De Incarnatione Domini Contra Nestorum (Latin)

John Cassian (c. AD 360–435)

SermonIndex.net / Church Fathers

Contents

Book pr: Praefatio **1**

Liber Primus **3**

Liber Secundus **8**

Liber Tertius **17**

Liber Qvartus **31**

Liber Qvintus **40**

Liber Sextus **53**

Liber Septimus **68**

Book pr: Praefatio

Absolutis dudum collationum spiritalium libellis sensu magis quam sermone insignibus, quia alto sanctorum uirorum sensui sermo nostrae inperitiae impar fuit, cogitaram et propemodum «onstitueram post illum proditae inscientiae pudorem ita me in portu silentii collocare, ut excusarem, quantum in me esset, per taciturnitatis uerecundiam loquacitatis audaciam. sed uicisti propositum ac sententiam meam laudabili studio et imperiosissimo affectu tuo, mi Leo, ueneranda ac suspicienda caritas mea, Romanae ecclesiae ac diuini ministerii decus, producens me ex illo praemeditati silentii recessu in publicum formidandumque iudicium, et noua subire cogis adhuc de praeteritis erubescentem, cumque etiam minoribus impar fuero, par maioribus a te esse conpellor.

ego enim ne in illis quidem opusculis, quibus per ingenioli nostri oblatiunculam deo sacrificauimus, moliri aliquid aut usurpare temptassem nisi episcopali tractus imperio. creuit itaque per te oris nostri ac stili dignitas. nam qui iussi antea de dominicis studiis locuti sumus, nunc id exigis ut de ipsa incarnatione domini ac maiestate dicamus. ita qui prius in sancta templi uelut per sacerdotalem manum introducti sumus, nunc ductu tuo atque subsidio quasi in sanctorum sancta penetramus.

maguus honor, sed periculosa professio, quia obtineri sacrorum penetralium ac diuini praemii palma non potest nisi hoste superato.exigis itaque ac iubes aduersus recentem haeresem ac nonum fidei hostem conserere inbecillas manus et contra pestiferi serpentis graues hiatus aperto ut aiunt ore consistere, scilicet ut insurgentem in ecclesias dei sinuosis tractibus draconem uis prophetica et sermonis euangelici diuina uirtus me quasi incantatore disrumpat. pareo obsecrationi tuae, pareo iussioni.

malo enim de me ipso tibi quam mihi credere, maxime quia id tecum amor Iesu Christi domini mei praecipit, qui hoc ipsum etiam in te iubet. superest ut effectum imperati negotii ab ipso postules per quem imperasti. tua enim iam hic magis causa quam mea uertitur, tuum magis iudicium quam meum officium periclitatur. me enim, siue par sim tuo imperio siue non sim, ipsa aliquatenus oboedientiae ratio atque humilitatis excusat, nisi quod plus hoc meriti est in obsequio meo, si minus est in possibilitate.

facile enim cuiuslibet iussioni ex abundantia satisfacimus: illius officium grande est et mirabile, qui etiam id in uoto habet quod in uiribus non habet. tua ergo haec res, tuum

negotium, tui pudoris opus est. ora et obsecra, ne imperitia mea periclitetur electio tua., et opinioni tantae nobis non respondentibus, etiamsi ego per oboedientiae ueniam bene pareo, tu tamen per inconsiderantiam iudicii male imperasse uidearis.

Liber Primus

Tradunt fabulae poetarum desectis quondam hydram capitibus numerosius renascentem per sua. damna creuisse, ita ut nouo inauditoque miraculo multiplicato mortibus suis monstro lucri genus esset amissio, scilicet dum, quidquid ferrum secantis abscideret, totum id fecunditas prodigiosa geminaret, donec laborans atque aestuans coeptae illius desectionis industrius appetitor cassatis totiens inefficaci opere uirtutibus fortitudinem belli armaret arte consilii et admotis, ut aiunt, ignibus multiplicem portentuosi corporis prolem feruenti gladio desecaret, ac sic ambustis intrinsecus medullis, cum rebelles uenas improbae fecunditatis exureret, tandem parturitio monstruosa cessaret.

ita ergo etiam haereses in ecclesiis illius quam poearum commenta. finxerunt hydrae similitudinem gerunt. et istae enim aduersum nos linguis feralibus sibilant, et istae uirus letale iaciunt, et istae sectis capitibus renascuntur. sed quia resurgente morbo non debet cessare medicina, et quanto maior fuerit aegritudo, tanto instantior debet esse curatio, potens est dominus deus noster, ut, quod de morte hydrae illius gentilium falsitas finxit, hoc in ecclesiarum bellis ueritas peragat, et ignitus sancti spiritus gladius ita in extinguenda nonella haeresi omnes penitus medullas perniciosae generationis exurat, ut tandem prodigiosa fecunditas emorientibus uenis parere desistat.

Non noua enim sunt haec in ecclesiis monstruosi seminis germina. semper has dominici agri seges lappas sentesque tolerauit et assiduum in ea suffocatricis zizaniae germen emersit. hinc enim Hebionitae, hinc Sa.belliani, hinc Arriani, hinc denique Eunomiani et Macedoniani, hinc Photiniaci et Apol?? ceterique ecclesiarum uepres et enecantes bonae frugem tribuli pullularunt.

quorum primus Hebion, dum incarnationem dominicam nimis asserit, diuinitatis eam coniunctione nudauit. Sabelli autem post hunc ex dissimilitudine haereseos superioris schisma prorumpens dum in patre ac filio et spiritu sancto distantiam nullam esse contendit, sacram et ineffabilem trinitatem, quantum in ipso fuit, blasphema confusione permiscuit. secuta est deinde hunc quem diximus Arrianae peruersitatis impietas, quae, ne uideretur sacras miscere personas, diuersas esse dixit atque dissimiles in trinitate substantias. Eunomius autem post hunc quidem, sed eiusdem admodum prauitatis, licet similem sibi diuinam esse asseruerit trinitatem, diuersam tamen a se contendit, admittens similitudinem, excludens parilitatem.

Macedonius quoque inremediabili in spiritum sanctum impietate blasphemans, licet eiusdem substantiae patrem et filium dixerit, sanctum tamen spiritum creaturam uocans reus totius diuinitatis fuit, quia laedi in trinitate aliquid non potest sine totius trinitatis iniuria. Photinus autem quamuis Iesum qui ex uirgine natus est deum dixerit, male tamen cum principio hominis principium dei esse confinxit. Apollinaris uero hominem unitum deo inconsiderate intellegens humanam eum non habuisse animam male credidit, quia non minoris erroris est domino Iesu Christo inpropria addere quam propria derogare. quidquid enim de illo non ita dicitur ut est, etiamsi honor uideatur, iniuria est.

ita singuli ex dissimilitudine haereseon haeresin procreantes omnes quidem a se diuersa, sed omnes tamen fidei aduersa senserunt. nuper quoque, id est in diebus nostris, emersisse haeresim uene- nosam ex maxima Belgarum urbe conspeximus, certi erroris, incerti nominis, quia, cum recenti capite ex antiqua Hebionitarum stirpe surrexerit, dubium admodum est antiqua magis dici an recens debeat. noua enim assertoribus, sed uetusta erroribus fuit.

solitarium quippe hominem dominum nostrum Iesum Christum natum esse blasphemans hoc, quod ad dei postea honorem potestatemque peruenerit, humani meriti, non diuinae asseruit fuisse naturae, ac per hoc eum deitatem ipsam non ex proprietate unitae sibi diuinitatis semper habuisse, sed postea pro praemio laboris passionisque meruisse, cum utique dominum saluatoremque nostrum non deum natum, sed a deo blasphemaret adsumptum, confinis scilicet huic haeresi quae nunc extitit et quasi germana et consanguinea, quaeque tam Hebionitis quam his recentibus consentanea tempore quidem fuit inter utrosque media, sed utrisque tamen peruersitate coniuncta. sint quamuis eius nonnulla alia his, quae iam diximus, consimilia: sed longum est uniuersa memorare. neque enim nunc ad dicendum commemorationem praeteritorum, sed confutationem nouorum sumpsimus.

Illud sane unum praetereundum non arbitramur, quod peculiare ac proprium supra dictae illius haereseos quae ex Pelagiano errore descenderat fuit, quod dicentes quidam solitarium hominem legum Christum sine ulla peccati contagione uixisse eo progressi sunt, ut adsererent homines, si uelint, sine peccato esse posse (consequens enim existimabant, ut, si homo solitarius Iesus Christus sine peccato fuisset, omnes quoque homines sine dei adiutorio esse possent, quidquid ille homo solitarius sine consortio dei esse potuisset), ac sic nullam facerent inter omnem hominem ac dominum nostrum Iesum Christum esse distantiam, cam idem utique homo nisu atque industria sua mereri possit, quod Christus studio ac labore meruisset.

quo factum est nt in maiorem quoque ac monstruosiorem iusaniam prorumpentes dicerent dominum nostrum Iesum Christum in hunc mundum non ad praestandam humano generi redemptionem, sed ad praebenda bonorum actuum exempla uenisse, uidelicet ut disciplinam eius sequentes homines, dum per eandem uiam uirtutis incederent, ad eadem uirtutum praemia peruenirent: euacuantes, quantum in ipsis fuit, omne sacri aduentus donum, omnem diuinae redemptionis; gratiam, cum idem dicerent homines consequi posse uiuendo, quod praestitisset deus pro humana salute moriendo.

addiderunt quoque dominum saluatoremque nostrum post baptisma factum esse Christum, post resurrectionem deum, alterum adsignantes unctionis mysterio, alterum merito passionis. unde aduertit nouus nunc iam non nonae haereseos auctor, qui dominum saluatoremque nostrum solitarium hominem natum esse contendit, idem se omnino dicere quod Pelagianistae ante dixerunt, et consequens errori suo esse, ut, qui utique sine peccato solitarium hominem Iesum Christum uixisse asserit, omnes quoque per se homines sine peccato posse esse blasphemet nec necessariam quoque exemplo illius dicat redemptionem domini fuisse, cum ad caeleste regnum suo tantum homines nisu, ut aiunt, ualeant peruenire.

nec dubium id est re ipsa penitus declarante. hinc enim illud est quod intercessionibus suis Pelagianistarum querellas fouet et scriptis suis causas illorum asserit, quod subtiliter his uel ut uerius dixerim subdole patrocinatur et consanguineae sibi improbitati improbo suffragatur affectu, sciens scilicet eiusdem se esse sensus, eiusdem spiritus, et ideo .,dolens cognatam sibi haeresim ab ecclesia esse disiunctam, quam scit sibi utique peruersitate coniunctam.

Sed tamen quia illi, qui de hac pestilentium spinarum stirpe descenderant, diuina ope iam ac pietate sanati sunt, orandus quoque etiam nunc dominus deus noster est, ut, quia consentaneae sibi in quibusdam sunt pristina illa haeresis et haec noua, similibus malorum initiis similem bonorum exitum largiatur.

Leporius enim, tunc monachus, modo presbyter, qui ex Pelagii ut supra diximus institutione uel potius prauitate descendens apud Gallias assertor praedictae haereseos aut inter primos aut inter maximos fuit, a nobis admonitus, a deo emendatus ita male conceptam persuasionem magnifice condemnauit, ut non minus paene admiranda sit correctio illius quam inlaesa multorum fides, quia primum est errorem penitus non incurrere, secundum bene repudiare.

is ergo in se reuersus non solum in Africa, ubi tunc erat atque nunc est, tam errorem suum cum dolore quam sine pudore confessus est, sed etiam ad omnes admodum Galliae ciuitates flebiles confessionis ac planctus sui litteras dedit, scilicet ut, ubi deuiatio eius prius cognita erat, illic etiam emendatio nosceretur, et qui testes erroris antea fuerant, idem postea correctionis essent.

Ex cuius confessione uel potius deploratione nonnulla inserenda existimauimus duplici ex causa, ut correctio eorum et nobis testimonio et his qui nutant exemplo esset, quorumque errorem sequi non erubuissent, eorum emendationem sequi non erubescerent, ac sicut simili aegritudine infirmarentur, ita simili remedio sanarentur. is ergo agnita opinionis suae peruersitate et inspecta fidei luce scribens ad episcopos Gallicanos ita exorsus est:

quid in me primum, o domini mei aeneraodi et beatissimi sacerdotes, accusem nescio, et quid in me primum excusem non inuenio. sic inperitia et superbia, sic stulta simplicitas cum persuasione noxia, sic feruor cum intemperantia, sic, ut uerius dicam, cum sui deminutione debilis fides, simul in me omnia recepta uiguerunt, ut tot et tantis sim? sit et oboedisse confusio et haec eadem ab animo po tuisse reicere mihi stupenda gratulatio. et post pa

subiungit: si ergo minime percipientes hanc potentiam dei, sensu nostro et propria ratione sapientes quasi inferiora se deus agere uideatur, ita hominem cum deo natum esse dicamus, ut seorsum quae sunt soli deo demus, et seorsum quae sunt hominis soli homini deputemus, quartam manifestissime introducimus in trinitate personam et de uno filio dei non unum, sed facere incipimus duos Christos, quod a nobis iam ipse dominus et deus Christus auertat

ergo confitemur dominum ac deum nostrum Iesum Christum unicum filium dei, qui sibi ante saecula natus ex patre est, nobis a tempore de spiritu sancto* et Maria semper uirgine factum hominem, deum natum: et confitentes utramque substantiam carnis et.: uerbi unum eundemque deum atque hominem inseparabilem semper pia fidei credulitate suscipimus, et???t ex tempore susceptae carnis sic omnia dicimus quae erant dei transisse in hominem, ut omnia quae eran?t. hominis in deum uenirent,

et hac intellegentia uerbum caro factum sit, non ut conuersione aut mutabilitate aliqua coeperit esse quod non erat, sed ut potentia diuinae dispensationis uerbum patris numquam a patre discedens homo proprie fieri dignaretur, incarnatusque sit unigenitus secreto illo mysterio quo ipse nouit (nostrum namque est credere, illius nosse): ac sic ipse deus uerbum totum suscipiens quod est hominis homo sit, et adsumptus homo totum accipiendo quod dei est aliud quam deus esse non possit, non tamen, quia incarnatus dicitur et inmixtus, diminutio eius sit accipienda substantiae.

rnouit deus sine sui corruptione misceri et tamen in ueritate misceri, et ita suscipere, ut nihil ei crescat augmenti, sicut se ipsum totum nouit infundere, ut nihil ei accidat detrimenti. non ergo ad intellegentiam inbecillitatis nostrae secundum experimentorum uisibilia documenta facientes coniecturam de aequalibus se inuicem ingredientibus creaturis putemus deum hominemque commixtum et tali confusione carnis et uerbi quasi aliquod corpus effectum.

absit ita credere, ut conflatili quodammodo genere duas naturas in unam redactas arbitremur esse substantiam; huiusmodi enim commixtio partis utriusque corruptio est. deus enim, qui capabilis, non capax est, penetrans, non penetrabilis, implens, non implebilis, qui ubique simul totus est et ubique diffusus est. per infusionem potentiae suae misericorditer naturae est mixtus humanae.

et post pauca: nascitur ergo nobis proprie de spiritu sancto et Maria semper uirgine deus homo Iesus Christus filius dei, ac sic in alterutrum unum fit uerbum et caro, ut, manente in stia perfectione naturaliter utraque substantia, sine sui praeiudicio et humanitati diuina communicent et diuinitati humana participent, nec alter deus, alter homo, sed idem ipse deus qui et homo, et uicissim homo qui et deus Iesus Christus unus dei filius nuncupetur et uere sit. et ideo id agendum nobis semper est et credendum, ut dominum nostrum Iesum Christum filium dei deum uerum, quem cum patre semper et aequalem patri ante saecula confitemur, eundem a tempore susceptae carnis factum deum hominem non negemus, nec quasi per gradus et tempora proficientem in deum alterius status ante resurrectionem, alterius post resurrectionem fuisse dicamus, sed eiusdem semper plenitudinis atque uirtutis.

et item paulo post: sed quia uerbum dei in hominem dignanter hominem suscipiendo descendit et per susceptionem dei homo ascendit in uerbum, totus deus uerbum factus est totus homo. non enim deus pater homo factus est nec spiritus sanctus, sed unigenitus patris. ideoque una persona accipienda est carnis et uerbi, ut fideliter sine aliqua dubitatione credamus unum eundemque dei filium inseparabilem semper, geminae substantiae, etiam gigantem nominatum, in diebus carnis suae et uere semper omnia gessisse quae sunt hominis et uere semper possedisse quae dei sunt, quoniam etsi crucifixus est ex infirmitate, sed uiuit ex uirtute dei.

Hanc ergo eius confessionem, id est. catholicorum omnium fidem et omnes Africani episcopi, unde scribebat, et omnes Gallicani, ad quos scribebat, conprobauerunt, neque ullus adhuc omnino extitit cui fides haec sine infidelitatis crimine displiceret, quia professae impietatis est probatam negare pietatem.

sufficere t\'rgo solus nunc ad confutandam haeresim deberet consensus omnium, quia indubitatae ueritatis manifestatio est auctoritas uniuersorum et perfecta ratio facta est ubi nemo dissentit, ita ut, si qui contra hoc sentire nitatur, huius a prima. statim fronte non tam sit audienda assertio quam damnanda peruersitas, quia praeiudicium secum damnationis exhibet qui iudicium uniuersitatis impugnat, et audientiae locum non habet qui a cunctis statuta conuellit. confirmata enim semel ab omnibus ueritate, quidquid contra id uenit., hoc ipso statim falsitas esse noscenda. est quod a ueritate dissentit, ac per hoc sufficere ei etiam id solum conuenit ad sententiam damnationis, quod discrepat a iudicio ueritatis. sed tamen quia.

rationi non obest sermo rationis et semper ueritas uentilata plus rutilat meliusque est errantes disputationis curatione corrigi quam censurae seueritate damnari, curanda est, quantum in nobis est, per diuinam opem in nouis haereticis uetus haeresis, ut recepta per sacram misericordiam sanitate medella potius eorum det sanctae fidei testimonium quam damnatio iustae seueritatis exemplum. adsit. tantum disputationi ac sermoni de se habito ipsa ueritas, et pietate illa, qua deus ad homines uenire dignata est, humanis erroribus opituletur, quia ad hoc se uel maxime in terris atque in homine nasci uoluit, ut falsitati amplius locus esse non possit.

Liber Secundus

Quoniam libello primo quaedam praemisimus, qui bus nouum haereticum ex antiquae haereseos stirpibus pullulare adprobaremus, sufficere quidem ei ad excipiendam iustae damnationis sententiam debet priorum haereticorum iusta damnatio, quia, cum easdem radices habeat atque isdem scrobibus emergat satis iam in auctoribus suis ipse damnatus est, maxime cu??? id ipsum, quod isti asserunt, etiam hi, qui proxime ante hos male secuti sunt, bene condemnauerint, ut sufficere his abunde . iam in alterutrum suorum exempla debeant, uel horum scilicet qui emendati uel eorum qui condemnati sunt.

si enim corrigi queunt, habent in suorum correctionibus medellam, si corrigi nequeunt, habent in suorum damnatione sententiam. tamen ne praeiudicio magis aduersum eos quam iudicio uti \' uelle existimemur, ipsam eorum in medium pestiferam propositionem uel potius blasphemantem amentiam proferamus, sumentes in omnibus scutum fidei et gladium spiritus, quod est uerbum dei, scilicet ut resurgens uetusti I draconis caput idem diuini sermonis gladius etiam nunc in nonis anguibus secet, qui prius in antiquis serpentibus amputauit.

nam cum idem horum error sit qui illorum fuit, pro desectione istorum haberi debet desectio illorum, et quia renascentes colubri pestiferos in ecclesia domini flatus agunt et tabescere quosdam sibilis suis faciunt, iungenda est propter nouas infirmitates antiquis curationibus recens medella, ut etiam si illud, quod prius actum est, non ualet ad languoris curationem, hoc tamen, quod nunc agimus, ualeat ad languentium sanitatem.

Dicis itaque, quisquis es ille, haeretice, qui deum ex uirgine natum negas, Mariam matrem domini nostri Iesu Christi theotocon, id est matrem dei, appellari non posse, sed Christotocon, hoc est Christi tantum matrem, non dei. nemo enim inquis antiquiorem se parit. ac de hoc quidem tam stulto argumento, quod natiuitatem dei carnali intellegentia aestimandam putas et mysterium maiestatis humanis credis censendum esse rationibus, postea, si deus annuet, disputabimus: nunc interim et Christum deum et Mariam matrem dei diuinis testibus approbemus.

audi itaque loquentem ad pastores de dei ortu angelum dei: natus est, inquit, uobis hodie saluator, qui est Christus dominus, in ciuitate Dauid. ne solum utique in Christo hominem intellegeres, et domini tibi et saluatoris nomen adiecit, scilicet ut, quem saluatorem esse

cognosceres, deum nequaquam esse dubitares, et cum saluandi uirtus non nisi diuinae conpeteret potestati, diuinae esse eum potentiae non ambigeres, in quo potentiam saluandi esse didicisses. sed hoc incredulitati tuae parum foresse uideatur, quia. eum angelus dominum potius et saluatorem quam deum aut dei filium nominarit, cum utique impiissime deum neges quem saluatorem esse fatearis.

audi quoque archangelum Gabrihelem Mariae uirgini praedicantem: spiritus, inquit, sanctus ueniet in te, et uirtus altissimi obumbrabit tibi: ideo et quod nascetur ei te sanctum uocabitur filius dei. uides quemadmodum natiuitatem dei indicaturus diuinitatis opera praemiserit. spiritus enim sanctus inquit ueniet in te, et uirtus altissimi obumbrabit tibi. pulcherrime loquens angelus diuinitate uerborum maiestatem diuini operis explicauit. spiritus enim sanctus uirginis interiora sanctificans et in his potentiam diuinitatis suae spirans humanae se inseruit miscuitque naturae atque i quod alienum a se fuerat, suum fecit, uirtute id sua scilicet ac maiestate praesumens.

ac ne ad introitum diuinitatis humana fortasse infirmitas non subsisteret, uenerandam omnibus uirginem uirtus altissimi roborauit, ut corpoream inbecillitatem circumfusa umbrae suae protectione firmaret et ad consummandum conceptus sacri inenarrabile sacramentum humana infirmitas non deficeret, quam diuina obumbratio sustineret. spiritus ergo inquit sanctus ueniet in te, et uirtus altissimi obumbrabit tibi. si nasciturus itaque de sancta uirgine homo tantummodo solitarius erat, quid tanto agebatur sacri aduentus nuntio? quid tanto diuinitatis ipsius apparatu? si utique homo ex homine et caro tantummodo nascebatur ex carne, iussio quippe tantum ad id potuerat aut uoluntas diuina sufficere.

si enim ad fabricandos caelos, fundandam terram, creandum mare, sedes denique et thronos et angelos et archangelos et principatus et potestates, si ad creandam postremo omnem caelestem militiam et ad illa innumera diuinorum exercituum milium milia sola sibi tantum uoluntas dei imperiumque suffecit, quia ipse dixit, et facta sunt: ipse mandauit, et creata sunt, cur id ad conceptionem, ut tu ais, unius hominis parum uisum est, quod satis ad procreationem diuinorum omnium fuit, et id potentia ac maiestas dei in ortu unius infantuli parum credidit, quod ad conditionem terrenorum omnium caelestiumque suffecit?

sed illud utique est quod illa omnia opera acta fuerant per iussionem dei, natiuitas autem agenda non erat nisi per aduentum, quia et concipi ab homine deus nisi se donante et nasci nisi se inlabente non poterat. et ideo archangelus superuenturam uirgini maiestatem sacram indicabat, uidelicet ut, quia agi tanta res per humanum officium non ualebat, ipsius adfuturam diceret maiestatem in conceptu, qui erat futurus in partu: et ideo descendit uerbum filius, adest maiestas spiritus sancti, uirtus obumbrat patris, utique ut in sacramento sacrae conceptionis omnis esset cooperatio trinitatis. ideo, inquit, et quod nascetur ex te sanctum uocabitur filius dei.

bene addidit ideo, ut ostenderet scilieet ideo haec secutura, quia fuerant illa. praemissa, et quia deus superuenisset in conceptione, ideo deus futurus esset in partu. rationem ergo

tantae rei puellae reddidit nescienti, dicens utique: quia sanctus spiritus superueniet et quia uirtus altissimi obumbrabit, ideo et quod nascetur sanctum uocabitur filius dei.

hoc est dicere: ne ignores, inquit, hunc tantae rei apparatum, hoc tanti mysterii sacramentum, ideo in te tota ueniet maiestas dei, quia ex te nascetur filius dei. quid hic ultra adhuc ambigi aut quid amplius dici potest? deum dixit superuenturum, dei filium nasciturum. tu quaere nunc, si placet, quomodo aut dei filius deus non sit, aut quomodo, quae deum edidit, theotocos, id est dei mater esse non possit? sufficere ergo haec tibi sola, immo sufficere haec tibi summa deberent.

Sed quia testimonia sacrae natiuitatis abunde suppetunt, utpote quae idcirco omnia scripta sunt ut ipsius testes essent, inspiciamus ex pusilla aliqua portione etiam adnuntiationem de deo ueteris testamenti, ut intellegas futurum ex uirgine dei ortum non tunc tantum cum actus est nuntiatum, sed etiam ab ipso admodum mundi ortu esse praedictum, re uera ut, quia ineffabile opus agendum erat, tolleret quandoque incredulitatem rerum praesentium praemissa semper annuntiatio futurorum, ait itaque Esaias propheta: ecce uirgo concipiet, et pariet filium, et uocabunt nomen eius Emmanuhel, quod est interpretatum: nobiscum deus.

quis est hic, incredule, ambiguitati locus? concepturam propheta uirginem dixit, uirgo concepit: filium nasciturum, filius natus est: uocandum deum, uocatur deus, hoc enim appellatur nomine, quod natura, unde cum uocandum eum dei spiritus deum dixerit, probat se a spiritu dei uacuum, qui se a consortio reddidit diuinae nuncupationis alienum, ecce ergo inquit uirgo concipiet, et pariet filium, et uocabunt nomen eius Emmanuhel, quod est interpretatum: nobiscum deus, sed illud est forsitan quo se infidelis uertat tergiuersatio, ut dicat hoc, quod uocandum eum deum propheta dixerat, non tam ad maiestatem diuinitatis quam ad appellationem nominis pertinere..

sed quid facimus quod appellatus hoc nomine in euangeliis Christus omnino non est, et tamen mentitus esse per prophetam dei spiritus dici non potest? quid ergo illud est? ut intellegas utique prophetiam illam deitatis nomen tunc praedixisse, non carnis, nam cum aliud in euangelio homo unitus deo nomen acceperit, necesse est utique hoc uocabulum hominis fuisse, illud diuinitatis. sed pergamus ulterius et alia ad ueritatem probandam ueritatis testimonia conuocemus. ubi enim de deo agitur, nulla re diuinitas melius quam suis testibus approbatur, ait ergo idem propheta alibi: filius natus est nobis, paruulus datus est nobis, cuius principatus super umerum eius: et uocabitur nomen eius magni consilii nuntius, deus fortis, pater futuri saeculi, princeps pacis.

sicut superius utique uocandum eum Emmanuhel propheta dixerat, ita hic uocandum eum et magni consilii nuntium et deum fortem et patrem futuri saeculi et pacis principem dicit, cum utique nullo loco eum in euangeliis uocatum his nominibus legerimus: ut intellegamus scilicet non carnis esse haec uocabula, sed diuinitatis, atque illud in euangeliis nomen esse suscepti hominis, hoc ingenitae potestatis, et quia nasciturus in homine deus erat, ita nomina ipsa per dispensationem sacram fuisse diuisa, ut et carni hominis nomen inderet et

diuinitati dei uocabitur ergo inquit magni consilii nuntius, deus fortis, pater futuri saeculi, princeps pacis.

non hic, quisquis es, o haeretiee, non hic propheta p ille diuino spiritu plenus exemplo assertionis tuae illum, qui natus est, conflatili statuae et figmento insensibili conparauit. filius enim inquit natus est nobis, paruulus datus est nobis, cuius principatus super umerum eius: et uocabitur nomen eius magni consilii nuntius, deus fortis. ne hunc, quem deum adnuntiabat, alium quam illum qui in carne natus est intellegeres, nomen natiuitatis adiecit dicens: filius natus est nobis, paruulus datus est nobis.

uides quot cognominibus ad demonstrandum corporalis ortus proprietatem propheta usus sit. et natum enim eum et paruulum nominauit, scilicet ut euidentius significationem natae subolis nomen exprimeret paruitatis. praeuidens absque dubio diuinus spiritus hanc blasphemantium haereticorum peruersitatem his omni mundo deum qui nascebatur rerum ipsarum uocabulis demonstrauit, ut etiam si blasphemare haereticus quaereret, blasphemiae tamen locum penitus inuenire non posset. filius ergo inquit natus est nobis, paruulus; datus est nobis, cuius principatus super umerum eius: et uocabitur nomen eius magni consilii nuntius, deus fortis, pater futuri saeculi, princeps pacis.

paruulum hunc, qui natus est, et pacis principem esse docuit et futuri saeculi patrem et deum fortem. quis est tergiuersandi locus? separari paruulus hic, qui natus est, a deo, qui in eo natus est, non potest: hunc enim, quem natum dixit, patrem futuri saeculi nominauit, hunc, quem paruulum nuncupauit, deum fortem esse praedixit. quid est, haeretice, quo te conferas? saepta et conclusa sunt omnia, non est usquam penitus exeundi locus. superest ut errorem, quem uoluntas noluit intellegere, tandem incipiat uel necessitas confiteri.

sed non contenti his, quae sufficiunt, quid etiam per alium prophetam spiritus sanctus dixerit inquiramus: si affiget, inquit, homo deum suum, quia uos affigitis me? ut euidentiora utique fierent quae prophetabantur, quod de passione domini nostri propheta cecinit, quasi ipsius, de quo dicebat, ore praedixit: si affiget homo deum suum, quia uos affigitis me? nonne tibi, quaeso, dixisse hoc dominus deus noster quasi ad crucem ductus uidetur: cur, quaeso, redemptorem uestrum me non agnoscitis? cur deum indutum pro nobis carnem nescitis? saluatori uestro necem paratis? auctorem uitae ad mortem ducitis? deus uester sum quem suspenditis, deus uest-er quem crucifigitis. quis, rogo, hic error aut, quae insania est? si affiget homo deum suum, quia nos affigitis me?

\' uides quomodo uox haec ipsarum quodammodo quae actae sunt rerum uox sit. numquid expressius quicquam aut manifestius quaeris? uides quomodo testimonia sacra natum in carne dominum Iesum Christum ab ipsis quodammodo incunabulis usque ad crucem quam pertulit prosecuta sint, cum utique illum, quem alibi legis deum in carne nasci, hic deum in cruce uideas affigi. et ideo a.

propheta et illic, ubi natus est, deus dicitur, et illic, ubi crucifixus est, deus euidentissime nominatur, ne scilicet in aliquo dignitati diuinitatis praeiudicaret carnis assumptio et honorem maiestatis infringeret uel humilitas corporis uel contumelia passionis, cum utique

augere in nobis affectum eius et cultum debeat uel dignatio tam humilis natiuitatis uel pietas tam benigna patientis, quia maximum utique et inmanissimum scelus est, ut ideo apud nos minus honoris habeat, quia plus amoris impendit.

Sed his omissis, quae explicari ideo nullo modo possunt, quia, sicut inmensitas beneficiorum illius, ita et relatio modum non habet, tempus est ut fortissimum de eo ac manifestissimum testem eius Paulum apostolum consulamus: fidelissime enim nobis omnia de deo potest dicere, de cuius semper pectore locutus est deus. testatur ergo in hunc modum de gratia atque aduentu domini dei nostri missus ad destruendum gentiliciae superstitionis errorem electus gentium magister: apparuit, inquit, gratia dei saluatoris nostri omnibus hominibus, erudiens nos, ut abnegantes impietatem et saecularia desideria sobrie et pie et iuste uiuamus in hoc saeculo, expectantes beatam spem et aduentum gloriae magni dei et saluatoris nostri Iesu Christi.

apparuit, inquit, gratia dei saluatoris nostri. bene congruo ad ostendendum nouae gratiae et generationis aduentum sermone usus est. dicens enim apparuit ortum nonas gratiae ac natiuitatis expressit, quia exinde apparere donum gratiae no e coepit, ex quo deus in mundo natus apparuit. digna ergc» et congrua hanc nouae gratiae lucem uerbi proprietate quasi digito indicante monstrauit. hoc enim rectissime apparuisse dicitur, quod subita quasi apparitionis luce monstratur, sicut in euangeliis apparuisse stellam magis orientalibus legimus, et in Exodo apparuit, inquit, Moysi angelus in igne flammae rubi.

in omnibus enim et his et aliis uisionibus sacris hoc utendum uel maxime uerbo scriptura existimauit, ut apparuisse haec diceret, quae insolita claritate fulgerent. ita ergo \' et apostolus sciens aduentum caelestis gratiae, quae ortu sacrae natiuitatis apparuit, uerbo eam fulgidae apparitionis expressit, ut apparuisse utique id diceret quod nouae lucis splendore radiaret. apparuit ergo gratia dei saluatoris nostri. numquid causari hic aliquid quasi de ambiguitate nominum potes, ut dicas aliud esse Christum, aliud deum, ut saluatorem a maiestate nominis sui distrahas et dominum a diuinitate secernas?

ecce hic uas dei ex deo loquitur et apparuisse ex Maria gratiam dei euidentissima praedicatione testatur. ac ne forte non ex Maria deum apparuisse diceres, nomen statim addidit saluatoris, scilicet ut eum natum ex Maria deum crederes, quem saluatorem natum negare non possis, iuxta illud quia natus est uobis hodie saluator. o admirabilem et= uere a deo datum gentibus magistrum, qui sciens futuram hanc= haereticae prauitatis insaniam, quae in litem uocabula dei uerteret et calumniari deo de suis nominibus non timeret, ne= saluatoris uocabulum haereticus a diuinitate secerneret, nomen dei ante praemisit, scilicet ut praemissum dei nomen omnia i sibi quae sequerentur nomina uindicaret neque ullus in sequentibus solitarium esse hominem Christum crederet, quem in primo statim uocabulo deum esse didicisset.

expectantes, inquit idem apostolus, beatam spem et aduentum gloriae magni dei et saluatoris nostri Iesu Christi. uidit profecto ille diuinae sapientiae doctor ad insidiosas callidiitatis diabolicae captiones simplicem tantummodo non sufficere doctrinam, nisi sanctam

fidei praedicationem munimine cautionis armasset. et ideo, cum superius nomen dei saluatorisque posuisset, hic addidit Iesu Christi, scilicet ne ad significandum dominum Iesum Christum sufficere tibi forsan nomen solum non crederes saluatoris et non eundem Iesum Christum deum esse intellegeres, quem saluatorem deum esse cognosses. quid ergo ait?

expectantes, inquit, beatam spem et aduentum gloriae magni dei et. saluatoris nostri Iesu Christi. nihil hic de nominibus domini nostri deest: et deum hic et saluatorem m et Iesum et Christum uides. sed omnia haec uidens omnia esse in deo perspicis. audisti enim deum, sed saluatorem: audisti deum, sed Iesum: audisti deum esse, sed Christum. separari hoc appellationis diuersitate non potest quod diuinitas unitate coniunxit. quidquidlibet de his requisieris. idem inuenis. sa.

luator dens est, lesus deus est, Christus deus est: omne hoc, quod audis, plurale est nuncupatione, sed unum est potestate, quia, cum et saluator deus sit et Iesus deus et Christus deus, intellegere apertum est, quod omnia haec distinguntur appellatione, sed maiestate iunguntur. et cum euidentissime audias quod unus hi singulis nuncupatur deus, intellegere utique aperte potes quod est in omnibus unus deus. ac sic non licet tibi iam ex dissimilitudine dominicae nuncupationis quaerere discrepantiam potestatis et pro uarietate appellationis diuersitatem facere personae.

nou lieet dieere: Christus ei Maria natus est, et non deus. apostolus enim proclamat: deus. non licet dicere: Iesus ei Maria natus est, \t et non deus. apostolus enim testatur: deus. non licet dicere: saluator natus est, et non deus. apostolus enim confirmat: deus. nihil est quo te conferas: quidquid de dominicis uocabulis sumpseris, deus est quod nominaris. nihil est quod dicas, nihil quod afferas, nihil quod inproba falsitate contingas. potes habere in incredulitate impia quod non credas, non habes in calumniandi occasione quod deneges.

Quamquam de diuina ac salutari domini nostri gratia paulo superius loqui coepimus, uolo ut de eadem re adhuc lectionibus sacris aliqua dicamus. legimus in actibus apo stolorum apostolum Iacobum eos, qui euangelium recipientes= nihilominus tamen iugum uetustae legis portandum esse censebant, ita redarguentem: quid, inquit, temptatis deum, inponere iugum super ceruices discipulorum, quod neque patres nostri neque nos portare potuimus? sed per gratiam domini nostri Iesu Christi credimus saluari quemadmodum et illi.

donum certe gratiae huius per Iesum datum apostolus dicit. responde mihi nunc, si placet. gratiam hanc, quae ad salutem omnium data est, ab homine an a deo datam existimes. si ab homine, reclamat tibi uas dei Paulus dicens: apparuit gratia dei saluatoris nostri enim hanc esse gratiam docet muneris, non inbecillitatis humanae. et sane etiam si sacrum testimonium non suppeteret, ipsa rei ueritas testimonio erat, quia praestare rem perpetui et immortalis boni fragilia et terrena non possunt nec dare quisquam alteri ualet, quo ipse indiget, aut tribuere illius rei copiam, cuius se inopiam sustinere fateatur.

a deo ergo necesse est gratiam datam non neges deus ergo est qui dedit, data autem est per dominum Iesum Christum: ergo dominus Iesus Christus * deus. si autem est ille utique, ut est, deus, ergo illa quae deum peperit theotocos, id est genetrix dei est. nisi forte ad tam

ridiculam blasphemiae contradictionem uelis tendere, ut illam, ex qua deus natus est, dei matrem neges, cum illum, qui natus est, deum negare non possis. sed uideamus tamen, quid de hac eadem domini nostri gratia etiam euangelium dei senserit. gratia, inquit, et ueritas per Iesum Christum facta est.

si solitarius homo Christus, quomodo haec facta per Christum? unde in eo diuina uirtus, si in eo sola, ut ais, humana condicio? unde caelestis largitas, si terrena paupertas? nemo enim potest tribuere quod non habet. dans ergo diuinam gratiam Christus habuit quod dedit. neque enim potest harum diuersissimarum inter se rerum quis differentiam sustinere, ut simul et patiatur indigentiam inopis et habeat munificentiam largientis. et ideo sciens apostolus Paulus omnes diuitiarum eaelestium thesauros in Christo esse recte ad ecclesias scribit: gratia domini nostri Iesu Christi uobiscum.

qui scilicet saepius iam docuerat eundem deum esse quem Christum cunctamque in illo maiestatem deitatis esse et omnem in eo corporaliter plenitudinem diuinitatis habitare, recte utique iam sine adiectione nominis dei solam precatur gratiam Christi, [quia, cum eandem docuerit saepius gratiam dei esse quam Christi, plenissime nunc solam precatur gratiam Christi,] quia in gratia Christi omnem scit dei gratiam contineri. gratia ergo inquit domini nostri Iesu Christi uobiscum. interrogo te, quisquis es, o haeretice, scribens haec ad ecclesias Paulus quid his precabatur ad quos scribebat? gratia enim inquit domini nostri Iesu Christi uobiscum.

si homo solitarius Iesus Christus, ergo et ille, optans dari ecclesiis gratiam Christi, gratiam dari hominis optabat, et dicens gratia Christi uobiscum hoc dicebat: \'gratia hominis uobiscum, gratia carnis uobiscum, gratia inbecillitatis corporeae, gratia fragilitatis humanae\'. aut cur omnino nomen gratiae ipsius nominaret, si gratiam hominis optaret, quia optandi ratio non subsistebat, ubi non erat quod optaretur, nec precandum erat ut eius gratia his contingeret, qui substantiam, ut ais, ipsius quae optabatur gratiae non haberet?

ergo uides haec stalta esse penitus et ridicula, immo potius non ridicula, sed deflenda. ea enim, quae quibusdam facilioribus sunt ridicula, piis ac fidelibus flenda sunt, quia in stultitia uestrae infidelitatis illi effundunt lacrimas caritatis et in insipientia impietatis alienae illi habent lacrimas pietatis suae. resipiscamus ergo aliquando et respiremus, quia sensus hic non sapientia tantum, sed etiam spiritu caret, cum sit utique et spiritali sapientia uacuus et spiritu salutis alienus.

Sed dicis forsitan gratiam hanc domini nostri Iesu Christi, de qua apostolus scribit, non cum ipso natam, sed postea ei inlapsu diuinitatis infusam, quia et homo ipse a te dominus Iesus Christus, quem solitarium dicis, non cum deo natus, sed postea a deo dicatur assumptus, ac per hoc tum homini illi gratiam quando et diuinitatem datam. neque nos aliud dicimus quam quod diuina gratia cum diuinitate descenderit, quia et diuina gratia dei sit et largitio quodammodo ipsius diuinitatis ac donum munificentiae gratiarum.

temporia ergo inter nos forsan putetur magis quam rei esse distantia, quia diuinitatem, quam nos cum domino Iesu natam, tu postea dicas infusam. sed illud est quod natam

cum domino diuinitatem negans nec postea fideliter confiteri potes, quia non potest una eademque res in parte esse impia et in parte probari pia, et eadem in portione fidei et in portione esse perfidiae. primum ergo illud a te requiro, dominum Iesum Christum, qui ex Maria uirgine natus est, hominis tantum filium an etiam dei filium dicas?

nos enim, id est catholicorum omnium fides, nos, inquam, omnes utrumque hoc et credimus et intellegimus et scimus et confitemur, quod et hominis est filius, quia ei homine natus est, et dei filius, quia ex diuinitate conceptus. tu ergo utrumque hoc, id est dei filium atque hominis, an tantum hominis esse asseris? si tantum hominis, reclamant tibi apostoli, reclamant prophetae, reclamat denique ipse, per quem est facta conceptio, spiritus sanctus.

obruitur inpudentissimum os tuum cunctis diuinorum apicum testimoniis, obruitur sacri uoluminis sanctis testibus, obruitur denique ipso dei euangelio quasi diuina manu, et Gabrihel ille magnus, qui in Zaccharia uocem incredulam uirtute uerbi sui cohercuit, multo magis in te blasphemam atque inpiam suo ipso ore damnauit dicens ad Mariam uirginem dei matrem: spiritus, inquit, sanctus superueniet in te, et uirtus altissimi obumbrabit tibi: ideo et quod nascetur ex te sanctum uocabitur filius dei. uides quod, ut secundum carnem hominis filius fieret Iesus Christus, ante est dei filius praedicatus: paritura enim dominum uirgo Maria sancto in se spiritu descendente et uirtute altissimi cooperante concepit.

ac per lioc intellegis quod domini saluatorisque nostri inde est origo, unde conceptus: et cum descendente uirginem totius diuinitatis plenitudine natus sit, filius hominis esse non potuerat, nisi prius dei filius fuisset, et ideo missus ad adnuntiandam sacri ortus natiuitatem angelus dei, cum sacramentum conceptionis ante dixisset, partui ipsi nomen inposuit dicens: ideo et quod nascetur ei te sanetum uocabitur filius dei.

dei ergo filius Iesus Christus, I quia et a diuinitate genitus et a diuinitate conceptus. si autem dei filius, ergo indubitanter deus. si autem deus, ergo gratia dei non carens: neque enim ea re umquam caruit quam ipse fecit gratia enim et ueritas per legum Christum facta est.

Omnis ergo in eo gratia, omnis uirtus, omnis potentia., omnis diuinitas, omnis denique diuinitatis ac maiestatis ipsius plenitudo cum eo atque in eo semper fuerunt: sine in caelo, sine in terra, siue in utero, siue in ortu nihil umquam deo de deo defuit. semper enim cum deo deitas, non loco umquam ab eo, non tempore separata. ubique enim deus totus, ubique perfectus, non diuisus, non demutatus, non imminutus est, quia nec addi umquam deo nec detrahi quicquam potest: sic enim imminutionem deitas non habet. sicut nec augmentum.

idem ergo in terris fuit qui et in caelis, idem in humilibus qui in excelsis, idem in hominis exiguitate qui in dei maiestate. et ideo bene apostolus Christi gratiam nominans dei gratiam nominabat, quia Christus totum erat quod deus: omnis in ipsa. statim hominis conceptione dei uirtus, omnis diuinitas, omnis diuinitatis uenerat plenitudo. inde enim illi omnis diuinitatis perfectio, unde et origo. neque enim umquam homo ille sine\' deo fuerat, qui utique hoc ipsum, quod erat, a deo ceperat., hoc itaque primum, uelis nolis, negare non

potes, quod dominus Iesus Christus filius dei sit, archangelo utique clamante in euangeliis: quod er te nascetur sanctum uocabitur i filius dei.

hoc autem posito scito te, quidquid de Christo legeris, de dei filio legere, quidquid de domino aut Iesu legeris, ad dei filium pertinere. omnia enim haec illius nomina dei filium nominant, omnia haec eius uocabula filium dei clamant. et ideo tu in his omnibus, quaecumque audieris, nomen diuinitatis agnoscens, cum in omnibus uideas te dei filium intellegere debere, argumentare, si placet, quomodo deum ualeas a dei filio separare.

Liber Tertius

Scribens Romanis diuinus ille ecclesiarum magister cum argueret, immo defleret Iudaeorum id est fratrum suorum infidelitatem, his uerbis usus est: optabam, inquit, anathema esse ipse ego a Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem, qui sunt Israhelitae, quorum adoptio est filiorum et gloria et testamenta et legislatio et obsequium et promissa, quorum patres, et ex quibus Christus secundum carnem, qui est super omnia deus benedictus in saecula.

o affectum et fidelissimi apostoli et piissimi propinqui, qui inaestimabili caritate mori uult et pro cognatis ut proximus et pro discipulis ut magister. et quae tandem causa ei, ut mori uellet? una utique, ut illi uiuerent. uita autem eorum in quo continebatur? in hoc scilicet, ut ipse ait, ut deum Christum secundum carnem natum ex sua carne cognoscerent. et ideo utique apostolus plus dolebat, quia eum illi ex Israhel natum non intellegerent, qui ex suis editum plus amare deberent.

ex quibus Christus, inquit, secundum carnem, qui est super omnia deus benedictus in saecula: eum scilicet ex illis Christum natum ait secundum carnem, qui sit super omnia deus benedictus in saecula. Christum utique secundum carnem natum ex illis non negas: sed idem, qui ex illis natus est, deus est. quid circumis? quid tergiuersaris? Christum ex Israhel natum secundum carnem deum esse apostolus dicit: tu doce quando non fuerit er quibus Christus, inquit, secundum carnem, qui est super omnia deus. uides, quia hoc apostolus unitate coniunxerit, separari a Christo deus omnino non potest. sicut enim ex illis Christum apostolus praedicat, ita deum in Christo esse confirmat.

aut utrumque hoc neges necesse est aut utrumque fatearis. natus secundum carnem Christus ex illis dicitur, sed idem in Christo deus ab apostolo praedicatur. unde et alibi: deus enim erat in Christo mundum reconcilians sibi. diuidi hoc ab alterutro nequaquam potest. aut Christum ex illis editum denega aut ex uirgine deum in Christo editum confitere, qui est, inquit, super omnia deus benedictus in saecula.

Sufficere quidem fidelibus ad indicandum maiestatem diuinitatis nomen dei abunde potuit: sed addendo super omnia deus benedictus blasphemiam perfidae assertionis exclusit, ne quis scilicet impiorum uocabulum dei interdum etiam hominibus temporarie dono diuinae dispensationis indultum ad iniuriam summae diuinitatis assumeret et contumeliosis deo

comparationibus coaptaret, sicut utique illud quod ad Moysen dicit deus: dedi te deum Pharaoni, aut illud: ego dixi: dii estis, eum utique euidentissimam indulti nominis habeat significationem.

nam ubi dicit ego diii, non tam nomen est potestatis quam sermo dicentis. sed et illud ubi dicit dedi te deum Pharaoni, non diuinitatem accipientis, sed potestatem dantis exposuit. nam cum dixerit dedi, in illo utique significata est dei potestas qui dedit, non diuinitatis natura in eo qui accepit. de deo autem ac domino nostro Iesu Christo cum dicitur qui est super omnia deus benedictus in saecula, et res statim probatur in uerbo et uerbi res demonstratur in nomine, quia dei nomen in dei filio non significatio est adoptionis indultae, sed ueritas proprietasque naturae.

Itaque, idem inquit apostolus, nos ex hoc neminem nouimus secundum carnem: et si cognouimus secundum carnem Christum, sed nunc iam non nouimus. bene sibi cuncta sacri sermonis scripta conueniunt et in omni penitus sui parte, etiam ubi uerborum specie non consonant, rerum tamen uirtute concordant, sicut in hoc quod ait: et si cognouimus secundum carnem Christum, sed nunc iam non nouimus: testimonium enim dicti praesentis confirmatio superioris est quod dixit: ex quibus Christus secundum carnem, qui est super omnia deus benedictus in saecula.

illic enim posuit: ex quibus Christus secundum carnem, hic autem: et si cognouimus Christum secundum carnem, illic: qui est super omnia deus, hic autem: Christum secundum carnem nunc iam non nouimus. species uerborum est alia, sed rei uirtus una. eundemIdem enim, quem illic secundum carnem natum deum super omnia praedicat, eundem hic secundum carnem se iam non nosse confirmat, ideo scilicet, quia eundem, quem natum in carne nouerat, deum in saecula. confitetur, et ideo a se eum ignorari secundum carnem, quia sit super omnia deus benedictus in saecula. ac per hoc et illud ibi: qui est super omnia deus, hoc dicit: non nouimus iam Christum secundum carnem, et hic: non nouimus iam Christum secundum carnem, hoc ait: qui est deus benedictus in saecula.

ascendit orgo quodammodo «uasi in altiorem gradum doctrinae apostolicae praedicatio, et licet sensu sibi in utroque conueniat, sacramentum tamen perfectae fidei quasi sententia expressiore confirmat dicens: et si cognouimus secundum carnem Christum, sed nunc iam non nouimus, uidelicet quia prius eum et hominem scimus et deum, nunc tantum deum. cessante enim infirmitate carnis nihil in eo iam nouimus nisi uirtutem diuinitatis, quia totum in eo uirtus est maiestatis diuinae, ubi esse desiit infirmitas imbecillitatis humanae. omne ergo penitus hoc testimonio mysterium et sumptae carnis et perfectae diuinitatis exposuit.

dicens eum et si cognouimus Christum secundum carnem sacramentum nati in carne dei locutus est, adiciens autem nunc iam non nouimus uim depositae infirmitatis explicuit. ac per hoc cognitio illa carnis ad significationem pertinet hominis, ignoratio autem ad honorem diuinitatis. hoc est enim dicere: cognouimus Christum secundum carnem, quamdiu quod secundum carnem agnosceretur fuit: nunc iam non nouimus, postquam esse desiuit.

natura enim carms in spiritalem est translata substantiam, et illud, quod fuerat quondam hominis, factum est totum dei: et ideo non nouimus Christum secundum carnem, quia absorta per diuinam maiestatem infirmitate corporea nihil sacro resedit corpori, ex quo inbecillitas in eo carnis possit agnosci. ac per hoc, quidquid fuerat prius substantiae duplicis, factum est uirtutis unius, cum utique non sit dubium Christum, qui crucifixus est ex infirmitate nostra, totum uiuere et maiestate diuina.

Quod scilicet apostolus omni scriptorum suorum corpore praedicans bene etiam ad Galatas scribens ait: Paulus apostolus, non ab hominibus neque per hominem, sed I per Iesum Christum et deum patrem. uides quam bene sibi in prioribus praesentibusque conueniat. illic enim dicit: nunc iam non nouimus Christum secundum carnem, hic ait: non ex hominibus neque per hominem, sed per Iesum Christum. patet quemadmodum etiam hic idem quod in superioribus doceat.

dicens enim missum se non per hominem, hoc dicit: non nouimus Christum secundum carnem. et ideo non per hominem missus sum, sed per Christum, quia per Christum missus non per hominem missus sum, sed per deum. nomen enim in eo iam hominis non cadit, in quo totum diuinitas uindicauit. et ideo cum dixisset missum se non ab hominibus neque per hominem, sed per Iesum Christum, bene addidit et deum patrem, hoc est, missum se a deo patre et a deo filio esse designans.

in quibus utique licet propter mysterium sacrae et ineffabilis generationis duplex sit persona, generantis et geniti, una tamen est uirtus mittentis dei. et ideo ille missum se a deo patre et deo filio dicens in personis quidem dualem ostendit numerum, sed in missione unam docuit potestatem.

Sed per Iesum Christum et deum patrem qui L suscitauit eum a mortuis. praeclarus utique et admirabilis magister, sciens dominum Iesum Christum sicut uerum deum, ita et uerum hominem praedicandum, ita semper maiestatem diuinitatis in eo praedicat, ut incarnationis confessionem penitus non relinquat, excludens utique et phantasma Marcionis incarnatione uera et paupertatem Hebionis diuinitate perfecta, ne scilicet per alterutram blasphemiae peruersitatem dominus Iesus Christus aut homo penitus sine deo aut deus sine homine credatur.

bene ergo apostolus missum se sicut a deo patre, ita et a deo filio praedicans confessionem statim dominicae incarnationis adiunxit dicens: qui suscitauit eum a mortuis, uerum scilicet incarnati dei corpus suscitatum a mortuis docens iuxta illud: et si cognouimus secundum carnem Christum, bene addens: sed nunc iam non nouimus.

hoc enim se in eo nosse dicit secundum carnem, quod sit a mortuis suscitatus, in eo uero se eum iam non nosse secundum carnem, quod cessante carnis fragilitate in sola eum nouerit dei esse uirtute: fidelis scilicet praedicandae dominicae diuinitatis et satis idoneus testis, qui in principio uocationis suae caelitus castigatus maiestatem suscitati a mortuis domini Iesu Christi non fide tantum animi sui crederet, sed etiam oculis corporalibus approbasset.

Unde etiam apud Agrippam regem et ceteros mundi iudices disserens ita ait: dum irem Damascum cum potestate et permissu principis sacerdotum, die media in uia uidi, rex, de caelo supra splendorem solis circumfulsisse me lumen et omnes qui simul mecum erant, omnesque nos cum decidissemus in terram, audiui uocem dicentem mihi Hebraica lingua: Saule Saule, quid me persequeris? durum tibi est contra stimulum calcitrare. ego autem dixi: quis es, domine? dominus autem dixit ad me: ego sum Iesus Nazarenus quem B tu persequeris.

uides quod eum apostolus, quem in tanto -fulgore maiestatis uiderat, recte iam se secundum carnem non nosse dicebat. cum enim iubar illud diuini luminis, quod susA tinere non potuit, in ipsa sui prostratione uidisset, uox haec secuta est: Saule Saule, quid me persequeris? cui quaerenti, quis esset, ita euidenti dominus personae suae significatione respondit: ego sum Iesus Nazarenus quem tu persequeris. te, te, inquam, haeretice, nunc interrogo, te appello: credis de se apostolo aut non credis? aut, si id parum aestimas, credis de se domino aut non credis? si credis, finita quaestio est. hoc enim necesse est quod nos credimus credas.

nos enim iuxta apostolum et si cognouimus Christum secundum carnem, sed nunc iam non nouimus: nos Christum contumeliis non afficimus, nos carnem a deo non separamus, et totum, quod Christus est, esse in deo credimus. tu ergo si idem quod nos credimus credis, eadem necesse est fidei sacramenta fatearis. si autem a nobis dissides, si neque ecclesiis neque apostolo neque ipsi denique de se deo credis, ostende nobis, in hoc quod apostolus uidit quid sit caro et t quid sit deus. ego enim hic discernere nihil ualeo. uideo ineffabilem inluminationem, uideo inexplicabilem claritatem, uideo splendorem humanae fragilitati intolerabilem et supra id quod ferre mortales oculi queunt inaestimabili maiestatem dei luce fulgentem. quae hic diuisio, quae discretio est?

in uoce Iesum audimus, in maiestate deum cernimus: quid est aliud nisi ut in una eademque substantia deum et Iesum esse credamus? uolo tamen de hoc eodem adhuc aliquid apud te loqui. dic mihi, quaeso, si tibi nunc persequenti fidem catholicam id appareret quod ignoranti apostolo tunc apparuit. si te inopinantem atque securum fulgor ille circumdaret et perculsum atque perterritum splendor inmensi luminis consternaret iaceresque in tenebris oculorum atque errorum tuorum, quas tibi inmensus et ineffabilis pauor mentis augeret:

dic mihi, obsecro, cum te inminentis mortis formido premeret et terror comminantis desuper maiestatis urgueret, audires quoque illud in tanta mentis confusione dignum perfidia tua nomen: Saule Saule, quid me persequeris? et quaerenti tibi, quis esset, responderetur e caelo: ego sum Iesus Nazarenus quem tu persequeris: quid diceres? \'nescio, non ad plenum adhuc credo: deliberare amplius mecum uolo, quem te esse existimem qui de caelo loquaris, qui me fulgore tuae diuinitatis obruis, cuius uocem audio et maiestatem ferre non possum.

tractandum mihi de hoc negotio est, credendum tibi sit an non credendum, Christus sis tu an deus, si deus solus sis an in Christo, si Christus solus sis an in deo. discretionem hanc subtiliter obseruari et diligenter considerari uolo, quid credendus, quid iudicandus sis. nolo enim aliquid de officio meo perdere, ut, cum te ut hominem despiciam, aliquid

tibi diuini honoris impendam: i si ergo, ut Paulus tunc apostolus iacuit, prostratus humi iaceres et fulgore diuini luminis obumbratus extremos spiritus ageres, haec forsan diceres, haec otiosae loquacitatis garrulitate gannires.

sed quid facimus quod aliud tunc apostolo uisum est, et cum tremens ac semianimus concidisset, dissimulandum ultra non censuit, deliberandum amplius non putauit suffecitque ei quod ineffabilibus experimentis, quem ignorans hominem esse credidit, admonitus deum esse cognouit: non dissimulauit, non distulit nec male conceptum errorem infideli amplius deliberatione suspendit, sed audito e caelis Iesu domini sui nomine subdita ut famulus, trepida ut flagellatus, deuota ut conuersus uoce respondit: quid faciam, domino?

itaque paratissima ac deuotissima fide id statim meruit, ut, quem fideliter credidit, eo ipso iugiter non careret, et ad quem corde transierat., is in cor eius ipse transiret, dicente ipso de se apostolo: an experimentum quaeritis eius qui in me loquitur Christi?

Quo loco nolo, haeretice, ut mihi disseras hunc quem loqui apost-olus intra. se dicit, homo sit an deus. si homo, quomodo in corde eius corpus loqui poterat alterius? si deus, ergo iam non homo christus, sed deus, quia cum locutus in apostolo Christus sit et loqui m eo non potuerit nisi deus, ergo locutus in eo est Christus deus. uides itaque nihil esse hic iam quod dici queat, nec disiunctionem aut diuisionem aliquam inter Christum fieri et deum posse, quia totus in Christo deus et totus in deo Christus.

nulla hic recipi disparatio potest, nulla discissio: una tantum est simplex, una tantum pia, una tantum sana. confessio, adorare, amare, colere Christum deum. uis autem adhuc plenius et cumulatius scire nullam inter deum et Christum esse distantiam et eundem penitus deum intellegendum esse quem Christum? audi apostolum ad Corinthios loquentem: omnes enim nos, inquit, manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, siue bonum siue malum.

alia autem loco ad Romanam ecclesiam scribens omnes, inquit, adstabimus ante tribunal dei. scriptum est enim: uiuo ego, dicit dominus, quia mihi flectet omne genu, et omnis lingua. confitebitur deo. uides ergo unum atque idem tribunal dei futurum esse quod Christi. intellege ergo indubitanter Christum deum, et ubi uides inseparabilem Christi ac dei esse substantiam, inseparabilem quoque agnosce esse personam: nisi forte, quia apostolus in alia nos manifestandos epistula ante tribunal Christi, in alia ante tribunal dei dixit, duo forte tribunalia facias et alios iudicandos a Christo, alios a deo censeas. sed haec friuola et furiosa sunt et insanientibus insaniora.

agnosce ergo omnium dominum, agnosce uniuersitatis deum, agnosce in tribunali dei tribunal Christi, agnosce in tribunali Christi tribunal dei, ama uitam, ama salutem tuam, ama a quo creatus es, metue a quo iudicandus. uelis enim nolis, manifestandus ante tribunal Christi es et seposita impietatis blasphemia ac uerborum infidelium cantilena, si aliud putas tribunal dei esse quam Christi, uenies ante tribunal Christi et inuenies utique documento inexplicabili ipsum tribunal dei esse quod Christi totamque in filio dei Christo et filii dei maiestatem et patris dei potentiam.

non enim pater iudicat quemquam, sed iudicium omne dedit filio, ut omnes honorificent filium sicut honorificant patrem. qui enim negat patrem, et filium. omnis qui negat filium, nec patrem habet: qui confitetur filium, et patrem habet. disce itaque inseparabilem esse patris ac filii honorem, inseparabilem dignitatem, neque honorari filium sine patre nec patrem posse sine filio.

honorare autem deum ac dei filium nisi in Christo unigenito dei filio nullus ualet, quia spiritum ipsum utique honorandi dei nisi in spiritu Christi habere non potest, dicente apostolo: uos autem in carne non estis sed in spiritu, si tamen spiritus dei habitat in uobis. si quis autem spiritum Christi non habet, hic non est eius, et iterum: quis accusabit aduersus electos dei? deus qui iustificat. quis est qui condemnet? Christus Iesus qui mortuus est, immo qui resurrexit. uides ergo iam, etsi non uis, nullam omnino penitus uel inter spiritum dei et spiritum Christi uel inter iudicium dei et iudicium Christi esse distantiam. tu elige utrum malis: alterum enim fieri necesse est, ut aut Christum deum esse fide intellegas aut in Christo deum damnatione cognoscas.

Sed uideamus tamen cetera quae sequuntur. scribens ad Corinthiorum ecclesiam idem de quo superius locuti sumus doctor ecclesiarum omnium Paulus ita locutus est: Iudaei, inquit, signa petunt et Graeci sapientiam quaerunt, nos autem praedicamus Christum crucifixum, Iudaeis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam, ipsis autem qui salui fiunt Iudaeis atque Graecis, Christum dei uirtutem et dei sapientiam. o fortissimum fidei magistrum, cui docenti ecclesias parum etiam hoc loco uisum est ut christum deum esse diceret, nisi crucifixum addidisset, scilicet ut ad exertissimam et ualidissimam fidei doctrinam eundem, quem crucifixum diceret, dei sapientiam praedicaret.

non ergo subtilitate aliqua aut ckcuitione uerbomm usus est nec in praedicando domini euangelio crucis Christi nomen erubuit. et licet hoc scandalum esset Iudaeis et stultitia gentibus, deum audire natum, deum audire corporeum, deum audire I passum, deum audire crucifixum, non tamen ille propter Iudaici scandali impietatem uirtutem pietatis suae eneruauit aut propter alienae stultitiae infidelitatem fidei suae robur imminuit, sed palam, constanter, fortiter eum, quem mater ediderat, homines occiderant, lancea perforarat, crux distenderat, uirtutem dei et sapientiam praedicabat, Iudaeis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam.

sed tamen hoc, quod erat aliis scandalum ac stultitia, aliis erat uirtus dei et sapientia. pro diuersitate enim personarum erat diuersitas sensuum, et quod expers sani intellectus et incapax ueri boni diffidentia insipiens denegauerat, id intra ipsos animae recessus sacrum esse ac salutiferum fides sapiens sentiebat.

Dic mihi ergo, haeretice, hostis quidem omnium, sed, tuus maxime, cui crux domini Iesu Christi et cum Iudaeis scandalum est et stultitia cum gentibus, qui sacramenta uerae salutis et illorum respuis scandalo et istorum non sapis stoliditate: cur Pauli apostoli praedicatio aut paganis stultitia. aut Iudaeis scandalum fuit? numquid potuerat offendere homines, si Christum, ut tu asseris, solitarium esse hominem etiam ipse docuisset? cui

enim natiuitas illius, cui passio, cui crux, cui peremptio incredibilis aut grauis esse potuisset? aut quid noui uel inauditi in se Pauli praedicatio habuerat, si id passum hominem Christum esse dixisset, quod passim cotidie in hominibus condicio humana toleraret?

sed illud utique erat quod gentilis stultitia non recipiebat, quod Iudaica infidelitas respuebat, quod Christum utique, quem illi, ut tu, solitarium hominem arbitrabantur, apostolus deum esse dicebat. hoc erat utique quod impiorum sensus refutabat, quod perfidorum aures ferre non poterant, in homine Iesu Christo dei praedicari natiuitatem, dei asseri passionem, dei adnuntiari crucem. hoc utique erat graue, hoc incredibile, quia hoc erat incredulum a humanae audientiae, quod inauditum fuerat diuinae contigisse naturae.

Itaque securus es tali affirmatione atque doctrina, quod numquam praedicatio tua aut gentilibus stultitia aut Iudaeis scandalum erit: numquam tu a Iudaeis atque gentilibus aut cum Petro crucifigeris aut cum Iacobo lapidaberis aut cum Paulo capite plecteris, non enim habet praedicatio tua illorum offensionem. solitarium hominem natum, solitarium passum asseris. timere non potes, ne persecutione sua illi te laedant, cum tu eos tua praedicatione confirmes.

Sed uideamus tamen adhuc aliquid de hoc ipso. Christus ergo iuxta apostolum uirtus dei et sapientia dei est. quid habes quod respondeas? quid habes quo te conferas ? exire hinc et progredi nusquam potes. Christus dei sapientia est et dei uirtus. ille, inquam, quem Iudaei insectati sunt, quem gentiles riserunt, quem tu cum illis ipse persequeris, ille, inquam, qui et paganis stultitia est et Iudaeis scandalum et tibi utrumque, ille, inquam, est dei uirtus et dei sapientia. quid habes quod agas? claudes forsitan aures, ne audias: hoc et Iudaei apostolo praedicante fecerunt.

quodlibet facias, Christus in caelo est et in deo et cum eo atque in eo in superioribus, in quo et in inferioribus fuit. persequi eum iam cum Iudaeis non potes, sed facis tamen unum quod potes, persequeris eum in fide, persequeris in ecclesia, persequeris opinionis impiae telo, persequeris praui dogmatis gladio. plus forte aliquid quam quidam ueterum Iudaeorum facis: Christum tu nunc persequeris, postquam eum etiam illi qui persecuti fuerant crediderunt. sed minoris forsan criminis putas, quod inicere in eant iam manus non potes. non minus, inquam, non minus illi grauis illa est persecutio, in qua eum in suis impii persequuntur.

sed offendit te domiuicae crucis nomen: hoc et Iudaeos semper offendit. exhorrescis deum audire passum: hoc et gentilis error inrisit. quaero ergo nunc in qua ah illis\' parte dissideas, cum in hac tibi atque illis peruersitate conueniat. sed ego praedicationem hanc sacrae crucis, praedicationem hanc dominicae passionis non solum non inminuo, sed, quantum in uoto est ac substantia mea, augeo. hunc enim, qui crucifixus est, non solum uirtutem ac sapientiam dei, qua nihil maius est, sed etiam totius diuinitatis ac maiestatis dominum praedicabo, hoc magis, quod in hoc sermo meus doctrina dei est, dicente apostolo:

sapientiam loquimur inter perfectos: sapientiam uero non huius saeculi neque principum huius saeculi, qui destruuntur, sed loquimur dei sapientiam in mysterio, quae abscondita est, quam praedestinauit deus ante saecula in gloriam nostram, quam nemo principum saeculi huius agnouit: si enim cognouissent, numquam dominum maiestatis crucifixissent, sed sicut scriptum est: quod oculus non uidit nec auris audiuit nec in cor hominis ascendit, quae praeparauit deus his qui diligunt eum. uides quam breuiter sermo apostolicus quanta dixerit. sapientiam se loqui dicit, sed sapientiam quam perfecti tantummodo sciant, prudentes saeculi nesciant. dei enim hoc ait esse sapientiam, quae sit diuino tecta mysterio et ante omnia saecula in sanctorum gloriam praedestinata, atque ideo eam his tantum qui deum sapiunt esse cognitam, principibus autem saeculi huius penitus ignotam.

causam autem subdidit, qua utrumque quod dixerat conprobaret, dicens: si enim cognouissent, numquam dominum maiestatis crucifixissent. sed sicut scriptum est: quod oculus non uidit nec auris audiuit nec in cor hominis ascendit, p quae praeparauit deus his qui diligunt eum. uides ergo quod sapientia dei in mysterio abscondita et ante saecula praedestinata his fuit incognita qui maiestatis dominum crucifixerunt, his autem cognita qui susceperunt. bene autem in mysterio absconditam dicit dei fuisse sapientiam, quia nullius hoc umquam hominis uel oculus uidere uel auris audire uel cor potuit cogitare, quod maiestatis dominus uel nasciturus esset ex uirgine uel uenturus in carne uel omni afficiendus poenae et contumeliae passione.

sed haec utique dei dona sicut nemo est qui, cum essent abscondita in mysterio, sapere umquam per B6 potuerit, ita beatus est qui reuelata cognouit unde quicumque eam non agnouerunt, necesse est habeantur inter principes saeculi, qui autem cognouerunt, inter sapientes dei non agnoscit ergo deum in carne natum qui negat.: ergo et uos non agnoscitis qui negatis. sed quodlibet faciatis, quamlibet impie negetis, nos plus apostolo credimus. et quid apostolo dico? plus deo credimus: ipsi enim per apostolum credimus, quem locutum in apostolo certi sumus. dominum maiestatis sermo diuinus crucifixum a principibus huius saeculi dicit, tu negas: et illi negabant se deum crucifigere qui crucifigebant. habent ergo qui confitentur cum confitente apostolo partem:

habeas tu necesse est cum persequentibus portionem. quid ergo est hic iam quod dici queat? dominum maiestatis crucifixum apostolus dicit. inmuta hoc, si potes: separa nunc, si uales, Iesum a deo. crucifixum certe a Iudaeis Christum negare non potes, sed dominus maiestatis est qui crucifixus est. ergo necesse est aut Christum affixum esse in cruce deneges aut deum affixum esse fatearis.

Sed forte offendat te quod tamdiu unius uel maxime Pauli apostoli testimoniis loquor. satis mihi est idoneus quem elegit deus. nec enim erubesco eum fidei meae habere testem, quem uoluit deus mundi totius esse doctorem. sed tamen ut adquiescam in hoc uoluntati tuae, qui habere me forsan alios quorum utar testimoniis non arbitraris, audi perfectum humanae salutis et sempiternae beatitudinis sacramentum Martham in euangelio praedicantem. quid enim ait? utique, domine, ego credidi quia tu es Christus filius dei uiui, qui in hunc mundum uenisti. disce a muliere ueram fidem, disce aeternae spei confessionem.

habes tamen grande solacium: non erubescas ab ea sacramentum salutis agnoscere, a qua testimonium deus non refutauit accipere.

Quodsi auctoritas tibi forsan personae maioris placet (quamuis nullius displicere uel persona uel sexus debeat cui confessio sacramenti auctoritatem facit, quia, quamlibet condicio cuiusquam aut locus minor sit, uirtus tamen fidei nescit inminui), interrogemus tamen non incipientem aliquem puerulum cuius institutio rudis, aut feminam cuius fides forsan uideatur incipiens, sed summum illum et inter discipulos discipulum et inter magistros magistrum, qui Romanae ecclesiae gubernaculum regens sicut fidei habuit ita et sacerdotii principatum.

dic nobis ergo, dic nobis, quaesumus, princeps apostolorum Petre, dic quemadmodum ecclesiae credere deum debeant? aequum est enim ut doceas nos doctus a domino et aperias nobis ianuam cuius clauem accepisti. exclude omnes suffodientes caelestem domum et eos qui per adulterinas cauernas et inlicitos intrare aditus moliuntur auerte, quia certum est quod nullus ostium regni intrare poterit, nisi cui clauis a te in ecclesiis collocata reserarit.

dio ergo quemadmodum credere legum Christum et confiteri communem dominum debeamus. respondebis utique absque dubio: quid me consulis qualiter dominus confitendus sit, cum habeas qualiter ego sim ipse confessus? lege euangelium et non requires personam meam, cum habeas confessionem meam: immo illic habes ^ personam meam, ubi confessionem meam, quia, cum persona mea auctoritatem sine confessione non habeat, auctoritas est personae meae ipsa confessio. dic ergo, euangelista, dic nobis confessionem: dic fidem summi apostoli, hominemne tantum confessus sit Iesum an deum, carnem in eo tantum esse dixerit an dei filium praedicarit?

interroganti ergo domino Iesu Christo, quem eum crederent, quem confiterentur esse discipuli, respondit primus apostolorum Petrus, unus utique pro omnibus, idem enim unius habuit responsio quod habebat omnium fides, sed primum decuit respondere, ut idem esset ordo responsionis qui erat et honoris et ipse antecederet confessione qui antecedebat aetate. quid ergo ait? tu es, inquit, Christus filius dei uiui. simplici et rustica.

interrogatione ad confutandum te mihi, haeretice, uti necesse est. dic mihi, quaeso, quis ille fuerit cui Petrus ita respondit negare non potes christum fuisse. interrogo ergo, Christum quem uocas, hominem an deum? hominem utique absque dubio. hinc enim omnis est tua haeresis, quia negas christum filium dei. et ideo etiam Mariam Christotocon esse, non theotocon dicis, quia Christi genetrix sit, non dei. Christum ergo hominem tantum asseris, non deum, et ideo filium esse eum hominis, non dei. -quid ergo ad haec respondit Petrus? tu es, inquit, christus... filius dei uiui.

Christum hunc, quem tu tantum hominis filium esse asseris, ille testatur filium dei. cui uis credamus, tibi an Petro? opinor, non es tam inpudens, ut praeponere te audeas primo apostolorum, tametsi quid est quod tu non audeas? aut quemadmodum apostolum non despicias, qui deum negare potuisti? tu es ergo inquit Christus filius dei uiui. numquid hoc ambigui aut obscuri aliquid in se habet? simplex tantum est et aperta confessio, Christum

dei filium praedicat, negas fortasse dictum: sed euangelista testatur, an mentiri apostolum dicis? sed detestabilis falsitas, apostolum falsitatis accusans, an de alio Christo aliquo forsan hoc dictum esse contendis?

sed hoc nouum prodigiosi commenti genus, quid ergo reliquum est? unum scilicet, ut, cum et quid scriptum sit legatur et uerum sit quod legitur, tandem uel ui uel necessitate constrictus, cum falsitatem astruere non ualeas, ueritatem inpugnare desistas.

Sed tamen quia summi apostoli testimonio usus sum, quo dominum Iesum Christum deum coram ipse confessus sit, uideamus quemadmodum confessionem eius is quem confessus est adprobarit, quia plus multo est quam quod apostolus dixit, si dictum illius deus ipse laudauit. dicenti ergo apostolo tu es Christus filius dei uiui quid a domino saluatore responsum est? beatus es, inquit, Simon Bar Iona, quia caro et sanguis non reuelauit tibi, sed spiritus patris mei qui in caelis est.

si displicet tibi uti apostoli testimonio, dei utere, laudando enim deus quod dictum est auctoritatem suam apostolico dicto addidit, ita ut, etiamsi dictum illud apostoli ore prodiit, suum esse hoc tamen deus fecerit qui probauit. beatus es, inquit, Simon Bar lona, quia caro et sanguis non reuelauit tibi. sed spiritus patris mei qui in caelis est. ergo in apostoli dicto et spiritus sancti et praesentis filii et dei patris testimonium uides. quid ergo amplius aut quid simile requiris? filius laudauit, pater interfuit, sanctus spiritus reuelauit.

apostoli ergo dictum totius diuinitatis est testimonium, quia illius necesse est hoc dictum auctoritatem habeat quo auctore processit. beatus ergo inquit es, Simon Bar Iona, quia caro et sanguis non reuelauit tibi, sed spiritus patris mei qui in caelis est. ergo si Petro non caro et sanguis reuelauit ista uel inspirauit, iam intellegis quis inspirauerit tibi. si illum spiritus dei docuit qui Christum deum esse confessus est, uides quod tu spiritu daemonis doctus sis qui negare potuisti.

Sed tamen dictum illud domini quo conlaudauit Petrum quae dicta alia consequuntur? et ego, inquit, tibi dico quia tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo ecclesiam meam. uides quod dictum Petri ecclesiae fides est. ergo extra ecclesiam sit necesse est qui fide ecclesiae non tenetur. et tibi, inquit dominus, dabo claues regni caelorum.

fides haec caelum menlit, fides haec claues regni caelestis accepit. intellege quae te maneant. introire clauis huius ianuam non poteris, qui fidem clauis istius denegasti. et portae, inquit, inferi non praeualebunt aduersum te. portae inferi fides est haereticorum, immo perfidia. quantum enim a caelo inferna distant, tantum ab eo qui Christum deum confessus fuerit is qui negat. quae ligaueris, inquit, in terris, ligata erunt in caelis: et quaecumque solueris super terram, erunt soluta et in caelis.

perfecta apostoli fides potestatem quodammodo diuinitatis accepit, m quae ligasset uel soluisset in terris, ligata essent in caelestibus uel soluta. tu ergo, qui contra fidem apostoli uenis, cum ligatum te iam in terris uideas, superest ut ligatum te quoque in caelis esse

cognoscas. sed longum est ire per singula, quae prolixissimam et copiosissimam dissertionem numero sui faciunt, etiamsi breuiter strictimque memorentur.

Sed unum addere tamen adhuc tibi apostoli testimonium uolo, ut intellegas his, quae ante passionem domini acta sunt, etiam quae post passionem sunt secuta congruere. inlapsus in conuentu discipulorum suorum clausis ianuis dominus cum ueritatem corporis sui apostolis declarare uoluisset, palpata Thomas apostolus carne illius, pertractato latere exploratisque uulneribus comperta penitus manifestati corporis ueritate quid proclamauit?

dominus, inquit, meus et deus meus. numquid dixit hoc quod tu dicis: homo, et non deus, Christus, et non diuinitas? corpus utique domini sui tetigit et deum esse respondit. numquid discretionem aliquam hominis et dei intulit., aut carnem illam theodochon, ut tu ais, id est susceptricem deitatis imaginem nominauit, uel more impietatis tuae eum quem contigit non propter se, sed propter eum quem in se receperat uenerandum esse memorauit? sed subtilitatem hanc discretionis tuae apostolus dei forte non norat et elegantiam iudicii tui ac differentiam non habebat, homo uidelicet rusticus et imperitus, dialecticae artis nescius, philosophicae disputationis ignarus, cui scilicet institutio domini sui abunde sufficiebat et qui nihil omnino sciebat nisi hoc quod domino docente cognouerat.

et ideo sermo suus caelestis doctrina erat, fides sua magisterium diuinum erat: disiungere a corpore suo, ut tu facis, dominum non didicerat et diuellere a se ipso deum penitus nesciebat, sanctus, sincerus, pius, innocentiam peritam, fidem inlaesam, scientiam incorruptam habens, sensum cum astutia simplicem, cum perfecta simplicitate sapientiam totius mali expertem, totius corruptionis ignaram, totius haereticae peruersitatis inmunem, et qui formam diuini magisterii in se exprimens hoc totum quod didicerat et tenebat. itaque ille ut tu forsitan putas rusticus et imperitus breui te nunc responsione concludit, paucis sermonibus suis conterit. quid ergo apostolus Thomas tetigit, cum ad palpandum deum accessisset? Christum utique absque dubio. quid autem exclamauit?

dominus, inquit, meus et deus meus. i nunc, si potes, et Christum a deo separa: immuta dictum hoc, si uales: da dialecticam disputationem, da prudentiam mundialem et stultam illam uerbosa calliditate sapientiam: uerte omnes tete in facies et contrahe, quidquid siue animis siue arte uales. quodlibet dicas, quodlibet facias. exire hinc nusquam uales, nisi hoc quod apostolus tetigit deum esse fatearis. et quidem, si quo modo possis, immutare forsan historiae euangelicae praedicationem uelis, ut nec corpus domini Thomas apost.olus contigisse nec Christum dominum deum dixisse legeretur. sed inmutari quod in euangelio dei scriptum est nequaquam potest.

caelum enim et terra transibunt, uerba. uero dei non praeteribunt. ecce enim etiam nunc tibi ille qui tunc testatus est Thomas apostolus clamat: deus est Iesus quem tetigi, deus est cuius membra palpaui: non ego incorporalia tenui nec intractabilia temptaui, non spiritum manu contigi, ut de eo tantum credar dixisse: deus est. spiritus enim iuxta domini mei dictum carnem et ossa non habet. ego corpus domini mei tetigi, ego carnem et ossa pal-

paui, ego digitos meos in locum uulnerum misi et de Christo domino meo quem palpaueram proclamaui: dominus meus et deus meus.

non enim noui inter Christum et deum facere distantiam, inserere sacrilegas opiniones inter Iesum et deum nolo, diuellere a se ipso deum meum nescio. facesse a me quisquis diuersa sentis, quisquis diuersa loqueris. ego aliud Christum quam deum esse non noui. hoc cum coapostolis meis tenui, hoc ecclesiis tradidi, hoc gentibus praedicaui, hoc etiam tibi clamo: Christus deus est, Christus deus est. aliud mens sana non sentit, aliud fides sana non loquitur, diuelli a se diuinitas non potest. et cum utique quidquid est Christus deus sit, inueniri aliud in deo non potest quam deus.

Quid ais tu nunc, haeretice? sufficiuntne haec testimonia fidei etiam summae infidelitati, an adhuc aliquid addendum est? et quid uel post prophetas uel post apostolos addi potest, nisi forte, ut Iudaei quondam expostulabant, signum tibi de caelo etiam tu dari postules? sed petenti hoc tibi illud quod responsum tunc illis est necesse est responderi: generatio praua et adultera signum quaerit, et signum non dabitur ei nisi signum Ionae prophetae.

et aere sufficere tibi signum hoc uel cum Iudaeis crucifigentibus poterat, ut dominum deum nostrum etiam hac re sola edoctus crederes, qua etiam illi qui persecuti fuerant crediderunt. sed tamen, quia caelestis signi fecimus mentionem, ostendam tibi de caelo signum equidem tale, cui nec daemones umquam contradixerunt, dum ipsa ueritatis necessitate cogente, licet legum corporeum esse cernerent, deum tamen, quod erat, esse clamabant. quid ergo ait euangelista de domino Iesu Christo? baptizatus, inquit, confestim ascendit de aqua, et ecce aperti sunt ei caeli, et uidit spiritum descendentem sicut columbam et uenientem super se. et ecce uox de caelis dicens: hic est filius meus dilectus, in quo mihi conplacui. quid ad haec nunc, haeretice, ais?

dictum displicet an persona dicentis? nec interpretatione certe indiget intellegentia allocutionis nec commendatione uerborum dignitas alloquentis: deus pater est qui dixit, euidens est quod dictum est. numquid aut tam inpudentem aut tam sacrilegam uocem proferre poteris, ut dicas de unigenito dei filio nec deo patri esse credendum? hic est ergo inquit filius meus dilectus, in quo mihi conplacui. sed temptabis forsitan dicere, ut est dementia, de uerbo hoc, non de Christo dictum fuisse. dic mihi ergo, quis erat qui baptizabatur? uerbum an Christus? caro an spiritus? negare utique non potes Christum fuisse.

homo ergo ille ex homine ac deo natos, spiritu sancto m uirsine descendente et uirtute altissimi obumbrante conceptus, ac sic hominis et dei filius, ille utique, ut negare non potes, baptizatus est. si ergo ille baptizatus est, ille et nominatus, quia ille utique nominatus qui et baptizatus est. hic est, inquit, filius meus dilectus, in quo mihi conplacui. numquid dici significantius aut expressius quicquam potest? Christus baptizatus est, Christus de aqua ascendit, Christo baptizato caeli aperti sunt, propter Christum columba descendit, super Christum in corporali specie spiritus sanctus adstitit, Christum pater appellauit.

hoc si de Christo dictum negare ausus es, superest ut nec baptizatum Christum fuisse nec spiritum descendisse nec patrem locutum esse contendas. sed urguet tamen et premit te

ipsa ueritas, ut, etiamsi confiteri eam nolis, tamen negare non possis. quid enim ait euangelista? baptizatus autem confestim ascendit de aqua. quis baptizatus est? Christus utique. et ecce, inquit, aperti sunt ei caeli. cui scilicet nisi illi qui baptizatus est? Christo utique. et uidit spiritum dei descendentem sicut columbam et uenientem super se. quis uidit? Christus scilicet. super quem descendit?

super Christum utique, et uox facta est de caelo dicens. de quo? de Christo scilicet. quid enim sequitur? hic est filius meus dilectus, in quo mihi conplacui. ut omnia illa propter quem facta essent ostenderentur, uox secuta est dicens: hic est filius meus dilectus. hoc est dicere: hic est propter quem cuncta facta sunt haec: hic est enim filius meus. propter hunc caeli aperti sunt, propter hunc spiritus meus uenit, propter hunc uox mea facta est:\' hic est enim filius meus. dicens ergo hic est filius meus , quem designabat? illum utique quem columba tangebat. quem ergo columba tetigit? Christum scilicet. ergo Christus filius dei est.

impleta est, ut reor, sponsio mea. uides ergo profecto, haeretice, signum tibi de caelo datum, equidem non unum, sed multa et singularia. habes enim unum in apertione caeli. aliud in spiritus descensione, tertium in patris uoce. quae utique euidentissime omnia Christum deum esse declarant, quia eum et reseratio caelorum deum indicat et descensio super eum sancti spiritus deum adprobat et adlocutio patris deum esse confirmat. neque enim uel caelum nisi domini sui honore patuisset uel spiritus specie corporali nisi super dei filium descendisset nec pater filium nisi uere filium declarasset, praesertim cum his diuinae natiuitatis significationibus, quae non solum ueritatem piae fidei confirmarent, sed etiam prauitatem impiae.

opinionis excluderent. inefFabili enim diuini dicti magnificentia cum expresse ac significanter dixisset pater hic est filius meus, addidit etiam illud quod consecutum est dilectus scilicet et in quo mihi conplacui. utique sicut per prophetiam deum fortem et deum magnum iam praedicauerat, ita hic dicens filius meus dilectus in quo mihi conplacui super proprii filii sui nomen etiam dilecti et complaciti sibi filii nomen adiecit, ut proprietatem diuinae uidelicet naturae nominum significaret adiectio et id ad honorem filii dei peculiariter pertineret, quod nulli omnino homini contigisset.

itaque sicut illa propria ac peculiaria in persona domini nostri Iesu Christi fuerunt, quod caeli aperti sunt, quod eum deus pater cunctis uidentibus per aduentantem atque astantem columbam quasi manu quodammodo sua tetigit et quasi digito indicante monstrauit dicens hic est filius meus, ita illud quoque proprium ei ac singulare, quod peculiariter dilectus et peculiariter patri conplacitus nominatur, ut peculiarem utique naturae significationem peculiaria additamenta monstrarent et proprietatem unigeniti filii etiam cognominum proprietas confirmaret, quam iam honor signorum praecedentium comprobasset. sed iam libelli istius finis sit.

neque enim hoc dictum dei patris aut augeri humanis sermonibus aut exaequari potest. nobis de domino nostro Iesu Christo filio suo satis per se ipse deus pater idoneus testis

est, dicens: hic est filius meus. tu si contradicendum his dei patris uocibus putas, illi & te necesse est contradici, qui eum euidentissima declaratione filium suum esse ab omni mundo fecit agnosci.,

Liber Qvartus

Consummatis libellis tribus quasi fidelissimis atque opulentissimis testibus, utpote quorum ueritas non humanis tantum, sed etiam diuinis testimoniis locupletata est, sufficere quidem nobis ad causae probationem per diuinam auctoritatem abunde poterant, cum ipsa per se utique causae suae auctoritas diuina sufficiat. sed tamen quia plena est his testimoniis sacrorum uoluminum series, ubi tot testes sunt quot sententiae, immo ubi ipsa scriptura sacra quasi unum quodammodo diuini oris est testimonium, accumulanda quaedam adhuc putauimus non pro necessitate approbationis, sed pro facultate rerum et copia, ut, quidquid necessarium non esset defensioni, totum proficeret ornatui.

ergo quia superioribus libris dominum Iesum Christum non propheticis tantum atque apostolicis, sed etiam euangelicis atque angelicis testimoniis, cum in carne atque in terra esset, deum probauimus, nunc eum qui in carne natus est etiam ante carnis susceptionem deum semper fuisse monstremus, ut intel- legas consentientibus et quasi conclamantibus sibi diuinorum i uoluminum testimoniis eundem te post natiuitatem corpoream et hominem debere credere et deum, quem ante natiuitatem corpoream tantum deum, et quem post editionem uirginis in corpore deum, eundem ante partum uirginis uerbum deum.

disce ergo primum ab apostolo totius mundi magistro eum qui est sine exordio, deum, filium dei, in fine mundi, id est in temporum plenitudine filium hominis factum esse. ait enim . at ubi uenit plenitudo temporum, misit deus filium suum, factum ex muliere, factum sub lege. dic mihi ergo nunc: antequam dominus Iesus Christus ex matre Maria nasceretur, habuit deus filium aut non habuit? negare non potes quin habuerit. neque enim umquam aut. sine patre filius aut sine filio pater, quia, sicut ex patre filius, ita ex filio pater dicitur.

Uides ergo quod dicente apostolo: misit deus filium suum, suum utique, suum, ut ipsius apostoli uerbis utar, suum filium deus misit. neque enim aut alienum aliquem filium misit, quia suum misisse dicitur, aut omnino mittere potuit., si non erat qui mitteretur. misit ergo inquit filium suum factum ex muliere. ergo et quia misit eum, misit qui erat, et quia suum misit, non alienum utique, sed suum misit.

ubi ergo illud est nunc tuum calliditatis terrenae argumentum: nemo anteriorem se parit? numquid enim non antiquior Maria dominus? numquid non antiquior filiae hominis dei filius? numquid non antiquior denique homine ipso deus, cum utique nullus hominum non

ex deo? uides ergo quod non solum antiquiorem se Maria peperit, non solum, inquam, antiquiorem se, sed auctorem sui, et procreans procreatorem suum facta est parentis parens, quia quam promptum utique fuit deo natiuitatem homini tribuere, tam promptum sibi, quam facile ut hominem nasci faceret, tam facile ut ipse ex homine nasceretur.

neque enim circumscripta est in persona sui potestas dei, ut, quod ei in omnibus licet, non liceat in se, et qui utique in natura deitatis ipsius id habet ut omnia possit deus, in sua tantum persona id non habeat ut sit in homine deus. sequestratis ergo ac repudiatis friuolis et caducis terrenarum argumentationum stoliditatibus simplici tantummodo testificationi ac nudae credendum est ueritati et his tantum de deo testibus fides accommodanda, quos deus misit et in quibus ipse de se ut ita dixerim praedicauit.

aequum est enim at de agnitione illius ipsi credamus, cuius scilicet totum est quod de eo nouimus, quia agnosci utique deus ab homine non potuit, nisi agnitionem sui ipse tribuisset. et ideo iustum est ut ei totum credamus de eo quod scimus, cuius est omne quod scimus, quia, si ei non credimus a quo scimus, fit ut omnino nihil sciamus, dum ei non credimus per quem scimus.

Itaque quia superiore testimonio patuit, quod deus filium suum miserit et is filius hominis factus sit qui semper dei filius fuit, uideamus an idem apostolus alibi simile aliquid testimonio huic dixerit, ut lucens iam per se ueritas duplicata testimoniorum luce plus luceat, ait ergo idem apostolus: misit deus filium suum in similitudine carnis peccati.

uides utique apostolum non casu aliquid aut inconsiderata uoce dixisse, ut id quod semel dixerat praeteriret, quia scilicet nec cadere in eum casus aut inconsiderantia poterat, in quo plenitudo diuini consilii et sermonis habitabat, quid ergo ait? misit deus filium suum in similitudine carnis peccati, idem iterat, idem inculcat dicens: misit deus filium suum, eximius utique et admirabilis magister, sciens in hoc totum penitus catholicae sacramentum fidei contineri, ut natus in carne dominus et missus esse in hunc mundum dei filius crederetur, hoc etiam atque etiam clamitat dicens: misit deus filium suum.

nec mirum si id ille ad euangelizandum dei aduentum peculiariter missus sic praedicauit, cum id etiam ante legem lator legis ipse clamauerit dicens: obsecro, domine, prouide alium quem mittas, quod in Hebraeorum uoluminibus multo euidentius legitur: obsecro, domine, mitte quem missurus es. pius utique propheta et totius in se generis humani affectum habens eum, qui mittendus a patre ad redemptionem ac salutem omnium erat, ut quam celerrime mitteretur, quasi totius a deo patre humanae carnis uocibus postulabat dicens: obsecro, domine, mitte quem missurus es. misit ergo inquit deus filium suum in similitudine carnis peccati.

bene, cum missum eum in carne diceret, peccatum ab eo carnis exclusit. misit enim inquit deus filium suum in similitudine carnis peccati, hoc est, ut in uera carnis susceptione agnosceretur ueritas non fuisse peccati, et quantum ad corpus ueritas intellegeretur, tantum ad peccatum similitudo peccati, quia, cum omnis caro peccatrix sit, ille autem sine peccato carnem habuerit, similitudinem peceatricis carnis in se habuit, dum in carne esset,

ueritate autem peccati caruit, quia sine peccato fuit. misit ergo inquit deus filium suum in similitudine carnis peccati.

Uis scire quam bene hoc apostolus praedicarit? audi quemadmodum hoc in os apostoli quasi ei ipsius dei ore defluxerit, dicente domino; non enim misit deus filium suum in mundum ut iudicet mundum, sed ut saluetur mundus per ipsum. ecce ipse, ut uides, dominus missum se a deo patre ad salutem humani generis protestatur. quodsi euidentius declarandum putas, quem filium ad saluandos homines deus miserit, quamuis proprius atque unigenitus filius non nisi unus sit et, cum filium suum misisse dicitur, unigenitum utique suum misisse monstretur, audi tamen Dauid prophetam eum, qui ad salutem humanam missus sit, euidentissime designantem. misit, inquit, uerbum suum, et sanauit eos.

numquid uertere hoc ad carnem potes, ut dicas ad sanandum humanum genus hominem tantum a deo missum? non potes utique. reclamat enim tibi cum omnibus scripturis sacris Dauid propheta dicens: misit uerbum suum, et sanauit eos. uides ergo ad sanandos homines uerbum missum esse, quia, licet per Christum sanitas data sit, uerbum tamen dei in Christo fuit quod per Christum cuncta sanauit: ac sic unito < per sacramentum incarnationis Christo et uerbo dei factus est Christus et uerbum dei unus ex re utraque filius dei.

quod utique apostolus Iohannes declarare aperte uolens misit, inquit deus filium suum saluatorem mundi. intellegis quomodo inseparabili conexione deum hominemque coniunxerit. christus enim, qui ex Maria natus est, saluator absque dubio appellatur secundum illud: quia natus est uobis hodie saluator, qui est Christus dominus. hic autem ipsum quod inissud est uerbum dei saluatorem nominat dicens: misit deus filium suum saluatorem mundi.

Patet itaque quod per sacramentum uniti cum homine uerbi dei et uerbum, quod ad saluandum missum est, saluator. dicitur, et saluator in carne natus per uerbi utique consortium dei filius nuncupatur, ac sic indiscreta utriusque nominis maie: state, quia unitus est cum homine deus, quidquid est homo e deus, totum penitus nuncupatur deus. et ideo idem apostolus bene subdidit dicens: quisque crediderit quoniam IesIL. est filius dei, deus in illo manet et caritas dei in e perfecta est.

illum uere praedicat credere, illum plenuc diuina asserit caritate, qui Iesum filium dei credit filium autem dei uerbum dei esse testatur, ac per hoc unum atque idem: penitus uult intellegi unigenitum uerbum dei et Iesum christum filium dei. uis autem plenius scire, quamuis Christus secundum carnem uere ex homine homo natus sit, tamen propter ineffe: bilem sacramenti unitatem, qua unitus cum deo homo est: nullam penitus inter Christum et uerbum esse distantiam?

audi dominicum euangelium, immo potius audi ipsum de se dicentem deum. haec est, inquit, uita aeterna, ut cognoscant te solum uerum deum et quem misisti Iesum Christum. superius audisti uerbum dei ad sanandos homines missum esse, hic autem audis eum qui missus sit Iesum Christum esse. separa hoc, si potes, cum uideas tantam unitatem Christi

et uerbi esse, ut non solum unitum cum Christo uerbum, sed etiam propter unitatem ipsam Christus iam uerbum esse dicatur.

Sed parum hoc elucere forsitan putas, non quia parum luceat, sed quia infidelitas tenebrosa semper ipsa sibi etiam in luce tenebras facit. audi itaque paucis sermonibus omne hoc unitatis dominicae sacramentum apostolum conplectentem. unus, inquit, dominus noster Iesus Christus, per quem omnia. Iesus bone, quanta est auctoritas in uerbis tuis. tua enim sunt quae a tuis per te dicuntur. ecce ut hoc apostoli dictum in paucis quanta conplectitur. unus, inquit, dominus noster Iesus Christus, per quem omnia. numquid ad praedicandum tanti mysterii sacramentum aliqua circuitione uerborum usus est, aut id, quod intellegi a nobis uoluit, longae orationis narratione tractauit? unus, inquit, dominus noster i Iesus Christus, per quem omnia.

simplici tantum et breui elocutione arcanum tantae maiestatis edocuit, hac scilicet fiducia, qua sciebat sermonem suum in negotio dei longis argumentationibus non egere et fidem dictis suis diuinitatem dare. sola. enim ad dictorum confirmationem rerum sufficit demonstratio, quando probatio in auctoritate dicentis est. unus ergo inquit dominus Iesus Christus, per quem omnia. considera ubi hoc de uerbo patris legeris quod de Christo legis. omnia, inquit euangelium, per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil. apostolus dicit per Christum omnia, euangelium dicit per uerbum omnia.

numquid repugnant sibi sermones sacri? non utique, sed unum atque eundem intellegi uolunt et apostolus Christum, per quem omnia creata dixit, et euangelista uerbum, per quod omnia facta esse memorauit. audi, inquam, quid ipse de se dei uerbum deus pronuntiauerit. nemo, inquit, ascendit in caelum nisi qui de. caelo descendit, filius hominis qui est in caelo, et iterum: si uideritis, inquit, filium hominis ascendentem ubi erat prius? filium hominis in caelo fuisse dixit, filium hominis e caelo descendisse memorauit quid est?

quid mussitas? negato hoc, si uales. sed rationem dicti quaeris? non reddo interim. deus hoc dixit, deus locutus est: mihi uerbum illius summa ratio est. remoueo argumenta, remoueo disputationes: sola mihi ad credulitatem sufficit persona dicentis. non licet mihi de fide dicti ambigere, non licet deliberare. quid mihi quaerere quomodo uerum sit quod deus dixit, cum dubitare non debeam, quin uerum sit quod deus dixerit? nemo, inquit, ascendit in caelum nisi qui de caelo descendit, filius hominis qui est in caelo.

uerbum utique patris semper in caelo fuit. et quomodo ille filium hominis semper in caelo fuisse memorauit? intellege ergo quod eum filium 1 hominis esse docuit, qui semper dei filius fuit, cum utique \\ eum, qui filius hominis nuper extitit, in caelo semper fuisse confirmet. huc accedit maius aliud, quod eundem filium hominis, id est uerbum dei, quod descendisse de caelo dixit, etiam tunc, cum in terra loquitur, in caelo esse testatur. nemo enim inquit ascendit in caelum nisi qui de caelo descendit, J filius hominis qui est in caelo.

quis, quaeso, est qui haec loquitur? Christus utique. ubi autem tunc erat cum loqueretur? in terra scilicet. et quomodo se et de caelo, cum natus est, descendisse, et cum loquitur, in caelo esse testatur, et eundem se filium hominis esse dicit, cum utique et e caelo nisi deus

descendere non potuerit, et cum in terra loquitur, in caelo utique nisi per dei infinitatem esse non possit? aduerte ergo tandem et percipe, quod idem est filius hominis qui uerbum dei, quia et filius est hominis, dum ex homine uere nascitur, et uerbum dei, dum idem, qui in terra loquitur, manet semper in caelo. ac sic humanae est natiuitatis, quod filium se hominis uere dicit, diuinae autem infinitatis, quod e caelo penitus non recedit.

et ideo bene apostolus instar diuinorum uerborum docens (qui enim, inquit, descendit, ipse est et qui ascendit super omnes caelos, ut impleret omnia) ipsum descendisse dicit quem ascendisse. descendere autem de caelo non potuit nisi uerbum dei, quod utique cum in forma dei esset, exinaniuit semet ipsum formam serui accipiens, in similitudine hominum factus, et habitu inuentus ut homo, humiliauit semet ipsum factus oboediens usque ad mortem, mortem autem crucis. descendit ergo de caelo uerbum dei, ascendit autem filius hominis; ipsum autem ascendisse dicit quem descendisse. ergo uides quod idem est filius hominis qui uerbum dei.

Et ideo secundum diuini uerbi magisterium intrepide iam et incunctanter et filius hominis e caelo descendisse et dominus maiestatis crucifixus esse dicendus est, quia secundum suscepti corporis sacramentum et filius dei factus est filius hominis et in filio hominis crucifixus est dominus maiestatis, et quid plura? longum est de singulis multa dicere, dies enim me deficiet, si omnia, quae ad hanc rem afferri possunt, conquirere aut explicare temptauero. reuoluenda enim hoc uolenti scriptura omnis ac relegenda est. nam quae sunt quae non pertineant ad hoc, cum omnia scripta sint propter hoc?

breuiter ergo ac strictim nonnulla dici necesse est, ut dici possint, et enumeranda quaedam magis quam explicanda ac damnis ut ita dicam damna redimenda, cum propter hoc utique conueniat aliqua transcurri, ne necesse sit prope cuncta reticeri, uenit ergo inquit saluator in euangelio filius hominis saluare quod perierat, et apostolus fidelis, inquit, sermo et omni acceptione dignus, quoniam Christus Iesus uenit in hunc mundum peccatores saluos facere, quorum primus ego sum: sed et Iohannes euangelista in propria, inquit, uenit, et sui eum non receperunt.

uides ergo quod alibi scriptura filium hominis, alibi Iesum Christum, alibi uerbum dei in mundum uenisse praedicat, intellege itaque dissimilitudinem appellationum esse, non rerum, et in diuersa nominum specie unam esse uirtutem. nam licet uenisse in mundum nunc filius hominis, nunc dei nominetur, id est uerbum, unus tamen in utroque nomine designatur.

Nam cum utique secundum euangelistam is in mundum uenerit, per quem ipse factus est mundus, et is filius hominis factus sit, qui est mundi creator deus, non interest quid in singulis nominetur, qui deus in omnibus intellegitur. non praeiudicat enim diuinitati dignatio aut uoluntas sua, cum hoc utique magis diuinitatem ipsam conprobet, quia, quidquid uoluit, hoc fuit, ergo et quia uoluit in mundum uenit, et quia uoluit homo natus est, et quia uoluit filius hominis appellatus est. omnia enim haec sicut uocabula sunt, ita uirtutes dei. non inminuit in illo dissimilitudo nominis uim potestatis. quidquidlibet dictus fuerit, in cunctis

unum est. sit licet in specie uocabulorum aliqua diuersitas, non est in uirtute nominum nisi una maiestas.

Uerum quia hactenus euangelicis uel maxime atque apostolicis quasi nouis testibus usi sumus, nunc de prophetis ueteres proferamus, admiscentes interdum antiquis noua, ut intellegant omnes scripturam sacram uenturum in carne dominum toto quodammodo suo corpore quasi uno ore clamasse. ait itaque eximius ille et admirabilis tam munere dei dies quam testimonio, cui uni admodum contigit sanctificari antequam nasci, Hieremias propheta, hic est, inquiens, deus noster, non reputabitur alius praeter eum. qui inuenit omnem uiam disciplinae, et dedit eam Iacob puero suo, et Israhel dilecto suo. post haec in terris uisus est, et cum hominibus conuersatus est hic est ergo inquit deus noster.

uides a propheta deum quasi manu indice ostendi et quasi digito significante monstrari: hic est enim inquit deus noster. dic mihi ergo: quem deum his signis propheta tunc atque indiciis demonstrabat? numquidnam patrem? et quid necesse erat ostendi eum, quem se nosse omnes credebant? non enim Iudaei deum tunc ignorabant, qui sub dei lege uiuebant. sed id agebatur utique, ut filium dei deum noscerent.

et ideo bene propheta eum, qui omnem disciplinam inuenisset, id est legem dedisset, uidendum in terris, id est uenturum in carne dicebat, ut, quia eum qui legem dedisset deum esse Iudaei non dubitarent, eum qui in carne uenturus esset deum esse cognoscerent, cum eum utique, quem legislatorem deum crederent, uidendum inter homines per susceptionem humanae carnis audirent, eodem ipso quoque per prophetam aduentum proprium pollicente: quia ego ipse qui loquebar, ecce adsum. non reputabitur ergo inquit scriptura sacra alius praeter eum.

pulchre hic propheta praeuidens peruersa dogmata omnem sensum haereticae peruersitatis exclusit dicens: non reputabitur alius praeter eum. hic est enim unus ex deo in deum natus, cuius iussionem uniuersitatis opus secutum est, cuius uoluntas rerum ortus est, cuius imperium mundi fabrica est, qui cuncta dixit, et facta sunt, cuncta. mandauit, et creata sunt. hic ergo unus est ad patriarchas loquens, in prophetis manens, ei spiritu conceptus, natus ex uirgine, in mundo uisus, inter homines conuersatus, affigens ligno crucis chirographum peccatorum, triumphans in semet ipso aduersarias nobis inimicasque uirtutes, mortem occidens, resurgendi fidem omnibus tribuens, gloria sui corporis corruptionem humanae carnis interimens.

uni ergo haec domino Iesu Christo peculiaria sunt, et ideo non reputabitur alius ad eum, quia unus in hac gloriae ac beatitudinis singularitate deus ex deo natus est. id ergo per propheticam doctrinam tunc agebatur, ut unigenitus a cunctis dei patris filius disceretur, et cum ad filium non reputari deum alterum audirent, unum utique in patre ac filio deum esse cognoscerent. post haec, inquit, in terris uisus est, J et cum hominibus conuersatus est. uides quod euidenter \' hic aduentus domini ac natiuitas designatur. numquid enim pater umquam, qui non nisi filio tantum uisibilis esse legitur, aut in terris uisus aut in carne editus aut inter homines conuersatus est?

non utique. intellegis ergo quod omnia haec de Alio dei dicta sunt. nam cum et uidendum in terris deum propheta dixerit et alius praeter filium non sit uisus in terris, CD de alio hoc absque dubio propheta dixit quam de quo dictum postea res probauit. cum enim uidendum utique deum dixerit, non de alio hoc uere dicere potuit quam qui uere I postea uisus fuit. sed de hoc satis hactenus. nunc ad alia transeamus. labor, inquit Esaias propheta, labor Aegypti, et negotiatio Aethiopiae, et Sabaim uiri sublimes ad te transibunt, et tui erunt serui: post te ambulabunt, uincti manicis: et te a.dorabunt, teque deprecabuntur: quoniam in te est deus, et non est praeter te deus. tu es enim deus noster, et nesciebamus, deus Israhel saluator. quam bene sibi diuina semper scripta conueniunt.

Superior enim propheta dixit hic est deus noster, iste autem tu es deus noster. in illo utique diuina doctrina, in hoc humana confessio est. alter personam magistri docentis, alter Personam populi confitentis explicuit. pone enim nunc docentem cotidie in ecclesia, sicut facit, Hieremiam prophetam ac dicentem de domino Iesu Christo: hic est deus noster: quid aliud utique responderet cuncta ecclesia, sicut facit, quam id quod alius propheta ad dominum Iesum dixit: tu es deus noster, ita ut bene praesenti confessioni etiam praeterita ignorantia possit adiungi dicente populo: tu es deus noster, et nesciebamus. bene enim hi, qui prius daemonicis superstitionibus occupati ignorabant deum, conuersi ad fidem possunt dicere: tu es deus noster, et nesciebamus.

Quodsi ex Iudaeorum magis persona probari tibi id ipsum cupis, considera post infelicem illam ignorantiam et impiam persecutionem conuertentes se ad fidem et agnoscentes dominum passim populos Iudaeorum, et uide an recte dicere possint: tu es deus noster, et nesciebamus, sed ego addo aliud, ut tibi hoc non ex confitentibus tantummodo Iudaeis, sed etiam negantibus probem, interroga enim eos qui perdurant adhuc in sacrilegio Iudaeos, an sciant uel credant deum: scire utique se et credere confitebuntur, at contra interroga an credant filium dei: negabunt profecto et blasphemabunt.

uides ergo quod de eo propheta dixit, quem Iudaei et nescierunt semper et adhuc nesciunt, non de eo, quem utique et credere se putant et confiteri, et ideo bene hi, qui ex Iudaeis ad fidem post ignorantiam ueniunt, dicere possunt: tu es deus noster, et nesciebamus, recte enim hi, qui post ignorantiam credunt, nescisse se dicunt, quem adhuc non credentes se nescire contendunt. palam enim est quod eum nescisse se prius dicunt post ignorantiam confitentes, quem adhuc nesciunt denegantes.

Labor, inquit, Aegypti, et negotiatio Aethiopiae, et Sabaim uiri sublimes ad te transibunt, in his diuer-sarum nationum uocabulis aduentum crediturarum gentium significari nemini dubium est. transisse autem ad Christum gentes negare non uales, utpote quae nomine Christianitatis indepto non fide\ttantum ad dominum Iesum Christum,\tsed etiam ipso nomine\ttransierunt,\tquia, cum idem quod sunt\tuocentur, factum est, quod erat fidei opus, nominis sacramentum, ad te, inquit, transibunt et tui erunt et post te ambulabunt uincti manicis..

sicut sunt uincula coherctionis, ita sunt uincula caritatis secundum illud quod ait dominus: attraxi eos in uinculis caritatis, uere enim magnae sunt haec uincula et effabilis caritatis, quibus qui alligantur, gaudent catenis suis. uis scire hoc uerum esse ? audi apostolum gaudentem et exultantem uinculis suis, cum ait: obsecro ergo uos ego uinctus in domino, et illud: obsecro te, cum sis talis ut Paulus senex, nunc autem et uinctus Christi Iesu. uide quantum gaudebat uinculorum suorum merito, quorum etiam alios prouocabat exemplo. non dubium est autem, in quibus unus est domini amor, unum esse dominicae uinculationis affectum secundum illud: multitudinis autem credentium erat cor et anima una.

te, inquit, adorabunt teque deprecabuntur, quoniam in te est deus, et non est praeter te deus. dictum prophetae euidenter apostolus exposuit dicens: quoniam deus erat; in Christo, mundum reconcilians sibi. in te ergo inquit est deus, et non est praeter te deus. bene propheta dicens in te est deus non tantum eum qui praesens esset, sed etiam eum qui esset in praesente monstrauit, habitantem scilicet ab eo in quo habitaret naturarum significatione, non unitatis abnegatione distinguens.

Tu es, inquit, deus, et nesciebamus, deus Israhel saluator. quamuis multis iam scriptura et euidentibus signis de quo loqueretur ostenderit, expressit tamen manifestissime in saluatoris nomine Christi nomen, quia idem saluator utique qui Christus, dicente nagelo: quia natus est uobis hodie saluator, qui est Christus dominus.

Iesum enim Hebraice saluatorem interpretari nemini dubium est, sicut angelus sanctae Mariae uirgini protestatur dicens: at uocabis nomen eius Iesum: ipse enim saluum faciet populum suum a peccatis eorum, ac ne forte eum hoc modo saluatorem diceres praedicatum quo de aliis dictum est: et suscitauit eis dominus saluatorem Othonihel filium Cenez, et iterum: et suscitauit eis saluatorem Aoth, filium Gera, adiecit: ipse enim saluum faciet populum suum a peccatis eorum.

non est autem humanae opis redimere populum a captiuitate peccati, quod illi soli utique possibile est de quo dictum est: ecce agnus dei, ecce qui tollit peccatum mundi, ceteri enim non suum populum, sed dei, et non a peccatis, sed ab hostibus saluauerunt.

Tu es ergo inquit deus noster, et nesciebamus, deus Israhel saluator. quos magis hoc putas dicere, quibus hoc magis aestimas conuenire, Iudaeis, anne gentilibus? si Iudaeis, Iudaei utique Christum non cognouerunt secundum illud: Israhel autem me non cognouit, et populus! meus me non intellexit, et illud: et mundus per ipsum factus est, et mundus eum non cognouit: in propria uenit, et sui eum non receperunt.

si autem gentibus, palam est quod Christum gentilitas idolis occupata nesciuit quamuis illa nec patrem scierit: sed tamen etiamsi nunc nouit, non nisi per Christum tamen nouit. uides ergo quod, siue ei J gentibus sit credens populus siue ei Iudaeis, bene pro se uterque dicit: tu es deus noster, et nesciebamus, deus Israhel saluator, quia et gentes colentes prius idola ignorabant deum, et Iudaei negantes dominum ignorabant filium dei. ac per hoc bene de Christo tam illi quam isti dicunt: tu es deus noster, et nesciebamus, quia tam illi nesciebant deum qui non credebant, quam illi qui dei filium denegabant.

si ergo Christus credendus est, ut uentas loquitur, ut diuinitas protestatur, ut Christus denique ipse praedicat, qui utrumque est, quid interserere te, infelix furor, inter Christum et deum niteris? quid separare corpus suum a filio dei appetis et ipsum a se deum diuidere conaris? unita discindis et coniuncta discernis. uerbo dei de deo crede: nulla enim re melius confiteri diuinitatem dei omnino poteris, quam si ipsa eam, qua ipsa se diuinitas docuit, uoce fatearis. scito etenim iuxta prophetam, quia dominus ipse est deus, qui inuenit omnem uiam disciplinae, qui utique et in terris uisus est et inter homines conuersatus est.

ipse lumen fidei mundo intulit, ipse lucem salutis ostendit. deus enim dominus, et inluxit nobis. hunc ergo crede, hunc dilige, hunc confitere, quia, quando ei ut scriptum est omne genu flectet, caelestium, terrestrium et infernorum, et omnis lingua confitebitur, quia dominus Iesus Christus in gloria est dei patris, uelis nolis, negare non poteris, quia dominus Iesus Christus in gloria est dei patris. haec enim perfectae confessionis perfecta uirtus est, deum ac dominum Iesum Christum semper in dei patris gloria confiteri.

Liber Qvintus

Diximus libro primo haeresin illam Pelagianae haereseos . discipulam atque imitatricem id omnibus modis temptasse atque pugnasse, ut dei filius, dominus Iesus Christus, natus ex uirgine, homo tantummodo solitarius crederetur, et arrepta postmodum uirtutis uia id eum pie ac religiose uiuendo obtinuisse, ut dignus per hanc uitae sanctimoniam fieret cui se maiestas diuina sociaret, ac sic exclusa ab eo penitus sacrae originis dignitate sola ei tantummodo meritorum relinqueretur electio, id annitentes utique ac laborantes, ut eo quasi in plebem omnium misso et uelut in turbam humani generis aggregato id per bonorum actuum conuersationem mereri omnes homines posse dicerent, quidquid bene uiuendo ille meruisset: pestifera scilicet ac letalis assertio, quae et deo uera derogans et hominibus falsa promittens in utroque nefandi esset damnabilisque mendacii, dum et sacrilegii iniuria deum afficit et homines in spem falsae praesumptionis inducit, peruersissima scilicet atque impiissima assertione mortalitati donans quod non erat, deo tollens quod erat.

huius ergo mortiferae ac perniciosae prauitatis haec quae nunc orta est recens haeresis quasi rediuiuos quodammodo suscitans cineres in ueteribus fauillis nouum mouit incendium: solitarium quippe hominem natum esse asserit dominum Iesum Christum. et ideo quid necesse est ut requiramus, an in consequentibus eius peruersitatis sit quae est in capite ipso sceleris unius? superfluum quippe est expectare in posterioribus qualis sit, quae expectandi omnino causas iam in principio non reliquit. quae enim ratio est explorare, an in similitudinem superioris haereseos eadem promittat homini, quae, quod immanissimum scelus est, eadem tollit deo, ita ut paene impium sit, cum uideamus quid praecesserit, requirere quid sequatur? quasi uero aliqua in consequentibus causa afferri possit, qua se probet non esse impium qui negauerit deum.

ait ergo, ut saepe iam diximus, noua. haeresis, dominum Iesum Christum hominem tantummodo solitarium ex uirgine natum esse, et ideo Mariam Christotocon, non theotocon esse appellandam, quia sit Christi mater, non dei. addit praeterea sacrilegae assertioni quam praua argumenta tam friuola, dicens: nemo anteriorem se parit. quasi uero unigeniti dei natiuitas a prophetis praedicta, a saeculis praenuntiata humanis sit tractanda aut aestimanda rationibus, aut uero ipsa, quisquis es, o haeretice, cui de partu suo calumniaris, uirgo Maria propriis hoc quod actum est egerit consummaritque uirtutibus, ut ei in tanta re ac tanto opere imbecillitas obiciatur humana.

si quid itaque in hac re per hominis opus actum est, humanas quaere rationes: si autem totum, quod actum est, dei uirtus est, quid inpossibilitatem spectas humanam, ubi efficientiam uides esse diuinam? sed de hoc tamen plenius postea. nunc quod paulo ante ordiri coepimus exequamur, ut omnes sciant te in Pelagianis cineribus ignes quaerere et nouis sacrilegiorum flatibus fauillas ueteres excitare.

Dicis ergo Christum hominem tantummodo solitarium natum esse. hoc utique et illa quam in primo libro euidenter ostendimus Pelagianae impietatis haeresis praedicauit, Christum hominem tantummodo solitarium natum esse. addis praeterea dominum ipsum omnium Iesum Christum theodochon ima ginem appellandum, id est non deum, sed susceptorem dei, scilicet ut eum non propter se, quia sit deus, sed quia deum in se suscipiat, honorandum putes. hoc utique etiam illa quam ante dixi haeresis asserebat, Christum non propter se colendum, uidelicet quia deus esset, sed quia bonis ac piis actibus deum in se habere meruisset.

ergo uides Pelagianum te uirus uomere, Pelagiano te spiritu sibilare. unde conuenit ut de te non tam iudicandum quam iudicatum esse uideatur, quia, cum eiusdem erroris sis, necesse est eiusdem quoque etiam damnationis esse credaris: ut non dicam interim illud, quod imperiali statuae deum comparans in tantam sacrilegii impietatem ac blasphemiam prorupisti, ut recte admodum etiam Pelagium ipsum, qui paene omnes impietate uicerit, hac amentia uicisse uidearis.

Ais ergo Christum theodochon imaginem appellandum id est non propter se eum, quia sit deus, sed quia deum in se susceperit honorandum. hoc modo ergo nihil inter eum et omnes qui fuerunt sanctos homines esse asseris, quia omnes utique sancti homines deum in se habuerunt, siquidem et in patriarchis deum fuisse et in prophetis deum locutum non ignoramus.

omnes denique non dico apostolos, martyres, sed omnes quoque sanctos dei et seruos dei habere in se spiritum dei credimus secundum illud: uos enim estis templum dei uiui, sicut dixit deus: quia inhabitabo in eis, et iterum: nescitis quia templum dei estis et spiritus dei habitat in uobis? et per hoc omnes hi theodochi sunt, ac sic hoc modo cunctos admodum Christo similes et deo pares dicis.

sed absit haec abominandi erroris impietas, ut facturae suae factor, ut famulis suis dominus, ut terrenae fragilitati deus terrestrium et caelestium conparetur et haec ei ex beneficiis suis iniuria fiat, ut, quia habitatione sua dignatur hominem, idcirco idem quod homo esse dicatur.

Quin immo hoc inter illum interest et sanctos omnes, quod inter habitaculum et habitatorem, quod utique ut habitetur non habitaculi est, sed habitatoris, in cuius scilicet arbitrio est et aedificatio habitaculi et usus, id est, uel ut, cum uelit, habitaculum ipsum facere, uel ut, cum fecerit, dignetur habitare. - an experimentum quaeritis, inquit apostolus, eius qui M in me loquitur Christi? et alibi: nescitis quia Christus Iesus in uobis est, nisi forte

reprobi estis? et iterum: in interiorem, inquit, hominem habitare Christum per fidem in cordibus uestris.

uides quid intersit inter doctrinam apostolicam et blasphemiam tuam. tu in Christo deum uelut in homine habitare dicis: ille Christum ipsum in hominibus habitare testatur, quod profecto, ut tu ais, caro et sanguis facere non possunt, scilicet ut ex hoc ipso, quo eum deum tu esse denegas, deus probetur. nam cum eum, qui in homine habitet, deum non neges, necesse est ut eum, quem in hominibus habitare cognoscis, euidentissime deum esse credamus. omnes ergo siue patriarchae, siue prophetae, siue apostoli, siue martyres, siue denique sancti omnes habuerunt quidem in se deum et omnes filii dei facti sunt et omnes theodochi fuerunt, sed diuersa utique multo dissimilique ratione.

omnes enim credentes deum filii dei sunt per adoptionem, unigenitus autem P tantum filius per naturam. qui non ex materia aliqua est a patre genitus, quia omnis res et omnis rerum materia per unigenitum dei filium est, non ex nihilo, quia ex patre, non quasi partus, quia nihil in deo uacuum atque mutabile: sed ineffabiliter atque inaestimabiliter deus pater in his, quae ingenita in se erant, unigenitum suum genuit, ac sic ab ingenito summo ac sempiterno patre unigenitus summus et sempiternus est I filius, idem habendus in carne qui habetur in spiritu, idem credendus in corpore qui creditur in maiestate, quia nasciturus in carne non diuisionem aliquam aut discissionem sui fecit, ut se ex parte aliqua non nascente pars sui aliqua nasceretur aut aliquid in eo diuinitatis postea superueniret, quod in eo natum

omnis enim iuxta apostolum, omnis in Christo plenitudo diuinitatis inhabitat corporaliter, non quia aliquando habitauerit et aliquando non habitauerit, nec quia postea fuerit et ante non fuerit, alioquin ad illam Pelagianae haereseos impietatem deuoluimur, ut dicamus ex certo tempore habitantem in Christo deum tunc in eum super-uenisse, quando ille uita et conuersatione id promeruerit, ut in se uirtus diuinitatis habitaret.

hominum ergo, hominum sunt haec, non dei, ut, in quantum humana inbecillitas ualet, deo se humilient, deo se subdant, dei se habitaculum faciant et habore hospitem atque habitatorem deum fide et pietate mereantur, quia, prout quis idoneus muneri dei fuerit, ita eum diuina gratia muneratur, prout quis dignus putatur deo, ita dei fruitur aduentu secundum illam domini promissionem: si quis diligit me, sermonem meum seruabit, et ego et pater meus ueniemus ad eum et mansionem apud eum faciemus.

longe autem alia de Christo res atque ratio est, in quo omnis\tplenitudo diuinitatis\thabitat\tcorporaliter et qui ita\tdiuinitatis plenitudinem\tin\tse\thabet,\tut cunctis de sua plenitudine largiatur, qui inhabitante in se diuinitatis plenitudine ita ipse in singulis sanctorum habitat, prout eos dignos suo putarit habitaculo, et ita omnibus de plenitudine sua tribuit, ut ipse in plenitudine sua iugiter per-seueret: qui utique, etiam cum in corpore suo in terra esset, animabus tamen sanctorum omnium inerat, caelos, terras, mare, omnem denique uniuersitatem infinitate potentiae suae ac maiestatis implebat et ita totus in se ipso erat, ut eum tamen mundi uniuersa non caperent, quia,

quamlibet magna sint et ineffabilia quae facta sunt, nulla tamen tam capacia et inmensa sunt, quae ipsum possint\tcapere factorem. .

Iste ergo de quo propheta dicit: quoniam in te est deus, et non est praeter te deus. tu es enim deus noster, et nesciebamus, deus Israhel saluator, qui ia terris utique postea uisus est, et cum hominibus conuersatus est de quo etiam dauid propheta ex persona ipsius dicit: de uentre matris meae deus meus es tu, ostendens utique quod numquam homo ille dominicus sine unitate dei fuerit, in quo in ipso statim uirginis utero plenitudo diuinitatis habitant, sicut et alibi idem propheta ueritas, inquit , de terra orta est et iustitia de caelo prospexit, at intellegeremus scilicet prospiciente de caelis filio dei, id est adueniente ac descendente iustitia natam esse de carne uirginis non phantasiam corporis, sed ueritatem.

ipse est erum aentas secundum illud ipsius testimonium ueritatis: ego sum ueritas et uita, ergo quia anterioribus libris ueritatem hanc, id est dominum Iesum Christum natum ex uirgine deum probauimus, nunc, at libello abhinc proximo instituimus, eum, qui ei uirgine nasciturus esset, semper deum praenuntiatum esse doceamus. ait itaque Esaias propheta: quiescite ab homine, cuius spiritus in naribus eius: quia in quo reputatus est ipse? uel, at uerius atque euidentius in Hebraeo est, quia excelsus reputatus est ipse. pulchre autem dicens quiescite uerbo uim prohibentis inquietudinem persecutionis expressit. quiescite, inquit, ab homine, cuius spiritus in naribus eius, quia excelsus reputatus est ipse.

numquid non una eademque sententia et humani corporis susceptionem et dei locutus est ueritatem? quiescite, inquit, ab ab homine, quia excelsus reputatus est ipse. nonne tibi, quaeso, palam alloqui persecutores domini uidetur, dicens: quiescite ab homine quem persequimini, quia hic homo deus est, et licet in humilitate humanae carnis appareat, in celsitudine tamen diuinae magnificentiae perseuerat? bene autem dicens propheta quiescite ab homine, cuius spiritus in naribus eius certissima humani corporis significatione hominem demonstrauit, intrepide utique ac fiducialiter, utpote qui tam constanter ueritatem hominis assereret quam dei, quia haec fides uera est et catholica, credere dominum Iesum ita substantiam ueri corporis sicut ueritatem perfectae diuinitatis habuisse.

nisi forte in illo aliquid ambigendum putes, quia excelsum pro deo posuit: cum utique hic mos scripturae sacrae sit excelsum pro deo dicere, sicut illud prophetae: dedit uocem suam excelsus, et mota est terra, et: tu solus excelsus super omnem terram, Esaias quoque: quia haec, inquit, dicit excelsus et sublimis, habitans aeternitatem: in quo manifeste intellegendum est, cum illic excelsum sine ulla adiectione dei posuerit, quod etiam hic deum in excelsi nomine nuncuparit. ergo quia euidenter per prophetam sermo diuinus dominum Iesum Christum et hominem et deum praenuntiauit, uideamus an ueteribus testimoniis etiam nunc conueniant et concordent noua.

Quod fuit, inquit, a principio, apostolus Iohannes, quod audiuimus, quod uidimus oculis nostris, quod perspeximus, et manus nostrae palpauerunt de uerbo uitae: et uita manifestata est, et uidimus, et testamur, et annuntiamus uobis uitam aeternam, quae erat, apud patrem, et apparuit nobis. uides quemadmodum uetera recentibus roborentur et antiquam

praenuntiationem nouae praedicationis confirmatio consequatur. Esaias dixit: quiescite ab homine, cuius spiritus in naribus eius, quia excelsus reputatus est ipse, Iohannes autem quod fuit, inquit, a principio, quod audiuimus, quod uidimus oculis nostris, quod perspeximus, et manus nostrae palpauerunt.

ille persequendum a Iudaeis hominem esse dixit, hic palpatum hominem humanis manibus praedicauit: ille eundem, quem hominem adnuntiauerat, deum excelsum esse praedixit, hic eum, quem palpatum ab hominibus esse docuit, deum in principio semper fuisse memorauit. ergo euidentissimum est quod ambo dominum Iesum Christum et hominem manifestarunt et deum, quia eundem postea hominem quem semper deum, ac per hoc hominem et deum, quia hominem ipsum deum. quod fuit ergo inquit a principio, quod audiuimus, quod uidimus oculis nostris, quod perspeximus, et manus nostrae palpauerunt de uerbo uitae: et uita manifestata eat, et uidimus, et testamur, et adnuntiamus uobis uitam aeternam, quae erat apud patrem, et apparuit nobis.

uides quot indiciis, quot modis, quam uariis, quam multiplicibus dilectissimus ille ac deuinctissimus deo apostolus sacramentum diuinae incarnationis insinuet: iam primum quod eum, qui in principio semper fuerit, uisum in carne esse testatur: deinde ne id, quod auditum ac uisum dixerat, parum incredulis uideretur, palpatum quoque, id est tactum atque tractatum tam suis quam ceterorum manibus confirmauit, bene utique per manifestationem assumptae carnis opinionem Marcionitici ac Manichaei erroris excludens, ne qui phantasiam ab hominibus uisam crederet, cum palpatam corporis ueritatem a se apostolus praedicasset.

deinde addidit uerbum uitae et uitam manifestam, hoc se uidisse, hoc adnuntiare, hoc protestari, simul scilicet et exsequens officium fidei et ingerens terrorem incredulitati, ut, cum ille utique protestaretur se praedicare, sibi imputaret periculum suum qui noluisset audire, annuntiamus, inquit, uobis uitam aeternam, quae erat apud patrem, et apparuit nobis: hoc, quod apud patrem semper fuit, hominibus apparuisse, hoc, quod in principio semper fuit, ab hominibus uisum esse, hoc, quod uerbum uitae sine exordio erat, palpatum humanis manibus esse docuit.

uides quot modis, quam uariis, quam multiplicibus, quam indiuiduis, quam apertis ita sacramentum unitae cum deo carnis exposuit, ut nemo alterutrum dicere omnino possit, qui non utrumque memorant, quod ipse quoque apostolus alibi euidentissime: losus enim, inquit, Christus heri et hodie, ipse et in saecula.

hoc est illud utique quod superiore testimonio dixit: quod erat a principio, hoc manus nostrae palpauerunt: non quia palpari per se spiritus posset, sed quia uerbum scilicet caro factum in homine quodammodo, cui unitum fuerat, palpabatur, et ideo idem Iesus heri et hodie, id est idem ante exordium mundi qui in carne, idem in praeterito qui in praesenti, idem quoque etiam in saecula, quia idem per omnia, qui ante omnia, et hoc totum dominus Iesus Christus.\t

Et quomodo idem ante mundi ortum, qui nuper ortus? scilicet quia idem in homine nuper ortus, qui ante ortum omnium deus, et ideo Christus totum nominatur quod deus, quia tanta est Christi et dei unitas, ut nemo utique iam omnino possit uel Christum dicens non deum in Christi nomine dicere ts uel deum dicens non Christum in, dei nomine nuncupare, ac sic unito sibi penitus per maiestatem sacrae natiuitatis utrius-que substantiae sacramento, quidquid erat, scilicet homo et deus, factum est totum deus.

unde apostolus Paulus uidens reuelatis fidei oculis totum in Christo inexplicabilis maiestatis arcanum ita locutus est, inuitans ad referendam deo gratiam agnoscentes beneficia dei populos: gratias, inquit, agentes patri, qui dignos nos fecit in parte sortis sanctorum in lumine, qui eripuit nos de potestate tenebrarum et transtulit in regnum filii dilectionis suae, in quo habemus redemptionem, remissionem peccatorum: qui est imago dei inuisibilis) primogenitus uniuersae creaturae: quia in ipso condita sunt uniuersa in caelis et in terra, uisibilia et inuisibilia, siue throni, siue dominationes, siue potestates: omnia per ipsum et in ipso creata sunt, et ipse est ante omnes, et omnia in ipso constant. et ipse est caput corporis ecclesiae, qui est principium, primogenitus ex mortuis, ut sit in omnibus ipse primatum tenens: quia in ipso conplacuit omnem plenitudinem habitare, et per ipsum reconciliare omnia in ipsum, pacificans per sanguinem crucis eius, siue quae in caelis siue quae in terris sunt.

numquid et hoc aliqua interpretationis adiectione indiget, cum tam copiose et euidenter expressum sit, ut in se non solum rerum fidem, sed etiam expositionis habeat claritatem? gratias enim agere nos patri iubet, magna utique causa agendae gratiae adiecta, quia dignos nos fecerit in portione sanctorum et ereptos de potestate tenebrarum transtulerit in regnum filii dilectionis suae, in quo habemus redemptionem, remissionem peccatorum, qui sit imago dei inuisibilis, primogenitus uniuersae creaturae, quia in ipso ac per ipsum creata sint omnia, quorum utique sicut factor ipse, ita etiam gubernator sit. et quid post haec? ipse est, inquit, caput corporis ecclesiae, qui est principium, primogenitus ei 3 mortuis.

resurrectionem quasi generationem scriptura nominat, J quia, sicut generatio uitam creet, ita resurrectio generet ad M uitam. unde etiam resurrectio ipsa regeneratio nuncnpaturзų secundum illud domini testimonium: amen dico uobis, quo(quod uos, qui secuti estis me, in regeneratione, cum se—1 derit filius hominis in sede maiestatis suae, sedebitiE3l! et uos super sedes duodecim iudicantes duodeciior I tribus Israhel. ergo primogenitum ex mortuis eum dicit, quem superius inuisibilis dei filium atque imaginem praedicauit. quis autem imago inuisibilis dei nisi unigenitus, uerbum dei? et quomodo is resurrexisse ex mortuis dicitur, qui imago ac uerbum dei inuisibilis nominatur?

et quid tamen adhuc additur? I ut sit, inquit, in omnibus ipse primatum tenens, quia ! in ipso conplacuit omnem plenitudinem habitare, et per ipsum reconciliare omnia in ipsum, pacificans \' per sanguinem crucis eius, siue quae in caelis siue quae in terra sunt. numquid indiget primatu uniuersorum creator omnium, aut primatu eorum quae a se facta sunt ipse I qui fecit? aut numquid dici de uerbo potest, quod in eo, qui sit primogenitus ex mortuis, conplacuerit omnem plenitudinem habitare, qui utique unigenitus filius dei-,

uerbum dei ante uniuersarum rerum exordia, patrem inuisibilem in se habens I ita prius omnem plenitudinem in se habuit, ut esset ipse * omnium plenitudo?

et quid postremo? omnia, inquit, pacificans per sanguinem crucis eius, siue quae in caelis I sunt siue quae in terris. manifestauit utique apertissime. de quo diceret, quem primogenitum ex mortuis nominasset., numquid enim per uerbi aut spiritus sanguinem reconciliata, ac pacificata sunt omnia? non utique. neque enim in naturam -1 cadere inpassibilem res ulla potuit passionis aut fundi sanguis ualuit nisi hominis aut mori alter quam homo: et tamen idem, qui in sequentibus mortuus dicitur, idem superius imago dei inuisibilis praedicatur. quomodo ergo hoc? scilicet quia id omni modo ab apostolis cautum est, ne aliqua uideretur in Christo esse diuisio et unitus in filio hominis filius dei inciperet per erraticas interpretationes duas habere personas, ac per prauas atque impias opiniones, qui esset scilicet in se unus, duplex fieret in nobis.

et ideo pulchre ac mirabiliter ab ipso unigenito filio dei usque ad unitum filio dei filium hominis praedicatio apostolica descendit, ut, sicut ipse rerum ordo, ita etiam doctrinae sermo decurreret, ita cuncta inseparabili conexione et quasi quodam ponte continuans, ut sine ulla penitus diuisione et interuallo eum, quem in principio mundi legeres, in fine temporis inuenires, neque ulla omnino distractione impiae discissionis admissa unum in carne atque in spiritu filium dei crederes, cum ita apostolicum magisterium deum pariter atque hominem per sacramentum corporeae natiuitatis unisset, ut eundem tibi reconciliantem in cruce omnia demonstraret, quem ante exordium mundi imaginem dei inuisibilis praedicasset.

Quod quidem quamuis apostoli dictum sit, tamen doctrina domini est. idem enim hoc in apostolo ad Christianos, qui consimile illud in euangelio ad Iudaeos per se locutus est dicens: nunc autem quaeritis me interficere hominem, qui ueritatem uobis locutus sum, quam audiui a deo. neque enim ego a me ipso ueni, sed ille me misit, et deum utique se et hominem indicans: hominem in hoc quod hominem esse se praedicat, deum in hoc quod se missum esse confirmat.

apud eum enim necesse est fuerit a quo uenerat et ab eo uenerat a quo se missum esse dicebat. unde etiam illud fuit quod dicentibus ad se Iudaeis: quinquaginta annos nondum habes, et Abraham uidisti? connenientissimas. aeternitatis ac maiestatis suae uoce respondit dicens: amen amen dico uobis, priusquam Abraham fieret, eg??? sum. quaero ergo, cuius dictum hoc uelis esse? Christi utique absque dubio. et quomodo, qui natus recenti tempore fuerat, ante Abraham se esse dicebat? per illud scilicet cui unitus erat penitus uerbum dei, ut intellegerent omnes quanta esset Christi ac dei unitas, cum, quidquid deus in Christo diceret, totum iam uniti diuinitas uindicaret.

bene autem conscius aeternitatis suae illa in corpore tunc Iudaeis uoce respondit, qua quondam Moysi locutus fuerat in spiritu. hic enim ait: priusquam Abraham fieret, ego sum, Moysi autem: ego sum qui sum. admirabili utique diuinae naturae aeternitatem sermonis magnificentia praedicauit, quia nihil de deo tam conueniens dici potest quam ut semper

esse dicatur, quia esse nec praeteriti initium nec futuri terminum habet. et ideo apertissime hoc de aeterni dei natura dicitur quod aeternitati optime coaptatur.

quae quidem ipse dominus Iesus Christus, cum de Abraham diceret, diuersitate sermonis ostendit dicens: I priusquam Abraham fieret, ego sum. de Abraham dixit priusquam fieret, de se autem ego sum, scilicet quia fieri I temporalitatis est, esse aeternitatis. et ideo illud factum humanae tribuit breuitati, illud autem \'sum\' naturae suae. et haec omnia Christus utique, qui per sacramentum uniti hon?nis ac dei in illo, qui semper fuerat, iam se fuisse dicebat.

Quod apostolus quoque cum dilucidare ac manifestare omnibus cuperet, ita locutus est: quoniam Iesus populum de terra Aegypti saluans secundo eos, qui non crediderunt, perdidit. sed et alibi neque tempt.emus, inquit, Christum, sicut quidam illorum temptauerunt et a serpentibus perierunt. eximius quoque apostolorum Petrus et nunc quid temptatis, inquit, deum, inponere iugum super ceruices discipulorum, quod neque patres nostri neque nos portare potuimus? sed per gratiam domini nostri Iesu Christi credimus saluari quemadmodum et illi.

liberatam ab Aegypto dei populum et per ingentes aquarum uias siccis pedibus abductum ac per uastas heremi solitudines conseruatum non nisi a solo deo sine dubio nouimus secundum illud: dominus solus ducebat eos, et non erat cum eis deus alienus. et quomodo apostolus tot et tam t euidentibus testimoniis et ab Iesu liberatum ex Aegypto populum Iudaeorum et Christum a Iudaeis tunc in deserto temptatum praedicat dicens: neque temptemus Christum, sicut quidam illorum temptauerunt et a serpentibus perierunt? omnes quoque sanctos, qui uixerunt sub lege ueteris testamenti, beatus apostolus Petrus per gratiam domini nostri Iesu Christi praedicat esse saluatos.

eii atque effuge hinc, si potes, tu, quisquis ille es, qui rabido ac blasphemo spiritu furens nihil interesse admodum inter Adam et Christum putas, et qui eum etiam post partum uirginis deum denegas, ostende penitus quemadmodum etiam ante ortum corporis deum non fuisse conuincas. ecce enim apostolus clamitat populum de terra Aegypti ab Iesu esse saluatum, in deserto ab infidelibus Christum esse temptatum, patres quoque nostros, id est patriarchas atque prophetas per gratiam domini nostri Iesu Christi I saluatos. negato haec, si potes. nec mirabor si feceris, ut\\ neges quae omnes legimus, qui quae omnes credimus denegasti. I

intellege ergo tandem quia iam tunc et ei Aegypto populum j in deo Christus eduxit et in deo Christus a populo temptatore I temptatus est et omnes iustos Christus in deo gratiae suae liberalitate saluauit, quia per sacramenti unitatem ita et deus in Christum et Christus in deum transiit, ut et quidquid deus fecit Christus id perfecisse, et quod postea Christus pertulit deus id pertulisse dicatur. et ideo dicens propheta non erit in te deus recens nec adorabis deum alienum hoc sensu et hoc spiritu praedicabat, quo apostolus Christum eductorem ei Aegypto Israheliticae plebis esse dicebat, ut eum utique qui ex uirgine natus est hominem semper per sacramenti unitatem in deo fuisse sentiret. alioquin, nisi ita creditur,

aut omnino cum haereticis Christus non deus aut certe contra prophetam recens deus esse creditur.

sed absit hoc a catholica dei plebe, ut aut a prophetia dissentire ant cum haereticis sentire uideatur et in maledictum forsitan illud populus benedictionis incurrat, ut spem suam in homine posuisse dicatur. qui enim dominum Iesum Christum solitarium hominem natum asserit, dupliciter maledictioni obnoxius sit necesse est, siue in eum credat siue non credat. si enim credit, maledictus qui spem suam ponit in homine: si autem non credit, maledictus utique nihilominus, quia, licet in hominem non crediderit, deum tamen penitus denegarit. i

Hoc enim illud est quod reuelante sibi domino ille carissimus dei Iohannes praeuidens id de eo ipso locutus est qui in se loquebatur. omnis, inquit, spiritus qui confitetur Iesum in carne uenisse, ex deo est: et omnis, qui soluit Iesum, ex deo non est: et hoc est antichristi, quod audistis quia uenit, et nunc iam in mundo est. o admirabilem dei singularemque pietatem, qui uelut cautissimus ac prouidentissimus medicus uenturos quandoque in ecclesiam suam morbos ante praedixit, et cum praenuntiaret infirmitatem, dedit ex ipsa. praenuntiatione medicinam, ut omnes scilicet agnoscentes languorem ingruentem procul iam atque longe uit-are inciperent quae imminere didicissent.

et ideo sanctus Iohannes omnis, inquit, qui soluit Iesum, ex deo non est: et hoc est antichristi agnoscisne eum, haeretice, agnoscis iam de te palam et signanter ista dixisse? nemo enim ita soluit Iesum quam qui non confitetur deum. cum enim in hoc omnis ecclesiae fides et omnis cultus sit, Iesum deum uerum fateri, quis magis uenerationem eius et cultum soluere potuit quam qui totum in eo quod omnes colimus denegauit? caueas ergo, obsecro, caueas ne quis etiam te antichristum dicere queat. conuiciari me aut maledicere putas? non meum est quod loquor. ecce euangelista dicit: omnis, qui soluit Iesum, ex deo non est: et hoc est antichristi.

si non soluis Iesum et deum non negas, antichristum te nullus dicere potest: si autem negas, quid accusas quod antichristum te quisquam esse dicat? tu hoc de te, tu, inquam, dum negas, ipse dixisti. uis scire hoc uerum esse? dic mihi, Iesum cum ex uirgine na.sceretur quid uelis, hominem fuisse an deum? si deum tantum, soluis utique Iesum, qui in eo hominem unitum deo fuisse denegas: si autem hominem, soluis utique nihilominus, qui solum tantummodo, ut facis, hominem natum esse blasphemes.

nisi forte existimas quod non soluas Iesum. n qui fuisse eum deum negas, qui solueres utique etiam si natum cum deo hominem non negares. sed exemplis forsan hoc manifestius uelis fieri. accipe de utroque. Manichaeus extra ecclesiam est, quia Iesum deum tantum fuisse asserit, Hebion, quia hominem. uterque enim legum negauit ac soluit, alter solur dicendo hominem, alter tantummodo solum deum, quia, licet diuersa dixerint, par tamen est ipsius diuersitatis impietas. nisi quod, si ulla inter malorum magnitudinem potest esse discretio, iniuriosior blasphemia tua est quae solum hominem asserit quam illa quae solum

deum, quia, licet utrumque malum sit, contumeliosius tamen est diuina domino quam humana rapuisse.

fides ergo haec tantum catholica, haec I tantum uera est, dominum Iesum Christum, sicut deum ita et hominem, et sicut hominem ita et deum credere. omnis enim, qui soluit Iesum, ex deo non est. soluere autem hoc est, quod unitum est in Iesu uelle rumpere et quod indiuiduum separare. quid autem in Iesu unitum et indiuiduum ? homo utique et deus. ergo ille Iesum soluit, qui haec separarit atque disruperit. [alioquin si non disrumpit ac separat, ergo nec soluit. si autem separat atque disrumpit, ille utique soluit qui separat atque disrumpit.]

Et ideo omni homini in hanc blasphemiam atque insaniam prorumpenti ipse pro se in euangelio dominus Iesus illud quod ad Pharisaeos locutus est clamat ac protestatur: quod deus coniunxit, homo non separet. quod licet illic, ubi a deo dictum est, ad causam aliam responsum esse uideatur, tamen profunditas dei, quae non magis de carnalibus quam de spiritalibus loquebatur, cum de illo hoc tum magis de hoc uoluit intellegi, quia credentibus tunc Iudaeis id quod tu dicis, hominem tantummodo Iesum sine deo esse, cam de societate coniugii dominus interrogaretur, non de eo tantum, sed etiam de hoc edocuit et de minoribus consultus etiam de altioribus maioribusque respondit dicens: quod deus coniunxit, homo non separet. hoc est: nolite id separare quod in me deus iunxit: non separet humana impietas quod in me uniuit diuina maiestas. uis autem plenius scire hoc ita esse?

audi apostolum de his ipsis do quibus tunc saluator docuit disserentem, qui utique, utpote magister a deo missus, ut capere tunc auditorum inbecillitas poterat, ea ipsa quae deus in mysterio praedicarat exposuit. cum enim de carnali coniugio, unde inten\'ogatus in euangelio saluator fuerat, disputaret, replicauit ea ipsa quibus ille usus tunc fuerat legis ueteris testimonia, scilicet ut intellegeretur, quod eandem rem exponeret qui isdem testimoniis uteretur. adiciens praeterea, ne deesse causae aliquid uideretur, etiam carnale coniugium, mulieris quoque ac uiri nomen, quos ad mutuum cohortabatur affectum, ita posuit: uiri, diligite uxores uestras, sicut et Christus dilexit ecclesiam, et iterum: ita et uiri debent diligere uxores suas ut corpora sua. qui uxorem suam diligit, se ipsum diligit. nemo enim umquam carnem suam odio habuit, sed nutrit et fouet eam, sicut et Christus ecclesiam, quia membra sumus corporis eius.

uides quemadmodum Christi atque ecclesiae nomina uiri ac mulieris nominibus adiungens omnes a carnali audientia ad spiritalem intellegentiam traxit, cum enim omnia ista dixisset, subdidit ea quibus in euangelio dominus usus fuerat testimonia, dicens: propter hoc relinquet homo patrem suum et matrem, et adiungetur ad uxorem suam, et erunt duo in carne una. et quid post haec quasi cum magna clamoris protestatione subiecit? sacramentum, inquit, hoc magnum est. remouit utique de hoc omnino et amputauit carnalem intellectum, ubi sacramentum penitus dixit esse diuinum. et quid tamen post ista subdidit? ego autem dico, inquit, in Christo et in ecclesia.

cum dixisset sacramentum hoc magnum est, non dixit 'haec est expositio sacramenti\', sed quid? ego autem dico, in Christo et in ecclesia, hoc est dicere: illud quidem magnum est sacramentum, sed ego dico in Christo et in ecclesia, hoc est, ut, quia capere illud ad praesens forsitan omnes non queunt, uel hoc capiant, quod tamen ab illo non discrepat nec diuersum est, quia utrumque de Christo est. sed quia profundiora illa non capiunt, haec saltim faciliora cognoscant, ut, cum promptiorem intellectum coeperint capere, ad altiorem ualeant peruenire, et planioris nunc rei adipisceratia sit postea profundioris uia.

Quod ergo magnum illud est sacramentum quod sub uiri atque uxoris nomine designatur? apostolum ipsum inter rogemus, qui ad docendam eandem rem alibi uerbis rei ipsius usus est dicens: et manifeste magnum est pietatis sacramentum, quod manifestatum est in carne, iustificatum est in spiritu, apparuit angelis, praedicatum est gentibus, creditum est in mundo, adsumptum est in gloria. quod ergo magnum illud est sacramentum quod manifestatum est in carne? deus scilicet natus e carne, deus uisus in corpore, qui utique, sicut palam est manifestatus in carne, ita palam est adsumptus in gloria.

hoc ergo magnum est sacramentum de quo ipse ait: propter hoc relinquet homo patrem suum et matrem, et adhaerebit uxori suae, et erunt duo in carne una. qui fuerunt duo in carne una? deus scilicet atque anima. in una enim ea quae unita est deo carne hominis deus est atque anima. secundum illud ipsius domini: nemo potest a me tollere animam meam, sed ego pono eam a me ipso. potestatem habeo ponendi eam, et potestatem habeo iterum sumendi eam.

tria ergo nunc in hoc uides, deum, carnem et animam: deus est qui loquitur, caro in qua loquitur, anima de qua loquitur. propterea ergo homo ille de quo propheta dicit: frater non redimit, redimet homo, qui ut dictum est ascendit ubi erat prius et de quo legimus: nemo ascendit in caelum nisi qui de caelo descendit, filius hominis qui est in caelo, propter hoc, inquam, reliquit patrem suum et matrem, id est deum ex quo natus est et Hierusalem illam, quae est mater omnium nostrum, et adhaesit humanae carni quasi uxori suae.

et idcirco de patre expresse dixit relinquet homo patrem suum, de matre autem non dixit suam, sed tantummodo matrem posuit, quia non tam ipsius erat mater quam uniuersorum credentium, id est omnium nostrum. et adiunctus est uxori suae, quia, sicut uir et mulier unum corpus sunt, ita maiestas diuinitatis et caro hominis uniuntur, et facti sunt duo, id est deus atque anima, in carne una, quia, sicut caro illa habitatorem habuit in se deum, ita animam quoque in se cohabitantem deo.

hoc ergo magnum illud est sacramentum ad quod inquirendum nos admiratio apostoli uocat et adhortatio diuinitatis inuitat, non alienum utique etiam a Christo et ah ecclesia, ut ipse ait: ego autem dico in Christo et in ecclesia, quia et caro ecclesiae caro Christi est et in carne Christi deus est atque anima, ac sic idem in Christo quod in ecclesia., quia sacramentum quod in carne Christi creditur etiam fide in ecclesia continetur.

Hoc ergo sacramentum, quod et manifestatum est in I carne et apparuit in mundo et gentibus praedicatur, multi sanctorum ueterum, sicut praeuidebant in spiritu, ita uidere etiam

in carne uoluerunt. amen enim inquit dominus dico uobis, quia multi prophetae et iusti cupierunt uidere quae uos uidetis, et non uiderunt, et audire quae auditis, et non audierunt. et ideo Esaias propheta utinam, inquit, domine, disrumperes caelos et descenderes, sed et Dauid: domine, inclina caelos et descende, Moyses quoque ostende, inquit, mihi te ipsum, ut manifeste uideam te.

nemo admodum propius quam Moyses legem capiens ad loquentem de nubibus deum atque ad ipsam admodum praesentiam maiestatis accessit, et quomodo, cum . nemo propiora quam ille de deo cerneret, adhuc manifestiora poscebat dicens; ostende mihi te ipsum, ut manifeste uideam te? scilicet quia hoc ille fieri precabatur quod isdem admodum uerbis apostolus factum esse dicebat, id est ut palam dominus manifestaretur in carne, palam appareret in mundo, palam assumeretur in gloria, at omnia oculis tandem carnalibus sancti cernerent quae spiritalibus pracuidebant.

Alioquin si, ut haereticus ait, deus futurus in domino Iesu Christo erat uelut in statua et in organo, id est ut habitaret tantum quasi in homine et loqueretur quasi per hominem, non ut ipse esset qui habitaret atque ex se et suo corpore loqueretur deus, iam utique sic et habitarat in sanctis et locutus fuerat e sanctis, in his quoque ipsis quos supra dixi, qui aduentum ipsius precabantur, sic erat ac loquebatur.

et quid necesse erat ut hoc omnes poscerent quod habebant, si hoc petebant quod iam acceperant? aut quid uidere oculis cuperent quod corde retinebant, praesertim cum plus sit eandem rem habere quempiam intra se quam uidere extra se? aut si sic habitaturus erat in Christo deus sicut in sanctis omnibus, cur magis Christum uidere sancti omnes cuperent quam se ipsos? et si eandem rem uisuri in domino Iesu erant quam in se habebant, cur non plus multo arbitrarentur eandem rem in se habere quam in altero uidere ?

sed erras, mfelix furor, non intellegens, ut apostolus ait, et quae loquaris et de quibus adfirmes. omnes enim prophetae et sancti portionem quandam diuini spiritus, prout capere poterant, a deo acceperunt, in Christo autem omnis plenitudo diuinitatis habitauit atque habitat corporaliter. et ideo longe de eius plenitudine omnes sunt, ex cuius plenitudine aliquid accipiunt: quorum adimpletio Christi munus est, quia uacui utique omnes erant, nisi ipse esset omnium plenitudo.

Hoc ergo sancti omnes optabant, hoc precabantur, hoc sic uidere oculis desiderabant sicut animo ac mente sapiebant. et ideo Esaias propheta utinam, inquit, disrumperes caelos et descenderes. sed et Abbacuch, idem adnuntians quod ille optans, dum adpropiant, inquit, anni, ostenderis, in aduentu temporum demonstraberis. deus de man (sine illud: deus ab austro) ueniet. dauid quoque: deus manifeste ueniet, et iterum: qui sedes super Cherubin , appare. alii aduentum eius quem mundo praestitit annuntiabant, alii postulabant.

nonnulli specie dispari, sed omnes affectu pari, intellegentes utique aliquatenus quantam rem precarentur, ut deus in deo habitans, in forma dei ac sinu permanens, semet ipsum exinaniret formam serui accipiens seque usque ad suscipiendas omnes passionum acerbitates contumeliasque submitteret, subiret poenam pro beneficiis et, quod intolerabilissimum et

indignissimum est, ab his ipsis mortem exciperet pro quibus ipse moreretur, intellegentes ergo hoc aliquatenus sancti omnes, aliquatenus, inquam, intelJegent-es,I quia quantum sit nemo intellegit, consona omnes aduentum dei uoce et quasi concentu mutuo postulabant, scientes utique i in hoc spem omnium consistere, in hoc salutem omnium contineri, quia nullus soluere uinctos posset nisi immunis a uinculis, nullus eximere peccatores nisi peccato carens.

nemoi enim liberare aliqua re quemquam potest, nisi ea re ipse liber sit qua a se alius liberatur. et ideo cum in omnes mors pertransisset, omnes uita indigebant, ut in Adam scilicet morientes in Christo uiuerent, quia, quamuis multi sancti, multi electi ac J familiares admodum deo fuerint, nulli tamen potuerunt per se I penitus esse salui, nisi fuissent aduentu domini et redemptione saluati. I

Liber Sextus

Legimus in euangelio appositis iubente domino quinque panibus innumeram dei plebem esse satiatam, et quomodo id tamen factum sit, nec enarrare sermo nec colligere aestimatio nec concipere sensus potest. tanta et tam inconprehensibilis diuinae uis potestatis est, ut, cum habeamus in nobis facti ipsius conscientiam, inpossibile tamen nobis sit facti scire rationem. iam primum enim quis conprehendere queat quomodo tam exiguus panum numerus non dicam ad esum ac saturitatem, sed etiam ad diuisionem ipsam appositionemque suffecerit, cum plura multo milia hominum fuerint quam panes ipsi, plura paene conuiuia quam de tot panibus fragmenta esse possunt?

nata est ergo ex uerbo domini rerum copia, creuit in actu opus, et cum parum esset quod uidebatur, factum est inaestimabile quod dabatur. nullus ergo hic coniecturae, nullus humanae aestimationi est aut rationi locus. solum est quod in tali re fidelium ac sapientium mentibus scire liceat, ut, quamlibet magna. sint quae a deo fiunt atque inaestimabilia, etiamsi ea sensu ipso non capiant, impossibilia tamen deo nulla esse cognoscant. sed de his tamen tam ineffabilibus diuinae uirtutis actibus, quod rectissime ineffabilibus sacri ortus miraculis coaptatur, quia ita res poscit, plenius postea.

Interim quia quinque panum fecimus mentionem, non incongrue, ut reor, quinque eos libris quos iam euoluimus conparamus: sicut enim numero pares sunt, sic specie non dissimiles. nam cum illi hordiacii fuerint, et hi, quantum ad ingenium nostrum pertinet, hordiacii dici possunt, quamuis testimoniis sacris locupletati despicabilibus inuolucris salutiferas opes contegant, etiam in hoc scilicet ab illis non discrepantes, quia, sicut illi, cum essent pauperes specie, facti sunt diuites benedictione, ita hi quoque, cum ingenio nostro uiles sint, sunt tamen sacra admixtione pretiosi, et cum praeferant in se ex sermone nostro hordei uilitatem, habent tamen intrinsecus ex dominicis testimoniis panis uiui saporem.

superest ut ad exemplum illorum per diuini muneris gratiam innumeris ei se milibus salutiferos cibos praebeant, et sicut illi corporalem dederunt edentibus fortitudinem, ita hi legentibus spiritalem tribuant salubritatem. potens est autem dominus, cuius etiam hoc donum est sicut illud fuit, ut, qui per cibum illum fecit non deficere in uia saturatos, per hunc quoque faciat non deuiare saturandos.

sed tamen quia illic, ubi parno quidem esa, sed magno munere innumera plebs dei pasta est, additi quinque illis panibus duo pisces leguntur, par est ut nos quoque, qui offerri per nos omnibus sequentibus deum populis spiritalis prandii cibos cupimus, quinque illis libris quasi quinque panibus duos adhuc libellos quasi duos pisces adiciamus, te orantes, domine, te obsecrantes, ut uidens nisum officii M uoti nostri des pio conatui opus efficax, et cum nos pro obsequio affectuque nostro numerum illum panum ac piscium libellorum numero exaequare cupiamus, tu uirtutem benedictionis illius in haec transferas, et qui scriptiunculam nostram numero euangelico muneraris, numerum quoque ipsum euangelico fructu expleas tribuasque haec ad sanctum et salubrem cibum cunctis ecclesiae tuae populis, omni aetati et omni sexui.

et si qui forte iam letifero illo uirosi anguis spiritu afflati sunt corruptoque animarum ac mentium statu pestiferos uenis languentibus morbos trahunt, des cunctis sani sensus uigorem, des plenam fidei sanitatem, ut tribuens per scripta haec nostri operis tui muneris salutarem omnibus curam ad instar penitus sanctificati in euangelio a te cibi, sicut per esum illum corroborasti esurientes, ita per hunc sanari iubeas tabescentes.

Igitur quia neganti deum haeretico abunde iam, ut reor, cunctis superioribus scriptis diuinorum testimoniorum auctoritate respondimus, nunc ad fidem Antiocheni symboli uirtutemque ueniamus, in quo cum ipse baptizatus sit ac renatus, suis eum professionibus argui, suis ut ita dicam armis conteri oportet. I hic enim ordo est, ut superatus iam testimoniis sacris etiam se ipso ut ita dicam teste superetur. neque enim aliis iam rebus contra eum agi necesse erit, cum palam sa et euidenter ipse conuicerit.

textus ergo ac fides Antiocheni symboli haec ost: credo in unum et solum uerum deum, patrem omnipotentem, creatorem omnium uisibilium et inuisibilium creaturarum: et in dominum nostrum Iesum Christum, filium eius unigenitum et primogenitum totius creaturae, ex eo natum ante omnia saecula et non factum, deum uerum ex deo uero, homousion patri: per quem et saecula conpaginata sunt et omnia facta, qui propter nos uenit et natus est ex Maria uirgine, et crucifixus sub Pontio Pilato et sepultus: et tertia die resurrexit secundum scripturas, et ascendit in caelos, et iterum ueniet iudicare uiuos et mortuos, et reliqua. in symbolo, qui ecclesiarum omnium fidem loquitur, scire opto quid sequi malis, hominum auctoritatem an dei?

quamuis ego tecum non censone aut seuere agam, ut tibi eligendae tantum alterius rei copiam tribuam et unum per- ^ mittens alterum negem: utrumque enim do, utrumque concedo. et quid \'concedo\' dicam ? ad utrumque te, etiamsi nolis, traho. utrumque enim in symbolo esse si uis, oportet sapias uoluntarius: si non uis, necesse est conpellaris inuitus. symbolus quippe, ut scis, ei collatione nomen accepit. quod enim Graece ὑμβολος dicitur, Latine collatio nominatur. collatio autem ideo, quia collata in unum ab apostolis domini totius catholicae legis fide, quidquid per uniuersum diuinorum uoluminum corpus inmensa funditur copia, totum in symbolo colligitur breuitate perfecta, secundum illud apostoli: uerbum, inquit, consummans et breuians in aequitate, quia uerbum breuiatum feciet dominus super terram.

hoc est ergo breuiatum uerbum quod fecit dominus, fidem scilicet duplicis testamenti sui in pauca colligens et sensum omnium scripturarum in breuia concludens, sua de suis condens et. uim totius legis conpendiosissima breuitate perficiens, consulens scilicet in hoc, ut piissimus pater, uel neglegentiae quorundam filiorum suorum uel imperitiae, ut non laboraret utique quamuis simplex et imperita mens capere, quod possit facile etiam memoria continere.

Uides ergo in symbolo auctoritatem dei esse: uerbum enim breuiatum fecit dominus super terram. sed hominum fortasse quaeris. ne id quidem deest: per homines enim id deus fecit. sicut enim inmensam illam scripturarum sacrarum copiam per patriarchas et prophetas maxime suos condidit, ita symbolum per apostolos suos sacerdotesque constituit, et quidquid illic per suos larga ac redundanti copia dilatauit, idem hic per suos plenissima breuitate conclusit. nihil ergo in symbolo deest, qui ex scriptis dei per apostolos dei conditus totum in se, quantum ad auctoritatem pertinet, habet quidquid uel hominum est uel dei, quamuis etiam quod per homines factum est dei existimandum sit, quia non tam illorum per quos factum est quam illius credendum est esse qui fecit.

credo ergo inquit symbolus in unum et solum uerum deum, patrem omnipotentem, creatorem omnium uisibilium et inuisibilium creaturarum: et in dominum nostrum Iesum Christum, filium eius unigenitum et primogenitum totius creaturae, ex eo natum ante omnia saecula et non factum, deum uerum ex deo uero, homousion patri, per quem et saecula conpaginata sunt et omnia facta: qui propter nos uenit et natus est ex Maria uirgine, et crucifixus sub Pontio Pilato et sepultus: et tertia die resurrexit secundum scripturas, et in caelos ascendit, et iterum ueniet iudicare uiuos et mortuos, et reliqua.

Si Arrianae aut Sabellianae haereseos assertor esses et non tuo ipso symbolo tecum uterer, conuincerem te tamen testimoniorum sacrorum auctoritate, conuincerem legis ipsius uoce, conuincerem denique probata per uniuersum mundum symboli ueritate: dicerem te, etiamsi expers intellegentiae ac sensus esses, oportere tamen sequi saltim consensum generis humani nec plus facere debere paucorum improborum peruersitatem quam ecclesiarum omnium fidem, quae utique a Christo fundata, ab apostolis tradita non aliud existimanda esset quam uox atque auctoritas dei, quae haberet in se utique et uocem et sensum dei.

et quid tandem, si sic apud te agerem, quid diceres? quid responderes? nonne, obsecro, illud: non ita te imbutum, non ita institutum esse: aliud tibi a parentibus, aliud a magistris atque auctoribus tuis traditum: non hoc te in conuenticulo illo paterni dogmatis nec in ecclesia uestrae professionis audisse: aliud postremo textum ipsum atque sermonem traditi tibi atque insinuati symboli continere: in 00 te baptizatum, in eo renatum esse? hoc te tenere quod accepisses et in eo te uiuere diceres, in quo regeneratum esse didicisses?? nonne, quaeso, dicens haec fortissimo te etiam contra aeri-, tatem scuto uti arbitrareris?

et uere in negotio quamuis improbo non inportuna defensio et quae non absurde etiam causam erroris diceret, si pertinaciam non sociaret errori. nam cum hoc teneres quod a paruo accepisses, plus haberet in te emendatio quod de praesenti errore corrigeret, quam

seueritas quod de praeterito uindicaret. nunc autem cum in catholica urbe natus, catholica fide institutus, catholico baptismate regeneratus sis, numquid agere tecum quasi cum Arriano aut Sabelliano possum?

qui utinam fuisses. minus dolerem in malis editum quam de bonis lapsum, minus fidem non habitam quam amissam, minus ueterem haereticum quam nouum apostatam. minus enim intulisses cunctae ecclesiae uel labis uel pestilentiae, minus denique esses uel acerbus ad dolorem uel grauis ad exemplum, si popularis potius temptare quam sacerdos ecclesiam posses. ergo, ut supra dixi, si Sabellianae ant Arrianae aut cuiuslibet haereseos discipulus atque assertor esses, tueri utique te parentum exemplo uelles, magistrorum institutione, plebis societate, symboli fide.

non iniquum a te, haeretice, non iniquum aut graue aliquid postul hoc fac in catholica fide editus quod fueras pro peruersitate facturus. tene parentum institutionem, tene ecclesiae fidem, tene symboli ueritatem, tene baptismatis salutem. quod genus in te prodigii, quod genus monstri est? pro te tu non facis quod alii etiam pro errore fecerunt? sed progressi satis in altum sumus et pro cognatae urbis affectu sequentes doloris impetum r quasi uentum ferentem, dum cupidi cursus sumus, tenorem admodum recti itineris excessimus.

Symbolus ergo, haeretice, cuius superius textum diximus, licet omnium ecclesiarum sit, quia una omnium fides, peculiariter tamen Antiochenae urbis atque ecclesiae est, id est illius in qua tu editus, in qua institutus, in qua renatus es. huius te itaque perduxit symboli fides ad uitae fontem, ad salutis regenerationem, ad eucharistiae gratiam, ad domini communionem — et quid plura? o nimium grauis et Iuctuosa conquestio — ad ministerii etiam officium, ad presbyterii culmen, ad sacerdotii dignitatem. facile hoc, infelix furor, aut lene esse arbitraris? non uides quid egeris, in quod te barathrum praecipitaueris ?

perdens symboli fidem totum quod fueras perdidisti: sacramenta enim sacerdotii ac salutis tuae symboli ueritate constabant. negare te tantummodo illum putas? te, te, inquam, ipsum negasti. sed negare te forsan non putas. uideamus symboli textum, ut, si ea dicis quae prius, non arguaris: sin autem multo alia et contraria, non expectes iam ut a me confuteris, cum tu te ipse damnaueris. si enim et aliud nunc asseris quam in symbolo est et aliud quam prius ipse dixisti, quid reliquum est nisi ut nulli praeterquam tibi imputes animaduersionem tuam, cum eandem esse uideas sententiam in te omnium quam tuam?

credo ergo inquit symbolus in unum deum, patrem omnipotentem, creatorem omnium uisibilium et inuisibilium creaturarum: et in dominum legum Christum, filium eius unigenitum et primogenitum totius creaturae, ei eo natum ante omnia saecula et non factum. iam primum ad haec respondere te conuenit, fatearis hoc de Iesu Christo dei filio aut neges? si confiteris, sana sunt omnia: sin minus,. quomodo nunc negas quod ipse ante confessus es ? elige ergo quid malis: alterum enim e duobus fieri necesse est, ut eadem te tua ipsa confessio, si permanet, sola liberet. aut, si negatur, prima condemnet.

credo enim diiisti in symbolo in dominum nostrum Iesum Christum filium eius unigenitum et primogenitum totius creaturae. si unigenitus et primogenitus totius creaturae dominus

Iesus Christus, ergo tua ipsa confessione indubitanter deus: neque enim alius unigenitus et primogenitus totius creaturae nisi unigenitus dei filius, sicut primogenitus creaturarum, ita et creator omnium deus. et quomodo tu solitarium hominem ex uirgine natum asseris, quem deum ante saecula fuisse confessus es?

deinde ex eo, inquit symbolus, id est ex patre natum ante omnia saecula et non factum. hoc symbolus per te locutus est, hoc tu per symbolum, Iesum Christum ante saecula ex deo patre natum et non factum. numquid aliquid de phantasiis I his quibus nunc furis symbolus dicit? numquid etiam tu ipse dixisti? ubi hic statua, ubi organum tuum? tuum, inquam: absit enim ut hoc alterius sit quam tuum. ubi illud quod dominum Iesum Christum statuae instar adfirmans non quia deus, sed quia imago dei sit adorandum putas et ex domino maiestatis organum faciens non propter se eum, sed propter eum qui quasi in eo spiret ac resonet honorandum esse blasphemas?

dixisti in symbolo dominum Iesum Christum natum ex deo patre ante omnia saecula et non factum. quod utique non nisi unigenito tantum filio dei conpetit, ut natiuitas illius factura non sit et natus tantummodo, non factus esse dicatur, quia contra rationem rei ipsius atque honorem est, ut factor omnium factura esse credatur et sic ipse auctor coeptorum omnium coeperit, sicut ab eo cuncta coeperunt. et ideo natus, non factus dicitur, quia singularis ei est natiuitas, non factura communis: et cum sit deus ex deo natus, totum necesse est habeat diuinitas geniti, quidquid magnitudo generantis.

Sequitur autem in symbolo: deum uerum ex deo uero, homousion patri, per quem et saecula conpaginata sunt et omnia facta. et cum hoc totum dixeris, memento de domino Iesu Christo te cuncta dixisse. hoc enim in symbolo habes, credere te in dominum Iesum Christum, filium dei unigenitum et primogenitum totius creaturae, et post haec atque alia: deum uerum ex deo uero, homousion patri, per quem et saecula conpaginata sunt. quomodo ergo idem deus et non deus, idem deus et idem statua, idem deus et idem organum?

non concordant sibi haec, o haeretice, in aliquo nec conueniunt, ut eundem, cum uolueris, dicas deum, cum uolueris, putes esse figmentum. dixisti in symbolo uerum deum, nunc dicis hominem solitarium. quomodo haec sibi competere et coaptari queunt, ut idem sit summa uirtus, idem sola infirmitas: idem summa maiestas, idem sola mortalitas? non conueniunt haec sibi in uno eodemque domino, ut eundem in cultum et in contumeliam diuidens ex parte qua uis facias honorem, ex parte qua uis facias iniuriam. dixisti in symbolo, cum sacramentum uerae salutis acciperes, dominum Iesum Christum deum uerum ex deo uero, homousion patri, creatorem saeculorum, factorem omnium.

ubi eB, o dolor, ubi es ille qui tunc fuisti? ubi es illa fides? ubi illa confessio ? ad quae portenta nunc, ad quae prodigia recidisti? quae te stultitiae, quae amentiae perdiderunt? deum totius potentiae ac maiestatis ad inanimam materiam et figmenta insensibilia transtulisti. profecit uidelicet fides tua tempore, profecit aetate, profecit sacerdotio. deterior senex quam quondam paruulus, nunc ueteranus quam tirunculus, deterior episcopus quam incipiens factus es nec discipulus postquam magister esse coepisti.

Sed uideamus cetera quae sequuntur. dicens ergo symbolus dominum Iesum Christum deum uerum ex deo uero, homousion patri, per quem saecula compaginata sunt et omnia facta hoc inseparabili statim co-! nexione subiunxit: qui propter nos, inquit, uenit et natus est ei Maria uirgine. ille ergo, qui deus uerus, qui homousios patri, qui creator saeculorum, qui factor omnium, ille, inquam, uenit in mundum et natus est ex Maria uirgine secundum illud scilicet Pauli apostoli: at ubi uenit plenitudo temporum, misit deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege.

uides quomodo scnptuns sacris symboli sacramenta conueniant: apostolus filium dei missum a patre praedicat, symbolus uenisse confirmat. hoc enim erat consequens, ut, quem missum apostolus edocuerat, fides confiteretur nostra uenisse. deinde apostolus ait ex muliere factum, symbolus autem \'ex Maria procreatum\'. aduertis itaque quod ipsa in symbolo scriptura loquitur, a qua symbolus ipse se descendisse testatur.

bene autem apostolns factum inquiens ex muliere factum pro nato posuit diuini eloquii consuetudine, quo factus pro nato ponitur secundum illud: pro patribus tuis facti sunt tibi filii, uel illud: priusquam Abraham fieret, ego sum: in quo scilicet euidenter dixisse noscitur \'priusquam Abraham nasceretur, ego sum, facti nomine rem natiuitatis ostendens, quia efficientiam facti habet, quidquid non indiget iam ut fiat. qui propter nos ergo inquit uenit et natus est ex Maria uirgine. si homo solitarius ex Maria natus est, cur uenisse dicatur?neque enim uenit nisi qui habet id ipsum in essentia ut uenire possit.

qui autem nondum id ipsum acceperat ut esset, quomodo id habere poterat ut ueniret? uides ergo quod ipso aduentus nomine fuisse antea designatur adueniens, quia ueniendi facultatem non habuerat, nisi cui ex hoc ipso quod erat suppetere poterat ut ueniret. homo autem ante conceptum omnino non fuit: ergo in se non habuit ut uenire posset. deum ergo uenisse certum est, cui in utroque praepotenti et esse suppetit et uenire, qui utique et quia erat uenit, et quia uenire semper potuit semper fuit.

Sed quid de uerbo argumentamur, cum res eluceant, et in symboli textu indicia rerum quaerimus, cum ipse in eo sit sermo rerum? repetamus confessionem symboli et tuam (tua enim quae illius, quia confessionem illius tuam confitendo fecisti), ut intellegas praeuaricatum te non tantum a symbolo, sed et a te. credo ergo inquit symbolus in unum solum Uerum deum, patrem omnipotentem, creatorem omnium uisibilium et inuisibilium creaturarum: et in dominum Iesum Christum, filium eius unigenitum et primogenitum totius creaturae, ex eo natum ante omnia saecula et non factum, deum uerum ex deo uero, homousion patri, per quem et saecula conpaginata sunt et omnia facta, qui propter nos uenit et natus est ex Maria uirgine.

propter nos ergo, inquit symbolus, dominus noster Iesus Christus uenit et natus est ex Maria uirgine, et crucifixus est sub Pontio Pilato et sepultus est, et resurrexit secundum scripturas confiteri hoc ecclesias non pudet, apostolos praedicare non puduit. tu ipse, tu, inquam, ipse, cuius nunc omnis uox sacrilegium est, qui nihil admodum non negas, haec tamen omnia non negasti, deum utique natum, deum passum. deum resurrexisse. et quid

post haec? quo deuolutus es, quid effectus, in quae redactus? quid ais, quid euomis? quod ipse scilicet, ut quidam ait,
non sani esse hominis non sanus iuret Orestes
.

quid enim dicis? quis est igitur qui a Christotoco natus est filius dei? ut puta si dixerimus: credo in deum uerbum filium dei unigenitum, ex patre natum, homo-1 usion patri, qui descendit et sepultus est, non statim auditus ipse accipit plagam? deus mortuus? et iterum fierine, inquis, potest ut, qui ante omnia saecula natus est, secunda uice nascatur, et hoc deus? si fieri omnia haec omnino non potuerunt, quomodo ecclesiarum symbolus facta esse dicit? quomodo etiam tu ipse dixisti? conferamus enim cum his quae ante & te dicta sunt ea quae nunc a te, dicuntur.

dixisti prius: credo in deum, patrem omnipotentem, et in Iesum Christum filium eius, deum uerum ex deo uero, homousion patri, qui propter nos uenit et natus est ex Maria uirgine, et crucifixus est sub Pontio Pilato et sepultus est. nunc autem quid ais? si dixerimus: credo in deum uerbum filium dei unigenitum, ex patre natum, homousion patri, qui descendit et sepultus est, non statim auditus ipse accipit plagam? acerbitas quidem atque impietas dicti tui cogere nos ad inmoderatum ac feruidum respondendi impetum potest: sed restringenda paululum pii doloris sunt retinacula.

Te ergo, inquam, te ipsum consulo. dic mihi, quaeso, si Iudaeorum quispiam aut paganorum catholicae fidei symbolum neget, num audiendum eum esse existimes? non utique. quid, si id ipsum haereticus aut apostata? multo certe minus, quia intolerabilius est ueritatem cognitam derelinquere quam incognitam denegare. duos igitur in te uidemus, catholicum et apostatam, et prius quidem catholicum, nunc apostatam. quem ergo nobis sequendum putes, ipse constitue: alterum enim praeponere in te non potes, nisi alterum in te ipse damnaueris.

dicis ergo damnari a te eum qui prius fueris, damnari I a te catholicum symbolum, damnari omnium confessionem, damnari fidem. et quid igitur — o indignum facinus, o intolerabilis dolor — quid facis in ecclesia catholica, catholicorum praeuaricator? cur coetum populi polluis, qui fidem populi denegasti? insuper et consistere in altario et conscendere tribunal et offerre inpudentissimum ac perfidissimum os tuum populo dei ausus es, occupare cathedram, praesumere sacerdotium, profiteri magistrum. ut quid doceas Christianos?

christum non credere, eum ipsum in cuius dei templo sint deum negare. et post haec omnia — o insania, o furor — doctorem te et episcopum putas, cum eum ipsum utique — o infelix caecitas - eum ipsum, inquam, deum deneges, cuius te esse asseras sacerdotem. sed efferimur prae dolore. quid i ergo inquit symbolus uel quid tu in symbolo ipse dixisti? l dominum utique Iesum Christum, deum uerum ex deo uero, r homousion patri, per quem et saecula creata sunt et omnia facta, hunc eundem propter nos uenisse et natum esse ex r Maria uirgine.

cum ergo deum natum ex Maria diieris, quomodo Mariam dei matrem negas? cum deum uenisse dixeris, quomodo deum nunc negas esse qui uenit? dixisti in symbolo: credo in Iesum Christum filium dei, credo in deum uerum ei deo uero, homousion patri, qui propter nos uenit et natus est ei Maria uirgine, et crucifixus sub Pontio Pilato et sepultus est. nunc autem dicis: si dixerimus: credo in deum uerbum filium dei unigenitum, ei patre natum, homousion patri, qui descendit et sepultus est, non statim auditus ipse accipit plagam?

uides ergo destruere te penitus atque eradicare omnem catholici symboli, omnem catholici sacramenti fidem. o scelus, o portentum, ut. ille ait, in ultimas terras asportandum, quia hoc rectius de te dicitur, ut in illas scilicet solitudines transeas, ubi nullum ualeas inuenire quem perdas. fidem ergo salutis nostrae, sacramentum spei ecclesiasticae tu auditus tui atque aurium plagam putas? et quomodo quondam, cum ad baptismum curreres, sanis haec sacramenta auribus audiebas? quomodo, cum te magistri ecclesiarum-, docerent, aures tuae non uulneratae sunt? sine ulla tunc certe plaga duplici oris atque aurium fungebaris officio, cum et audita ab illis diceres et ipse te dicentem dictor audires.

ubi erant tunc haec aurium tuarum uulnera, ubi haer auditus tui plaga? cur non contradixisti et reclamasti? sed uidelicet pro arbitrio ac libidine tua, cum uis, discipulus es ecclesiae, cum uis, hostis: cum uis, catholicus, cum uis, apostata. dignus nimirum auctor, qui, in quamlibet partem te contuleris, ecclesias post te trahas, cuius uoluntas lex uitae nostrae sit, qui mutabilitate tua humanum genus mutes, ut, quia tu esse nolis quod omnes sint, omnes sint quod tu uelis: !praeclara uidelicet auctoritas, ut, quia tu quod eras non es, esse mundus desinat quod fuit.

Sed paruulum te forsitan, cum renascereris, fuisse dicis, et ideo nec sapere tunc nec reclamare ualuisse. uerum est: obstitit tibi infantia ne contradiceres, qui mori uir contradicendo potuisses. quid enim, si in illa fidelissima ac deuotissima Christi ecclesia, cum sacerdos symbolum respondenti et acclamanti populo dei traderet, muttire tu in aliquo aut reclamare temptasses? audiendus fortasse fueras, ac non statim ut nonum prodigii ac monstri genus in pestem aliquam exterminiumque mittendus?

non quia piissima illa ac religiosissima plebs dei contaminari uel impiissimi cuiusquam sanguine uelit, sed quia in magnis plerumque urbibus feruens dei amore populus, cum exsurgere contra deum suum quempiam uiderit, calorem fidei retinere non nouit. sed esto: infans, si tamen ita est, contradicere ac reclamare symbolo non potueris: cur adultior iam robustiorque tacuisti? creuisti certe et uir factus es et ministerio ecclesiastico insertus.

per tot ergo aetates, per tot officii ac dignitatis gradus numquam intellecta a te fides est, quam tamdiu ante docuisti. diaconum certe eius te et presbyterum fuisse nosti: si displicebat tibi salutis regula, cur suscipiebas eius rei honorem cuius non approbabas fidem? sed prouidus uidelicet uir et simplex religiosus ita temperare te inter utrumque uoluisti, ut teneres et sacrilegi perfidiam et catholici dignitatem.

Plaga ergo auditus tui et uulnus aurium tuarum est deus natus et deus passus. et ubi illud est tuum, Paule apostole: nos autem praedicamus Christum crucifixum, Iudaeis quidem

scandalum, gentibus autem stultitiam, ipsis autem uocatis Iudaeis et Graecis Christum dei uirtutem et dei sapientiam? quid est sapientia et uirtus dei? deus utique. Christum autem, qui crucifixus est, dei uirtutem ac sapientiam praedicat. ergo si absque dubio sapientia dei Christus, ergo absque dubio Christus deus. nos ergo inquit praedicamus Christum crucifixum, Iudaeis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam.

crux itaque domini, quae stultitia gentibus et Iudaeis scandalum fuit, tibi utrumque est. neque enim aut stultitia ulla maior est quam non credere aut maius scandalum quam audire nolle. uulnerabantur ergo illorum aures ad praedicationem ac passionem dei, sicut nunc uulnerantur tuae: plagam esse hoc auditus sui putabant, sicut tu putas: et hinc erat quod ad nomen dei ac domini Iesu Christi praedicante Christum deum Paulo apostolo claudebant illi capitis sui aures, sicut tu claudis animi.

par m hac parte utriusque uestrum uideri posset impietas, nisi quod hoc maius est crimen tuum, quod illi eum negabant in quo adhuc passio ostendebat hominem, tu eum denegas quem etiam resurrectio iam probauit deum. ac per hoc illi eum persequebantur in terra, tu persequeris et in caelo. nec solum id, sed hoc utique crudelius et scelestius, quod illi negabant per ignorantiam, tu post fidem, illi nescientes dominum, tu confessus deum, illi sub aemulatione legis, tu sub professione antistitis, illi eum a quo se arbitrabantur alienos, tu eum cuius sacerdos es. facinus indignum et inauditum ! eum ipsum persequeris insectatione, cuius adhuc uteris dignitate.

Sed magno uidelicet perfidiae atque impietatis tuae argumento ad negandum ac persequendum dominum deum uteris dicens: homousios parienti debet esse natiuitas. nondum ad plenum dico ac profero in dei natiuitate penitus hoc non esse seruandum, quia non parientis fuit natiuitas ipsa, sed nati, et ipse natus est ut uoluit, cuius fuit hoc ipsum ut nasceretur. interim quia homousion parienti dicis natiuitatem esse debere, ego dominum Iesum Christum homousion fuisse dico et patri pariter et matri.

pro personarum enim diuersitate reddidit parenti unicuique similitudinem suam. secundum diuinitatem enim homousios patri, secundum carnem autem homousios matri fuit: non quod alter qui homousios patri, alter qui homousios matri, sed quia idem dominus Iesus Christus et homo nascens et deus utriusque in se parentis \'habuit proprietatem, dum et in eo quod homo est humanae matris reddidit similitudinem, et in eo quod deus est dei patris habuit ueritatem.

Alioquin si non idem Christus ex Maria est qui ex ^ deo natus, duos absque dubio Christos facis secundum illud scilicet Pelagianae impietatis scelus, quae solitarium hominem ex uirgine natum asserens eruditorem eum dixit humani generis magis quam redemptorem fuisse, quia non redemptionem uitae hominibus, sed uiuendi dederit exemplum, uidelicet ut sequentes eum homines, dum similia agerent, ad consimilia peruenirent. una ergo impietatis uestrae origo, eadem errorum radix est. illi solitarium hominem ex Maria natum asserunt, et tu idem: illi filium hominis a filio dei separant, et tu idem.

illi saluatorem aiunt per baptisma Christum esse factum, tu in baptismo templum dei factum; illi eum deum non negant factum post B passionem, tu negas etiam post ascensionem. in uno ergo admodum tantum distat uestra peruersitas, quod illi in terris blasphemare uidentur dominum, tu et in caelo. uicisti, non negamus, quos imitaris, ac supergressus es: illi quasi alia quando desinunt deum negare, tu numquam. quamquam nec ^ illorum sit habenda ad plenum uera confessio, qui saluatori post passionem tantum honorem diuinitatis impertiunt, et cum eum ante deum negent, postea confitentur, quia, ut mihi uidetur, in deo qui partem denegauerit totum negat, et qui non w semper fuisse confessus fuerit semper negat:

sicut et tu, etiamsi hodie in caelo dominum Iesum Christum, qui ex Maria uirgine natus est, uerum deum diceres, tamen nisi semper deum diceres non uere confitereris. sed uidelicet non uis mutare in aliquo aut uariare sententiam: quem natum hominem solitarium dicis, etiam hodie deum non esse contendis. o noua ac singularis impietas. quem cum haereticis hominem esse asseris, deum nec cum haereticis conSteris.j

Sed tamen, ut dicere instituerat, duos a te absque dubio Christos fieri, id ipsum dilucidandum est. dic mihi, quaeso, tu qui Christum a filio dei separas, quomodo in symbolo Christum ex deo natum esse fatearis? ais enim; credo in deum patrem et in Iesum Christum filium eius. habes ergo hic Iesum Christum filium dei. dicis autem ex Maria non eundem filium dei natum. ergo alter ex deo Christus, alter ex Maria. duo ergo in sententia tua Christi sunt, qui, cum in symbolo Christum non neges, alterum ex Maria Christum asseris quam eum quem in symbolo confiteris.

sed dicis forsan Christum non esse ex deo natum. et quomodo in symbolo ais: credo in Iesum Christum filium dei? aut ! negaturus es ergo symbolum aut confessurus filium dei Christum. si autem confiteris in symbolo Christum filium dei, necesse est ut eundem ex Maria confitearis Christum filium dei: aut si alium ei Maria Christum asseris, duos utique Christos esse blasphemas.

Sed tamen etiamsi perfidia ac peruersitas tua hac symboli fide non concludatur, nonne, quaeso, ratione ipsa ac luce I ueritatis obrueris? dic mihi, quaeso, quisquis ille es, haeretice -trinitas certe est quam credimus, quam confitemur, pater i et filius et spiritus sanctus. de maiestate patris ac spiritus nulla quaestio est: filio calumniaris, eo quod non eundem ex Maria dicas editum quem ex deo patre generatum — dic mihi ergo, cum filium dei unigenitum natum ex deo non neges, hunc qui ex Maria natus est quem uelis esse? dicis hominem solitarium iuxta illud quod ipse dixit: quod natum est ex carne, caro est.

sed appellari homo non potest solitarius qui sola non est humanae creationis lege generatus: quod enim in ea natum est, inquit angelus, de spiritu sancto est. et hoc tamen etiam tu ipse, qui omnia admodum sacramenta salutis neges, negare non audes. cum ergo de spiritu sancto natus sit, et dici homo non queat solitarius qui est deo inspirante conceptus, si ille non est qui iuxta apostolum semet ipsum exinaniuit formam serui accipiens et uerbum caro factum est et humiliauit semet ipsum factus oboediens usque ad mortem et qui propter nos

egenus factus est, cum esset diues, dic mihi ergo: quis ille est qui et ex spiritu sancto editus et deo obumbrante conceptus? alterum absque dubio esse dicis.

duo ergo sunt, id est et ille qui ex deo patre in caelo genitus, et ille qui ex Maria deo inspirante conceptus. ac per hoc quartus est hic quem introducis, quem in tantum, cum uerbis hominem solitarium dicas, re ipsa solitarium non fuisse confirmas, ut eum, etiamsi non ita ut debes, tamen et honorabilem et uenerandum et adorandum esse fatearis.

ergo cum et adorandus sit utique dei filius qui ex patre natus, et adorandus qui per spiritum sanctum ex Maria procreatus, duos ergo et honorabiles tibi et uenerabiles facis, quos in tantum a se diuidis, ut peculiariter suo quemque honore uenereris. ac per hoc intellegis quod negando ac separando a se filium dei totum, quantum in te est, sacramentum diuinitatis euertis. dum enim quartam in trinitate personam conaris inserere, uides te totam trinitatem penitus denegasse.

Quae cum ita sint, negans unum Iesum christum filium dei negasti omnia. nam haec ratio ecclesiastici sacramenti et catholicae fidei eat, ut, qui partem sacramenti denegat, partem non ualeat confiteri. ita enim sibi conexa. et concorporata sunt omnia, ut aliud sine alio stare non possit, et qui unum ex omnibus denegauerit, alia ei omnia credidisse non prosit. itaque si negas deum dominum Iesum Christum, necesse est at filium dei denegans etiam patrem neges, quia iuxta ipsius dei uocem qui non habet filium, nec patrem habet, qui autem habet filium, et patrem habet.

negans ergo genitum etiam genitorem negas. negans quoque filium dei in carne natum consequens est ut etiam in spiritu natum neges, quia idem natus in carne qui prius natus in spiritu. non credens ergo in carne editum necesse est etiam passum esse non credas. non credens autem illius passionem quid reliquum est nisi etiam resurrectionem neges, quia fides suscitati ex fide mortui est nec stare potest ratio resurrectionis, nisi fides mortis ante praecesserit.

negans ergo passum et mortuum, negans quoque ab inferis resurgentem consequens utique est ut neges etiam ascendentem, quia ascensio sine resurrectione esse non potuit, et qui resurrexisse non creditur, necesse est nec ascendisse credatur, dicente apostolo: qui enim descendit, ipse est et qui ascendit. ergo, quantum in te est, dominus Iesus Christus neque ab inferis resurrexit neque caelum ascendit nec ad dei patris dexteram sedit neque ad illum qui expectatur examinationis ultimae diem ueniet nec uiuos ac mortuos iudicabit.

Intellegis itaque, o infelix et furiosa peruersitas, euacuasse te penitus omnem symboli fidem, omnem spei sacramentique uirtutem. et in ecclesia insuper stare ausus es et esse te sacerdotem putas, cum illa omnia denegaueris per quae sacerdos esse coepisti ? redi ergo ad uiam rectam, recipe sensum pristinum, resipisce tandem si aliquando sapuisti, regredere ad temet ipsum, si tamen habuisti in te quondam aliquid quo nunc regrediaris, agnosce sacramenta salutis tuae, per quae innouatus, per quae renatus es.

non minus tibi nunc opus sunt quam tunc fuerunt, ut te per paenitentiam nunc regenerent quae per fontem ante generarunt. tene plenum symboli ordinem, tene perfectam fidei ueritatem: crede in patrem deum, crede in filium deum, in unum genitorem et unum genitum dominum omnium Iesum Christum, homousion patri, natum in deitate, natum in corpore, duplicis quidem natiuitatis, sed unius maiestatis, qui creator omnium creaturarum idem fuerit natus ex patre qui postea natus ex uirgine.

Hoc enim, quod in carne atque ex carne uenit, ortus eius fuit, non inminutio, et natus tantum est, non demutatus, quia, licet in forma dei manens formam serui assumpserit, infirmitas tamen habitus humani non infirmauit naturam dei, sed incolumi utique atque integra diuinitatis uirtute in carne hominis totum quod actum est profectus fuit hominis, non defectio maiestatis. nam cum editus in carne humana deus sit, non ideo est in carne natus, ne deus in se maneret, sed ut deo in se manente homo deus esset.

et ideo Martha cum carnalibus oculis hominem cerneret, spiritalibus tamen deum confitebatur dicens: utique, domine, ego credidi quia tu es christus filius dei uiui, qui in hunc mundum uenisti: ideo Petrus reuelante spiritu sancto cum extrinsecus filium hominis aspiceret, dei tamen filium praedicabat dicens: tu es Christus filius dei uiui: ideo Thomas cum carnem tangeret, deum se tetigisse credebat dicens: dominus meus et deus meus: unum enim Christum omnes confitebantur, ne duos facerent.

hunc ergo crede, et ita crede dominum omnium Iesum Christum, unigenitum et primogenitum, eundem rerum creatorem quem hominum conseruatorem, eundem prius conditorem totius mundi quem postea redemptorem generis humani: qui cum patre atque in patre permanens, homousios patri, et iuxta apostolum formam serui accipiens humiliauit se usque ad mortem, mortem autem crucis, et iuxta symbolum natus est ex Maria uirgine, crucifixus sub Pontio Pilato et sepultus, et tertia die resurrexit secundum scripturas et in caelum ascendit, et iterum ueniet iudicare uiuos ac mortuos.

haec est enim fides uera, haec salus uera, deum ac dominum Iesum Christum eundem et ante omnia credere et post omnia, quoniam, ut scriptum est, Iesus Christus heri et hodie, ipse et in saecula. in heri enim omne praeteritum tempus ostendit, in quo ante principium natus a patre est: in hodie autem saeculi istius spatia, in quo rursus ex uirgine natus est, passus est, resurrexit: in eo uero quod ipse in saecula dicitur, omnis futurae aeternitatis inmensitas designatur.

Sed dicis forsitan, si eundem in fine temporum natum dicam ex uirgine, qui ante omnia natus fuerit ex deo patre, carneum me etiam ante mundi initia deum dicere, qui ipsum dicam postea hominem quem semper deum, ac per hoc hominem illum qui natus sit postea semper fuisse. nolo te hac ignorantiae caecitate atque hac errorum nocte confundi, ut putes me hominem qui ex Maria natus est ante exordia rerum asserere, et deum etiam ante principia mundi semper corporeum

praedicare. non ita, inquam, non ita dico, quod, priusquam nasceretur, homo in deo fuerit, sed quod postea in homine deus natus sit. non enim caro illa quae ex carne uirginis nata est

semper fuit, sed deus qui semper fuit ei carne uirginis in carne hominis aduenit. uerbum enim caro factum est: non carnem secum exhibuit, sed carni se hominis dignatione diuinitatis uniuit. dic enim mihi: quando uel ubi uerbum caro factum est, aut ubi exinaniuit semet ipsum formam serui accipiens, aut ubi egenus factus est, cum esset diues, nisi in illo sacro uirginis utero, ubi, dum incarnatur uerbum dei, caro dicitur factum, dum editur, formam serui in ueritate suscipit, dum humana condicione patibulo affigitur, fit egenus et pauper redditur passione carnali, cum esset diues maiestate diuina?

alioquin si, ut ipse ais, post haec in eum, ut in unum prophetarum atque sanctorum, diuinitas uenit, ergo et in illis, in quibus habitare dignatus est, uerbum caro factum est, ergo et per unumquemque illorum exinaniuit semet ipsum formam serui accipiens, ac per hoc nihil nouum nec praecipuum in Christo factum est, nihil singulare, nihil mirabile nec conceptio ipsius habuit nec natiuitas nec mors.

Et tamen, ut ad superiora redeamus, cum haec ita sint omnia sicut diximus, quomodo Iesus Christus, quem tu hominem tantummodo esse asseris, etiam antequam ei uirgine nasceretur, semper fuisse legitur et a prophetis atque apostolis deus etiam ante saecula praedicatur, dicente Paulo: unus dominus Iesus Christus, per quem omnia, sed et alibi: quoniam in Christo, inquit, creata sunt omnia in caelis et in terra, uisibilia et inuisibilia? symbolus quoque et humana pariter et diuina auctoritate contextus credo, inquit, in deum patrem et in dominum Iesum Christum filium eius, et post alia: deum uerum de deo uero, per quem et saecula conpaginata sunt et omnia facta, et item: qui propter nos uenit et natus est ex Maria uirgine, et crucifixus est, et sepultus est.

Quomodo ergo, cum ipsa confessione nostra ante uirginis partum atque conceptum dominicus homo omnino non fuerit, Christus tamen, qui a te solitarius homo dicitur, deus scriptis sacris sine exordio praedicatur, et tanta hominis ac dei unitas legitur, ut et homo deo semper antea coaeternus et postea homini deus conpassus esse uideatur, cum utique nec ininitiabilis homo nec passibilis deus esse credendus sit?

illud est utique quod iam superioribus scriptis testati sumus, quod unitus homini, id est suo corpori deus nullam fieri patitur inter hominem ac deum humana opinione distantiam nec admitti omnino uoluit, ut alius a quoquam filius hominis, alius dei filius crederetur, sed ita omnibus scriptis sacris dominicum hominem conectit deo atque concorporat, ut nec in tempore admodum hominem quis a deo nec in passione possit deum ab homine discernere.

si enim ad tempus respicis, inuenies semper filium hominis cum dei filio, si ad passionem, inuenies semper cum filio hominis dei filium: ita scilicet unitum et indiuiduum sibi Christum filium hominis ac dei filium, ut, quantum ad uocem scripturae pertinet, nec homo separari a deo tempore nec ab homine deus omnino ualeat passione.

hine enim illud est: nemo ascendit in caelum nisi qui de caelo descendit, filius hominis qui est in caelo: ubi cum dei filius loqueretur in terris, filium esse hominis testabatur in caelis et eundem filium hominis, quem ascensurum dicebat in caelum, descendisse quoque antea testabatur e caelo. uel illud: si uideritis filium hominis ascendentem ubi erat prius: cum

eum qui ex homine natus est nominet, in supernis tamen semper fuisse testatur. sed et apostolus, si ad tempus respicitur, per Christum omnia facta praedicat: unus enim inquit dominus Iesus Christus, per quem omnia: si autem ad passionem, maiestatis dominum crucifixum esse designat: si enim, inquit, cognouissent, numquam dominum maiestatis crucifixissent.

et ideo etiam symbolus, unigenitam et primogenitum dominum legum Christum, deum uerum ex deo uero, homousion patri et creatorem omnium docens, natum ex Maria uirgine et crucifixum postea et sepultum esse testatur, ita concorporans scilicet dei et hominis filium et uniens hominem ac deum, ut nec in tempore fieri ulla ualeat nec in pas- : sione diuisio, cum idem utique dominus Iesus Christus et per aeternitatem temporis deus et per tolerantiam passionis homo esse doceatur: ac sic, licet nec homo ininitiabilis nec deus passibilis dici debeat, in uno tamen domino Iesu Christo et homo ante perpetuus et deus mortuus praedicatur.

uides ergo quod Christus omnia est et nomen illius significatio est utriusque naturae, quia et homo et deus natus ita in se cuncta conplectitur, ut in eius nomine nihil deesse noscatur. non ergo ante partum uirginis eadem in praeterito aeternitas hominis quae dei: sed quia in utero uirginis unitus est deus homini, factum est ut in Christo omnino non possit alterum sine altero nominari.

Quidquid ergo de domino Iesu dixeris, totum dicis. et in dei enim filio filium hominis et in hominis filio dei filium nuncupabis, tropo scilicet synecdoches, quo et a parte totum intellegitur et a toto portio nominatur, docentibus id utique etiam scripturis sacris, in quibus dominus saepe hoc tropo utens, dum de aliis sic docet, sic etiam uoluit intellegi de se ipso. neque enim in diuinis uoluminibus aliter uel dies interdum uel res uel homines uel tempora designantur: sicut illud, quod quadringentis Israhelem seruiturum annis in Aegypto deus praedicit dicens ad Abraham: sciens scito quia peregrinum erit semen tuum in terra non sua, et seruituti eos subicient et affligent eos annis quadringentis, cum, si omne tempus ex quo deus locutus est consideretur, plus sint quam quadringenti, si autem illud tantum quo ser- I uierunt, minus.

quod scilicet tempus nisi hoc tropo intellegitur, mentitur forsitan, quod absit a Christianis sensibus, dei sermo: sed dum utique a tempore diuinae uocis et totum uitae tempus annos plus quam quadringentos et seruitus minus multo quadringentos habet, fit ut uel a toto pars uel a parte totum ualeat intellegi. non dissimilis quoque etiam de diebus interdum ac noctibus significatio est, ubi, cum in utroque tempore unus dies intellegatur, in parte unius temporis tempus utrumque monstratur. hoc siquidem modo etiam illud quod de tempore dominicae passionis obscurum uidpt.ur aperitur.

cum enim snb exemplo Ionae prophetae futurum filium hominis dominus in corde terrae tribus diebus et tribus noctibus esse praedixerit, et post sextam sabbati qua crucifixus est non nisi una tantum apud inferos die et duabus noctibus fuerit, quomodo diuini sermonis ueritas inuenitur? tropo scilicet synecdochico, id est ut et ad diem qua crucifixus est

nox praeterita, et ad noctem qua resurrexit dies futura referatur: ac sic additis et nocte quae praecessit diei suae et die qui subsecutus est nocti suae i nihil deesse integro tempori noscitur, quod a sui parte suppletur. scatent his rationum exemplis scripturae sacrae, sed longum est uniuersa memorare.

sic enim dicente psalmo: quid est homo, quod memor es eius? a parte totum intellegitur, dum uno homine nuncupato plenitudo humani generis demonstratur, sic etiam illud, ubi Achab peccauit, peccasse plebs dicitur, dum uniuersitate appellata a toto portio designatur. Iohannes quoque praecursor domini post me, inquit, uenit uir qui ante me factus est, quia prior me erat, quomodo igitur post se uenturum indicat quem ante se fuisse designat? si enim de homine hoc qui postea natus est intellegitur, quomodo ante ipsum fuit? si de uerbo, quomodo post me uir uenit, nisi quod in uno domino Iesu Christo et posteritas hominis et uerbi antiquitas demonstratur?

ac sic fit ut unus idemque dominus et ante illum fuerit et post illum uenerit, quia et secundum carnem est Iohanne posterior et secundum diuinitatem omnibus prior, et ideo ille uirum tantummodo nominans et hominem demonstrauit et uerbum, quia, cum dominus Iesus Christus filius dei et homine consummatus fuerit et uerbo, unum de eo dicens omnia demonstrauit. et quid plura? dies me, ut reor, deficiet, si omnia quae de hoc dici possunt colligere aut enarrare temptauero: et satis haec quae nunc diximus in hac negotii parte dumtaxat et ad symboli sunt expositionem et ad causae officium et ad libri modum.

Liber Septimus

Quod euenire his solet qui, cum pelagus iam euasertut, 25 aut praetentas portubus syrtes aut uiciua litoribus saxa formidant, hoc. mihi admodum accidit, ut reseruatis ad ultimum quibusdam haereticorum calumniis, cum iam ad exacti laboris terminum uenerim, eum ipsum finem incipiam metuere ad quem desiderauerim peruenire. sed, ut propheta ait: dominus mihi adiutor est, non timebo quid faciat mihi homo. non timeamus praetentas haereticorum insidiantium foueas et obsaeptas spinis passim h horrentibus uias, quae cum asperent magis itinera quam claudant, de emundatione nobis est potius labor quam de inpossibilitate formido, quia, cum nobis agentibus rectum iter infirmiter se obiciant et horreant ambulantibus magis quam obsint, plus habet officium et opus nostrum in purgatione quod agat quam ex difficultate quod timeat

igitur ad monstruosum ijlud letiferi serpentis caput mittentee manum et pertractare omnia admodum colligata ingentibus spiris tortuosi corporis membra cupientes te, quem semper precati sumus, etiam atque etiam, domine Iesu, precamur, ut des nobis uerbum in apertione oris ad destructionem munitionum, cogitationes destruentes et omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam dei, ut captiuemus omnem intellectum in oboedientia tua, quia ille uere liber fit.

qui coepent tibi esse captiuus. adostoI ergo tuo officio, tuo operi, tuis pro te supra mensuram uirium contendentibus. da hiantia noui serpentis ora et tumentia le talibus uenenis colla conterere, qui facis supra serpentes et scorpiones inlaesos credentium pedes ingredi ac super aspidem et basiliscum ambulare et conculcare leonem et draconem, tribuisque per intrepidam innocentiae constantis audaciam, ut delectetur infans ab ubere super foramen aspidis, et in cauerna reguli qui ablactatus fuerit manum suam mittat.

da rgo et nobis in cauernas huius inmanissimi ac scelestissimi reguli innocuas manus mittere, et si in foraminibus iam quibusdam, id est in sensuum humanorum latebris aut cubile habuit aut oua posuit aut squamosi tractus semitam dereliquit, aufer ah uniuersis perniciosissimi anguis huius sordidum et ferale contagium, extrahe illatas perfidiae inmunditias et obsessas redolenti caeno animas uentilabro sacrae purgationis emunda, ut speluncae latronum domus orationum sint, et in quibus nunc ut scriptum est diuersoriis hericii et onocentauri et pilosi et diuersorum prodigiorum monstra uersantur, in his sancti spiritus tui dona, id est fidei ac religionis decora resplendeant.

ac sicut eiectis quondam idolorum cultibus exterminatisque simulacris fecisti ex fanis daemonum templa !uirtutum, inserens in cauernas serpentium et scorpionum fulgentes luminis tui radios, et ex cubilibus errorum ac turpitudinum domos ornamentorum ac pulchritudinum reddidisti, ita in omnibus, quorum oculos caligo haereticae peruersitatis obsedit, lucem misericordiae tuae ac ueritatis infunde, ut incarnationis tuae magnum ac salutiferum sacramentum reserato tandem ac puro lumine contuentes ita te ex sacrosancto illo inmaculatae uirginis utero editum in mundo uerum hominem esse intellegant, ut uerum tamen deum semper fuisse cognoscant.

Ac priusquam de his rebus loqui incipio quas necdum libris superioribus praelibaui, aequum arbitror ut ea nitar exsoluere quae iam ante promisi, ut expleta. penitus sponsione liberius de intactis dicere ordiar cum de pollicitis satisfecero. ait ergo ad destruendam sacrae natiuitatis fidem sibilans in dei ecclesia nouus coluber: nemo anteriorem se parit.

primum ergo te non solum quid dicas, sed etiam unde dicas nescire arbitror. si enim scires aut intellegeres unde diceres, nequaquam unigeniti dei natiuitatem mortalis opiniunculae ratione censeres neque ei qui extra conceptum humanae originis natus est humanis definitiunculis praeiudicare temptares aut terrenas impossibilitates omnipotentiae diuinitatis obiceres, si deo inpossibile nihil esse cognosses. nemo ergo inquis anteriorem se parit. dic mihi, quaeso, de quibus te loqui causis, de quorum animantium aestimas definire naturis? hominibus te an feris, auibus an pecudibus legem putas ponere? ista enim sunt et alia huiuscemodi de quibus haec dici possunt.

nemo enim ex his anteriorem se gignere praeualet, quia quae orta iam fuerint redire in id rursum nequeunt ut noua creatione generentur: et ideo nemo anteriorem se parere, quia nec anteriorem gignere potest, quia non uenit causa pariendi nisi ex possibilitate generandi. tu ergo id in na.tiuitate omnipotentis dei quod in ortu terrenorum animalium considerandum putas, et ei naturam humanae condicionis obicis qui est auctor ipse naturae? uides ergo, ut supra dixi, nescire te unde aut de quo dicas, qui facturam factori conparas et ad aestimandam dei omnipotentiam earum rerum exemplo uteris, quae ipsae utique non essent, nisi id ipsum ex deo essent quod sunt. deus ergo ut uoluit, quando uoluit et ex qua uoluit aduenit.

nec tempus ei nec persona nec consuetudo hominum nec exempla rerum praeiudicarunt, quia obsistere ei lex non potuit creaturarum qui est creator ipse cunctorum, et posse ei quod uoluit promptum fuit, quia potestas affuit uoluntati. uis scire aliquatenus quanta sit omnipotentia dei? ego id deum etiam de creaturis suis facere posse credo quod tu eum de se ipso facere potuisse non credis. omnia enim animantia quae posteriora se pariunt, si modo id deus iubeat, anteriora multo parere se facilius possunt. nam et cibi ipsi et pocula, si ea diuinitatis uoluntas sit, in conceptus quosdam et progenies uerti possunt.

aquae denique ipsae, quibus ab exordio rerum manantibus aeque admodum omnia animantia utuntur, corporari, si id deus iubeat, in uisceribus et gigni possunt. quis enim sacris operibus modum statuit aut diuinam potentiam circumscripsit, aut quis, ut scriptum est,

dicet ei: quid fecisti? si negas omnia deum posse, nega anteriorem nasci ex Maria deo nascente potuisse. si autem impossibile deo nihil est, cur ei impossibilitatem in suo ipso aduentu obicis cui impossibile in omnibus nihil esse cognoscis?

Secunda autem peruersitatis tuae uel calumnia blasphematrix uel blasphemia calumniatrix est qua ais: homousios parienti debet esse natiuitas, non dissimilis superiori: uerbis enim magis quam re et genere diuersa est. cum enim de natiuitate agitur dei, idem dicis, potentiorem ex Maria non potuisse nasci, quod superius, anteriorem non potuisse generari. et ideo uel id quod supra dictum est etiam de hoc responsum puta, uel id quod nunc dicendum est etiam de illo responderi existima.

ais ergo: homousios parienti debet esse natiuitas. si ad t.errenas creationes respicis, uel maxime ita euenit: sin autem ad ortum dei, quid in natiuitate eius naturae exempla consideras, quia constitutiones constitutori sunt obnoxiae, non constitutionibus constitutor? uis autem plenius scire quam non solum impiae, sed etiam ineptae sint hae calumniae tuae et non uidentis penitus dei omnipotentiam cantilenae? dic mihi, quaeso, tu, qui non nisi ex paribus paria nasci putas, unde inexplicabilis illa quondam in heremo coturnicum innumerositas ad pastum Israheliticae plebis repente nata sit. non enim eas ante in aliquo loco a genetricibus suis editas, sed subito aduentu legimus illatas.

cibus denique ipse ille caelestis unde per quadraginta annos in Hebraeorum castra defluxit? numquid mannam manna generauit? sed haec de uetustis rerum miraculis. quid de nouis? paucis panibus ac pisciculis innumeras populorum sequentium turbas dominus Iesus Christus in heremo non semel pauit. satietatis ratio in Cibis non fuit. quae esurientes causa inuisibilis et arcana saturauit, praesertim cum plus multo superfuerit satietati quam appositum fuerat esuritioni?

qua ratione hoc totam, qua causa actum est, ut, cum satietatem edentes caperent, etiam augmentis ineffabilibus cibus ipse ditesceret? natum in Galilaea uinum de aquis legimus. dic mihi: quomodo disparem a sui qualitate substantiam dispar natura generauit, praesertim cum, id quod dominicae natiuitati maxime conuenit, nobilioris ad-

modum rei ortus ei mteriore processerit t dic mihi ergo quomodo ei illa aquae simplicitate egregior uini et admirabilis sapor natus sit? quomodo aliud sit haustum, aliud infusum? numquid cisterna illa uel puteus hanc naturam habuit, ut aquas ei se sumptas in optima uina mutaret? aut numquid uasorum id qualitas aut ministrorum egit industria? nihil utique ipsorum. et quomodo facti ratio cogitatione cordis non conprehenditur, cum facti tamen ueritas conscientiae firmitate seruetur? caeco super oculos in euangelio lutum positum est et oculi abluto eo nati sunt.

numquid aut aqua hanc naturam habuit ut oculos pareret, aut lutum ut lucem crearet? nihil utique horum, praesertim cum aqua caeco nihil conferat, lutum autem uidentibus etiam obesse possit. et quomodo res nocendi uim in se habens officium remedii ac salutis exhibuit, et quae obesse sanis solet, quasi ministra tunc sanitatis fuit? dicis itaque dei hoc tribuisse uirtutem, dei praestitisse medicinam, et omnia haec quae diximus omnipotentiam

penitus effecisse diuinam, qui potens sit utique et ex insolitis noua condere et ex contrariis salubria constituere et ea, quae in impossibilitatibus atque inefficientiis sita sint, in rerum possibilitates effectusque mutare.

Idem ergo de ortu ipsius domini quod de rebus omnibus confitere. crede deum natum ut uoluit, quem non negas potuisse quod uoluit: nisi forte uirtutem, quae ei ad alia omnia affuit, ad se ipsum aestimas defuisse, et ipsi ad natiuitatem suam omnipotentia sua defuit, quae ab eo procedens uniuersa penetrauit. tu mihi in natiuitate domini obicias: nemo anteriorem se parit, et in partu quo omnipotens deus natus est dicas: homousios parienti debet esse natiuitas? quasi uero cum quolibet hominum humanis legibus agas, cui impossibilitatem suam obicias, quem terrena infirmitate concludas.

communem oniuium dicis condicionem esse nascendi, eandem legem esse generandi, non potuisse penitus in uniuersitate generis humani uni tantum homini contingere quod uetuerit deus omnibus prouenire. non intellegis de quo dicas, non uides de quo loquaris: quia auctor utique omnium condicionum cunctarum lex naturarum est, per quem est et quidquid homo potest et quidquid non potest, quia ipse utriusque rei penitus modum statuit, et usque quo accederet facultas et quo ulterius non progrederetur infirmitas.

quam lusane ergo tu ei impossibilitatem humanam obicis, cui possibilitas ipsa debetur. si personam domini terrenis infirmitatibus aestimes et omnipotentiam dei humanis rationibus metiaris, nihil utique quod secundum corporeas ipsius passiones deo congruum uideatur inuenies. si enim ueri simile uideri potest ut Maria anteriorem se deum parere non quiuerit, quomodo ueri simile erit quod crucifixus ab hominibus deus fuerit? et tamen idem qui crucifixus est deus ipse praedixit: si affiget homo deum

suum, quia uos affigitis mer si ideo uatus ex uirgme dominus non putabitur, quia anterior parienti fuerit qui nascebatur, quomodo deus sanguinem habuisse credatur? et tamen ad presbyteros Ephesiorum dicitur: regite ecclesiam dei, quam adquisiuit sanguine suo. postremo quomodo auctor uitae priuatus ulta existimabitur? et tamen Petrus auctorem, inquit, uitae interfecistis. nemo in terris situs esse in caelo potest. et quomodo dominus ipse dicit: filius hominis qui est in caelo? si denique ideo natum ex uirgine deum non putas, quia homousios parienti debet esse\' natiuitas, quomodo res dissimiles ex dissimilibus crediturus es substitisse naturis?

ergo apud te nec coturnices subito uentuB intulit nee manna. decidit nec uinum ex aqua prodiit nec multa hominum milia exiguo cibo pasta sunt nec post lutum caeco lumen apparuit. quodsi haec omnia incredibilia utique et contra rationem uidentur nisi a deo facta credantur, cur in natiuitate eius denegas quod in operibus confiteris? aut numquid praestare ortui suo aduentuique non potuit, quod humanis remediis atque utilitatibus non negauit?

Longum est de hac re et prope fabulosum amplius dicere. sed tamen ad confutandam ineptiam atque insaniam tuam, qua ais quod homousios parienti natiuitas esse debet, id est quod dissimilem se quaelibet parere non possit, etiam terrenarum rerum exempla proferam,

quo ex dissimilibus nasci multa conuincam: non quod in tali re comparatio ulla aut fieri possit aut esse debeat, sed ut non dubites in sacro ortu existere id potuisse quod etiam in terrenis his et caducis uideas prouenire. apes, sicut minima admodum, ita prudentissima ac [sollertissima animalia, ex diuersissimis edi legimus atque exire naturis.

cum enim sint miri ingenii animantia et non solum sensu, sed etiam prudentia abundent, excerptis quibusdam herbarum floribus procreantur. quod maius exemplum adhibendum aut assumendum putas? ex inanimis animalia, ex insensibilibus sensibilia nascuntur. qui opifex illic, qui fabricator est, qui formator corporum, qui inspirator animarum? sonum denique ipsum, quo inter se quasi loquuntur, quis dedit?

concmnitatem \' pedum, ingenium orium elegantiamque pinnarum quis finxit atque composuit? ingenium, iram, prouisionem, motum, placiditatem, concordiam, dissensionem, bella, pacem, ordinationem, dispositionem, officia, principatus, omnia denique quae sunt illis quasi cum Humano genere communia, cuius doctrina aut cuius munere, quo imbuente atque instituente sumpserunt? numquid hoc a paterno semine indeptae sunt aut in genitali utero atque in materna carne didicerunt?

nec uterum utique norunt nec semen sciunt: depasti tantummodo flores in aluearia congeruntur, ex quibus inaestimabili opificio apes exeunt. nihil illic genetricum uiscera prolibus conferunt neque apes ex apibus eduntur: operariae tantum sunt, non procreatrices. ex herbarum flosculis animantia prodeunt: quid simile herbis et animantibus? quis fabricator igitur rerum istarum sit, credo, intellegis. i nunc et ambige, an potuerit natiuitati suae dominus id tribuere quod uides eum etiam facturis minimis praestitisse.

superfluum forte sit post haec et alia addi aliquid: sed tamen etiam non necessaria ad exemplum addantur ad cumulum. lucustis repente subtexi aera, impleri terras uidemus. prode earum semina, prode ortus, prode generatrices. inde enim, at uides, exeunt, unde nascuntur. praescribe his rebus omnibus, quod homousios parienti esse natiuitas sua debet, et tam inuenieris in praescriptionibus his ridiculus, quam nunc es in neganda domini natiuitate furiosus. et quid post haec? numquid progredi nos debere ultra uel tu ipse existimas? adhuc addimus tamen aliquid. ex ouis uolucrum, quas in Aegypto hibes uocant, basiliscos serpentes gigni indubitabile est. quid cognatum et consentaneum aui atque serpenti? cur homousios parienti natiuitas sua non est?

et tamen haec omnia nec gignentes agunt nec nascentes sciunt, sed fiunt latentibus causis et inexplicabili quadam atque multiplici gignentis lege naturae. et tu eius natiuitati terrenarum opinionum praescriptiunculas obicias, qui nec earum quidem natiuitatum rationem reddere potes, quae nutu ipsius ac praeceptione nascuntur, cuius arbitrium totum agit, cuius imperium totum efficit, cui nihil contra ire, nihil obsistere potuit et ad totum quod possibilitate agendum erat uelle suffecit.

Sed tempus tandem est ut reliquas etiam occultiores et insidiosiores blasphemias tuas, quia, quod maluissemus, iam ignorare non possumus, saltim ne ignorantes capiant detegamus. posuisti in quodam pestifero tractatu tuo dicens: quoniam diuinae naturae imago est homo,

hanc autem proiecit diabolus in corruptionem, doluit sic pro imagine sua deus, sicut pro statua sua imperator, et corruptam reparat imaginem: et sine semine formauit de uirgine naturam secundum illum qui sine semine natus est Adam, et per hominem humanam naturam suscitat: quoniam enim per hominem mors, ideo et per hominem resurrectio mortuorum.

ueneficorum quorundam, ut aiunt, haec consuetudo est, ut in poculis quae conficiunt uenenis mella permisceant, ut dulcibus nocitura celentur, et dum quis mellis dulcedine capitur ueneni peste perimatur. ita ergo et tu dicens: diuinae naturae imago est homo, hanc autem proiecit diabolus in corruptionem, doluit sic pro imagine sua deus, sicut pro statua sua imperator, oras quodammodo poculi pestilentis dulcedine quadam et quasi melle circumlinis, ut haurientes ingestum poculum homines, dum illecebrosa degustant, perniciosa non sentiant.

dei nomen obicis ut religionis nomine mentiaris, sancta praemittis ut peruersa suadeas et confitendo deum id efficias, ut eum ipsum neges quem confiteris. quis enim non uidet quo eas, quid moliaris? dicis quippe: doluit sic pro imagine sua deus, sicut pro statua sua imperator, et corruptam reparat imaginem: et sine semine formauit de uirgine naturam secundum illum qui sine semine nascitur Adam, et per hominem humanam naturam suscitat: quoniam enim per hominem mors, ideo et per hominem resurrectio mortuorum.

hoc ergo tanto studio, hoc tanto actu praelocutionibus blandis fallax insidiator egisti, ut deum in praecedentibus nominans ad hominem in consequentibus peruenires, et eum ipsum solitarii hominis contumelia post afficeres cui subdolae humilitatis officio honorem dei antea detulisti- . dicis ergo quod imaginem dei, quam diabolus proiecerit in corruptionem, pietas diuina repararit: corruptam enim inquis reparat imaginem.

iam hoc quam subdole quod ais corruptam reparat imaginem, scilicet ut persuadeas nihil plus fuisse in eo in quo imago reparabatur, quam in ea ipsa imagine fuerit cui reparatio praestabatur. ac per hoc idem tantummodo uis esse dominum quod Adam, nihil plus imaginis reparatorem quam ipsam imaginem corruentem. denique quid agas, quid moliaris, sequentibus probas dicens: sine semine formauit naturam secundum illum qui sine semine nascitur Adam, et per hominem humanam naturam suscitat.

simuem ln ommous et parem Adae dominum Iesum fuisse asseris: illum utique sine semine et hunc sine semine, illum hominem solum et hunc hominem solitarium. ac per hoc uides te diligenter cauisse ac prospexisse, ne dominus Iesus Christus aut maior in aliquo Adae aut forte melior putaretur; cum ita eos sibi mensuris paribus conparaueris, ut derogaturum te quodammodo Adae aliquid crederes, si ei deum quippiam praetulisses.

Quoniam enim inquis per hominem mors, ideo et per hominem resurrectio mortuorum. etiamne apostolico testimonio peruersitatem tuam ac scelus probare niteris et contagione impietatis tuae uas electionis infamas, uidelicet ut, quia. a te auctor salutis tuae non intellegitur, idcirco etiam I apostolus deum negasse uideatur?

et tamen, si apostolicie testiI montis uti placebat, cur uno eius contentus cuncta siluisti et, hoc non subdidisti statim: Paulus apostolus non ab hominibus neque per hominem, sed per Iesum Christum, aut illud: sapientiam loquimur inter perfectos, et post alia: quam nemo, inquit, prin.cipum saeculi huius cognouit. si enim cognouissent, numquam dominum maiestatis crucifixissent, uel illud: quoniam in ipso habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, et: UDUS dominus Iesus Christus, per quem omnia?

an in ; parte apostolum probans et in parte reprobans in eo tantum recipis in quo pro dispensatione hominem Christum nominat, in eo repudias in quo deum? Paulus enim hominem Iesum non negat, sed deum tamen eundem hominem confitetur et ita humano generi per hominem resurrectionem uenisse praedicat, ut in homine tamen ipso deum resurrexisse confirmet. uide enim, an eum qui resurrexit deum praedicet, qui eum qui crucifixus est deum maiestatis esse testatur.

Sed tamen ne dominum Iesum quasi unum de plebe redderes, dedisti ei aliquid dignitatis, tribuens ei honorem ut sancto homini, non diuinitatem ut uero homini ae uero deo. quid enim dicis? formauit deus dominicam incarnationem: theodochon formam honoremus cum deo sicut unam formam deitatis, sicut diuinae uoluntatis inseparabilem statuam, sicut imaginem latentis dei. superius imaginem dei Adam esse dixisti, hic Christum imaginem dicis: illum statuam et hunc statuam.

sed gratiae uidelicet tibi pro honore dei agendae sunt, quod theodochon formam honorandam cum deo esse concedis. in quo non tam honor est quam iniuria: neque enim in hoc ipso tribuis domino Iesu Christo honorem diuinitatis, sed negas. subtili quippe impietatis arte honorandum cum deo dicis, ne deum esse fatearis, et hoc ipso, quo uideris cum fallaciter coniunxisse, disiungis. nam cum utique eum non ut deum colendum, sed quasi cum deo honorandum esse blasphemes, ideo ei tribuis diuinae uicinitatis coniunctionem, ut deitatis auferas ueritatem.

impiissime et callidissime hostis dei, peragere uis scelus negantis sub nomine confitentis. honoremus, inquis, sicut diuinae uoluntatis inseparabilem statuam, sicut imaginem latentis dei. profecit uidelicet apud nos per beneficia sua honor creatoris ac redemptoris nostri domini Iesu Christi. si ideo ab eo de aeterno interitu redempti sumus, ut redemptorem nostrum statuam diceremus, digno uidelicet obsequio, digno cultu respondere benignitati ac pietati illius nitimur, si maiestatem, quam ille propter nos humiliare non rennuit, nos etiam auferre conemur.

Sed excusas uidelicet illatam domino contumeliam subditi honoris officio, dicens: tamquam imaginem latentis dei. in hoc quod imaginem dicis humanae eum comparas condicioni, in hoc quod latentis dei certissimae derogas dignitati. deus enim inquit Dauid manifeste ueniet, deus noster, et non silebit. et uenit utique et non siluit, qui, priusquam ipse quippiam post ortum suum diceret, aduentum suum et terrenis pariter et diuinis testibus declarauit, dum stella indicat, dum magi adorant, dum angeli annuntiant. quid quaeris amplius? adhuc uox illius silebat in terris et honor illius iam clamabat in caelo.

latuisse ergo in eo ac latere tu deum dicis? at non hoc prophetae, non patriarchae, non denique lex uniuersa praedixit. non dicebant enim latitaturum, qui uenturum omnibus praedicebant, erras, infelix caecitas, causas blasphemandi quaerens et non inueniens. tu eum latuisse etiam post aduentum suum dicis: ego eum nec prius quidem latuisse comprobo quam ueniret. numquid enim patriarcham illum eximium, cui uocabulum uisio dei praesentis imposuit, qui ex subplantatoris nomine in Israhelis nomen ascendit, numquid sacramentum nascituri ex uirgine dei latuit? qui cum mysterium futurae incarnationis ei concertatione luctantis secum hominis agnouisset, uidi, inquit, deum facie ad faciem, et salua facta est anima mea. quid, quaeso, uiderat, ut uidisse se deum crederet?

numquid inter fulgura se ei et tonitrua deus protulit aut reserato intrinsecus caelo coruscans se ei facies diuinitatis ostendit? nihil utique eorum, sed e diuerso magis uidit hominem et agnouit deum. o uere dignus indepto nomine et qui interioribus magis quam exterioribus oculis uocabuli a deo dati meruit dignitatem. luctantem secum humanam speciem uidebat et uidere se deum protestabatur. sciebat utique, quod illa hominis species dei ueritas erat, quia, in qua tunc erat specie deus uisus, in ea erat speciei ipsius postea ueritate uenturus.

quamquam quid miremur, si tantus patriarcha indubitanter credidit quod ei ipse per se deus tam euidenter ostendit, dicente ipso: uidi deum facie ad faciem, ^ et salua facta est anima mea? quid ei tantum deus praesentis diuinitatis ostenderat, ut demonstratam sibi faciem dei diceret? homo enim ei, ut uidebatur, tantummodo apparuerat, quem etiam in concertatione superauerat sed hoc utique per praecurrentia rerum indicia deus agebat, ut nemo esset qui deum natum ex homine non crederet, cum in humana specie deum iam patriarcha ante uidisset.

Sed quid ego in uno exemplo tamdiu commoror, quasi multa desint? numquid enim latere homines iam tum poterat in carne uenturus deus, cum de eo quasi ad omne humanum (genus palam propheta diceret: ecce deus uester, et alibi: , hic est deus noster, et illud: deus fortis, pater futuri I saeculi, princeps pacis: et regni eius non erit finis? \' sed et cum iam uenisset, numquid latebat eos quod uenerat, qui uenisse eum palam confitebantur?

numquid ignorabat dei aduentum Petrus dicens: tu es Christus filius dei niui?j numquid Martha quid loqueretur aut quem crederet nesciebat, utique, inquiens, domine, ego credidi quia tu es Christus filius dei uiui, qui in hunc mundum uiui? omnes denique, qui ab eo uel morborum remedia uel membrorum restitutiones uel mortuorum uitam petebant, ab hominis id infirmitate an a dei omnipotentia postulabant? i

Diabolus denique ipse cum eum omni illecebrarum am-\' bitu, omni nequitiae suae arte temptaret, quid aut nesciens suspicabatur init quid temptans scire cupiebat? aut quid tantopere eum mouerat. quod deum in hominis humilitate quaerebat? numquid documentis prioribus id didicerat aut umquam uere in humano corpore deum uenisse cognouerat?

non utique: sed magnis signorum indiciis, magnis rerum experimentis et ueritatis ipsius uocibus ad suspicionem et inquisitionem rei huius conpellebatur, utpote et qui semel iam ab Iohanne audierat: ecce agnus dei, ecce qui tollit peccatum mundi, et iterum ab eodem: ego

a te debeo baptizari, et tu uenis ad me? descendens quoque de caelo et stans supra caput domini columba euidentem se ac manifestam declarati dei indicem dederat.

uox quoque eum non per aenigmata nec per figuras a deo missa permouerat dicens: tu es filius meus dilectus: in te conplacui. et ideo, licet hominem extrinsecus in Iesu uideret, filium dei inuestigabat dicens: si filius dei es, dic ut lapides isti panes fiant. numquid diabolo contemplatio hominis suspicionem diuinitatis eripuit, ut per hoc, quod hominem uidebat, crederet deum esse non posse? non utique: sed quid ait? si filius dei es, dic ut lapides isti panes fiant. non ambigebat utique esse posse quod an esset perscrutabatur: de ueritate ei erat sollicitudo, non de impossibilitate securitas.

Atqui sciebat utique dominum Iesum Christum ex Maria natum esse, sciebat pannis obuolutum in praesepio positum, pauperem eius inter humana exordia paruitatem fuisse et egenam etiam legitimis incunabulorum ministeriis infantiam: non dubitabat quoque eum ueram carnem habere, uere hominem natum esse. et cur ei hoc ad securitatem parum uisum est? cur eum, quem uere hominem esse nouerat, deum posse esse credebat? disce ergo, infelix furor, disce, insana et crudelis impietas, disce tandem uel a diabolo minoris esse perfidiae.. ille dixit: si filius dei es, tu dicis: filius dei non 88. quod ille interrogauit, tu negas. nemo adhuc inuentus est praeter te qui diabolicam impietatem fuerit supergressus. quod ille in domino confessus est esse posse, tu non credis esse potuisse.

Sed cessauit postea forsitan et conquieuit cassatisque temptationibus suis deposuit suspicionem, quia non inueniebat effectum? mansit quin immo in eo semper et usque ad ipsam domini crucem suspicio in eo per formidines proprias cumulata peruenit. quid plura? ne tunc quidem opinari de eo filium dei desiit, postquam tantum in eum persecutoribus suis licere cognouit.

sed callidus utique hostis inter ipsas quoque corporeas passiones signa diuinitatis aspiciens, etiamsi esse eum malebat hominem, suspicari tamen conpellebatur deum, quia, licet hoc mallet credere quod uolebat, cogebatur tamen ad id certis rerum indiciis quod timebat. nec mirum. quamuis enim eum et consputatum et flagellatum et contumeliis affectum et in crucem actum uideret, cernebat tamen inter ipsas iniuriarum indignitates diuinas exabundare uirtutes, dum uelum templi scinditur, dum sol refugit, dum dies obscuratur, dum passionis uirtutem omnia sentiunt et cuncta etiam quae deum nesciunt opus diuinitatis agnoscunt.

et ideo hoc uidens diabolus ac tremens omni modo peruenire ad dei agnitionem etiam in ipsa hominis consummatione temptauit., dicens per eos qui crucifixerant: si filius dei est, descendat nunc de cruce, et credimus ei. sensit utique dominum deum nostrum passione corporis redemptionem humanae salutis operari, simulque per eam et se destrui ac subiugari et nos redimi atque saluari, et ideo hostis generis humani omni modo et omni dolo cassari ea uoluit quae agi pro omnium redemptione cognouit.

si filius dei, inquit, est, descendat nunc de cruce, et credimus ei, scilicet ut motus uerborum contumelia dominus desereret sacramentum, dum ulcisceretur iniuriam. uides ergo

dominum etiam in cruce positum filium dei appellari, uides eos hoc quod nominant suspicari. disce itaque, ut superius dixi, uel a persecutoribus ipsis uel a diabolo filium dei credere. quis umquam aequauit daemoniacam infidelitatem? quis supergressus est? ille eum filium dei esse suspicatus est etiam cum mortem pertulit, tu negas etiam cum resurrexit: ille eum deum suspicatus est cui se occuluit, tu negas cui probauit.

Uteris ergo aduersus deum scripturis sacris et suos I ipsos in ipsum testes agere conaris. sed quomodo? uere, ut non solum dei, sed etiam testimoniorum ipsorum praeuaricator sis. nec mirum utique si, quia id quod uis non potes, id facis solum quod potes: quia uertere in deum testimonia sacra non uales, quod uales, ipsa peruertis. dicis enim: ergo et Paulus mentitur de Christo dicens: sine matre, sine genealogia. interrogo te de quo hoc uelis dixisse Paulum?

de filio et uerbo dei an de Christo, quem tu a filio dei separas et hominem tantum esse blasphemas? si de Christo, utique quem hominem solitarium dicis, quomodo nasci homo sine matre, sine genealogia maternae originis potuit? sin autem de dei uerbo ac dei filio, quid facimus quod idem apostolus, ut tu, sacrilege, aestimas, testis tuus, eodem loco atque eodem testimonio eum, quem tu sine matre asseris, etiam sine patre esse testatur dicens: sine patre, sine matre, sine genealogia? ergo superest ut apostoli testimonio utens, quia filium dei sine matre asseris, etiam sine patre esse blasphemes.

uides ergo peruersitatis ac nequitiae tuae studio in quod te impietatis praeruptum ieceris, ut, quod nemo adhuc a saeculis nisi insanus fortasse dixit, dum filium dei matrem non habuisse dicis, etiam patrem ipsius denegares. et hoc tamen nescio impietate maiore an ineptia, quia quid stultius, quid ineptius quam filii nomen ponere et patris nomen uelle reticere? sed dicis: non reticeo nec nego. et quis ergo te furor conpulit testimonium illud ponere, ubi, dum matrem eum non habuisse dicis, etiam patrem eius negasse uidearis?

nam cum in eodem testimonio sicut sine matre, ita etiam sine patre esse dicatur, necesse est ut, si sine matre ibi intellegi potest, eodem modo, quo sine matre esse ibi intellegitur, etiam sine patre esse credatur. sed hoc praerupta illa ad negandum deum insania non intellexit, quae, cum id truncum poneret quod integrum scriptum esset, non uidit reserata sacri uoluminis serie redargui impudens atque apertum posse mendacium.

o stulta blasphemiae amentia, quae, dum ipsa non uidet quid sequi debeat, etiam illud non sapuit quid legi possit: quasi uero, quia auferebat sibi intellegentiam, auferre posset omnibus lectionem, aut ideo perdituri omnes ad legendum oculos capitis sui essent, quia ipse iam mentis oculos perdidisset. audi ergo, haeretice, quod furatus es: audi plena et integra, quae debilia ac truncata posuisti. apostolus duplicem dei natiuitatem insinuare omnibus cupiens, ut et in deitate natum dominum et in carne monstraret, ait: sine patre, sine matre.

alterum enim proprium est diuinitatis natiuitati, alterum carnis, et sicut in deitate est sine matre, ita in corpore est sine patre generatus. ac sic, cum nec sine patre nec sine matre sit, et! sine patre tamen et sine matre credendus est, quia, si dum ex patre nascitur respicis,

sine matre est, si dum ei matre, sine patre. ac sic in singulis natiuitatibus alterum habens alterum in utraque non habuit, quia nec diuinitatis natiuitas matre eguit et ad natiuitatem corporis sibi ipse suffecit. sine patre ergo inquit apostolus, sine matre, sine genealogia.

Quomodo sine genealogia dominum fuisse dicit, cum euangelium Matthaei a genealogia coeperit saluatoris dicens: liber generationis Iesu Christi, filii Dauid, filii Abraham? ergo et iuxta euangelistam habet genealogiam et iuxta apostolum non habet, quia iuxta euangelium ex matre habet, iuxta apostolum ex patre non habet. et ideo bene apostolus dicens sine patre, sine matre, sine genealogia ubi eum sine matre genitum esse posuit, ibi etiam sine genealogia esse memorauit. ac per hoc in utraque domini natiuitate et euangelica sibi et apostolica simul scripta conueniunt, quia et iuxta euangelistam habet genealogiam sine patre incarnatus, et iuxta apostolum non habet sine matre dominus in deitate generatus, Esaia dicente: generationem autem eius quis enarrabit?

Cur ergo, haeretice, non hoc modo quae legeras integra et incorrupta posuisti? uides itaque apostolum hac ratione, qua natum dominum sine patre posuit, hac etiam sine matre posuisse, ut et qua ratione intellegeretur esse sine patre, hac nosceretur esse sine matre, et sicut non posset utique sine patre credi, ita sine matre quoque non posset intellegi.

cur ergo, haeretice, non hoc modo quae in apostolo legeras incolumia et inuiolata posuisti, sed partem ingeris, partem subtrahis, et ut astruere falsitatem per scelus possis, ueritatis uerba furais? uideo a quo ductus. illius enim habere credendus es institutionem cuius sequeris exemplum. sic enim diabolus in euangelio temptans dominum si filius, inquit, dei es, mitte te deorsum. scriptum est enim: quia angelis suis mandabit de te, ut custodiant te in omnibus uiis tuis. et cum hoc dixisset, cohaerentia et subiecta subtraxit, id est: super aspidem et basiliscum ambo.

labis et c-onculcabis leonem et draconem. callide utique superiora posuit, inferiora subtraxit: illud enim posuit at circumscriberet, hoc reticuit ne se ipse damnaret. sciebat enim se aspidem et basiliscum, se leonem et draconem prophetica uoce signari. ita ergo et tu partem obiciens, partem subtrahens illud scilicet ponis ut circumuenias, hoc subtrahis, ne, si totum utique posueris, circumscriptionem tuam ipse condemnes. sed tempus tandem est ad ulteriora transire. nimis enim diu in singulis commorantes, dum affectu copiosae responsionis ducimur, modum libri etiam longioris excedimus.

Ais ergo in alia disputatione, immo in alia blasphemia tua: et spiritum de diuina natura separauit, qui humanitatem eius creauit. ait enim quia, quod ex Maria natum est, de spiritu sancto est. qui et iustitia repleuit quod creatum est. ait enim: apparuit in carne, iustificatus est in spiritu. item qui eum fecit et daemoniis metuendum. ego enim, ait, in spiritu dei eicio daemones. qui et carnem eius fecit templum: uidi enim spiritum descendentem quasi columbam et manentem super eum. item qui ei donauit eleuationem in caelum. ait enim: dans mandatum apostolis, quos elegit, per spiritum sanctum eleuatus est. hunc denique qui tantam gloriam Christo donauit .....

omnis ergo in his blasphemia tua haec est, ut nihil Christus per se habuerit, sed nec ipse, ut tu ais, solitarius homo aliquid a uerbo, id est a filio dei ceperit, sed totum in eo donum spiritus fuerit. si ergo omne id, quod tu ad spiritum refers, esse ipsius demonstrabimus, quid reliquum est nisi ut, quem tu ideo hominem uis intellegi, quia ut ais totum habuerit alienum, nos ideo probemus deum, quia habuerit totum suum? et quidem hoc non disputationibus tantum aut argumentis, sed uoce ipsius diuinitatis probabimus, quia nulla de deo rectius quam diuina testantur: et quia nulla se melius quam ipsa maiestas dei nouit, nullis de deo dignius creditur quam his, in quibus deus ipse est testis suus.

primum ergo quod ais quia humanitatem eius spiritus sanctus crearit, possemus id nos simpliciter intellegere, si agnosceremus te id non infideliter protulisse. neque enim nos conceptam ex spiritu sancto domini carnem negamus, sed ita tamen conceptum corpus cooperante spiritu dicimus, ut creatum tamen sibi a filio dei hominem suum esse dicamus, dicente ipso in scriptis sacris spiritu sancto atque testante: sapientia aedificauit sibi domum.

uides ergo quod ld, quod conceptum est a spiritu sancto, aedificatum a filio dei atque perfectum est: non quia aliud opus filii dei, aliud spiritus sancti sit, sed quia per unitatem diuinitatis ac maiestatis et operatio spiritus aedificatio filii dei sit et aedificatio filii dei cooperatio spiritus sancti. et ideo non solum spiritus sanctus in uirginem superuenisse, sed etiam uirtus altissimi obumbrasse uirginem legitur, ut, quia sapientia ipsa plenitudo diuinitatis est, sapientia sibi domum aedificante omnem diuinitatis plenitudinem nemo ambigat affuisse.

sed infelii blasphemandi amentia dum separare Christum a filio dei nititur, non uidet se ipsam a se diuinitatis penitus separare naturam: nisi forte credit quod ideo aedificata ei a sancto spiritu domus sit, quia idoneus ac potens ad aedificatum sibi domum ipse non fuerit. sed hoc quam insanum est tam ridiculum, ut, qui nutu suo omnem caelestium ac terrestrium uniuersitatem creasse creditur, aedificare sibi corpus non potuisse credatur, praesertim cum uirtus sancti spiritus uirtus eius sit et ita unita sibi atque inseparabilis diuinitas sit trinitatis atque maiestas, ut nihil omnino in una deitatis persona possit intellegi quod a plenitudine diuinitatis ualeat separari.

ergo hoc posito et intellecto, quod iuxta fidem scripturae sacrae spiritu sancto superueniente et uirtute altissimi obumbrante sapientia sibi domum aedificauerit, reliquae calumniarum blasphemiae nihil sunt. neque enim dubium est quod ipse per se atque in se uniuersa fecerit, in cuius nomine ac fide etiam credentium fides nulla non potuit: neque enim ille auxilio alterius eguit, cum ne illi quidem eguerint, qui in uirtute ipsius crediderunt.

atque ideo et illud, quod ais quia spiritu iustificatus sit, et quod metuendum eum daemonibus spiritus sanctus fecerit, et quod caro eius a spiritu facta sit templum, et quod a spiritu sit eleuatus in caelum, sacrilega et furiosa sunt omnia: non quia in his omnibus quae ipse fecit unitas et cooperatio spiritus defuisse credenda sit, utpote cum numquam deitas a se desit et in operibus saluatoris semper uirtus fuerit trinitatis, sed quia tu domino Iesu Christo quasi inopi et inbecillo opitulatum uis spiritum sanctum, qui ea utique illi tribuerit

quae praestare sibi ipse non quiuerit. disce itaque ex sacris testimoniis deum credere et falsitatem ueritati non admiscere, quia res non recipit et ratio perhorrescit, ut diuinis testimoniis daemonici spiritus intellegentia misceatur.

Iam primum enim hoc, quod ais quia iustitia repleuerit quod creatum est, et hoc apostolico uis testimonio conprobare quo dicit: apparuit in carne, iustificatus est in spiritu, utrumque insano sensu et furioso spiritu loqueris, quia et hoc, quod a spiritu uis eum repletum esse iustitia, ideo ponis, ut ostendas eius uacuitatem cui praestitam esse asseras iustitiae adimpletionem, et hoc, quod super hac re apostolico testimonio uteris, diuini testimonii ordinem rationemque furaris.

non enim ita ab apostolo positum est ut tu id truncum uitiatumque posuisti. quid enim apostolus ait? et manifeste magnum est pietatis sacramentum, quod manifestatum est in carne, iustificatum est in spiritu. uides ergo quod mysterium pietatis uel sacramentum iustificatum apostolus praedicauit. non enim tam inmemor ipse dictorum suorum ac doctrinae erat, ut eum iustitia eguisse diceret quem ipse semper iustitiam praedicarat dicens: qui factus est nobis iustitia et sanctificatio et redemptio. alibi quoque sed abluti, inquit, estis, sed iustificati estis, sed sanctificati estis in nomine domini nostri Iesu Christi.

quam longe ergo ab eo est ut adimpletione iustitiae indiguerit qui iustitia uniuersa conpleuit, et ut maiestas eius usam non habuerit cuius etiam nomen cuncta iustificet. uides ergo uel quam inepta blasphemia tua uel quam insana sit, quia id auferre domino deo nostro niteris, quod ita ab eo in omnes credentes large semper effunditur, ut numquam in ipso tamen iugi largitate minuatur.

Dicis quoque quod spiritus eum fecerit daemonibus metuendum. ad quod quidem respuendum ac refutandum etiamsi ipsa dicti execrabilitas satis sufficit, tamen adhibemus exempla. dic mihi, quaeso, tu, qui hoc quod eum daemones metuerint non suum dicis, sed alienum, nec potestatis hoc uis fuisse, sed muneris, quomodo etiam nomen eius potestatem habuit qua ipse, ut tu ais, indigens fuit? quomodo in nomine eius daemones eiecti, debiles curati, mortui suscitati sunt? Petrus enim apostolus claudo illi, qui sedebat ad speciosam portam templi, in nomine, inquit, Iesu Christi surge et ambula.

et iterum in cinitate Ioppe ad eum, qui ab annis octo paralyticus iacebat in lectulo, Aeneas, sanat te, inquit, Iesus Christus: surge et sterne tibi. Paulus quoque praecipio, inquit, tibi, ad spiritum Pythonis, in nomine Iesu Christi exi ab ea: et exiit ab ea daemonium. sed quam longe haec inbecillitas a domino nostro fuerit, hinc intellege, quod ego ne illos quidem imbecillos fuisse dico quos ille per nomen suum potentes fecerit, siquidem nulli umquam apostolorum post domini resurrectionem uel daemonem uel ullam infirmitatem obstitisse cognouimus.

quomodo ergo metuendum eum spiritus reddidit qui alios fecit esse metuendos, aut in se ipso infirmus fuit cuius fides etiam per alios super uniuersa regnauit? postremo hi qui potestatem a deo acceperunt numquam potestate ipsa ut sua usi sunt, sed potestatem ipsam ad eum a quo acceperant retulerunt, quia nec potestas ipsa uim ullam umquam habere

potuit nisi per nomen ipsius qui dedit. ideoque et apostoli et omnes ministri dei nihil in suo umquam, sed in Christi nomine atque inuocatione fecerunt, quia potestas ipsa inde accipiebat uirtutem unde habebat exordium, et dari per ministros nequaquam poterat nisi ab auctore uenisset.

tu ergo, qui idem uis dominum fuisse quod unum ex seruis suis (quia, sicut apostoli nihil utique habuerant nisi a domino suo accepissent, ita tu nihil uis dominum ipsum habuisse nisi quod a spiritu acceperit, ac per hoc et ipsum quod habuit non ut dominum uis habuisse sed ut seruum accepisse.), dic mihi ergo quomodo ille potestate ipsa ut sua, non ut accepta utebatur? quid enim de eo legimus? surge, inquit paralytico, tolle grabatum tuum et uade in domum tuam. et iterum supplicanti pro filio patri uade, inquit, filius tuus uiuit. et illud ubi unicus matris ad sepulchrum deferebatur, adulescens, inquit, tibi dico, surge.

numquid ergo, ut mos eorum erat qui potestatem a deo accipiebant, potestatem quoque ille dari sibi ad efficiendum inuocatione diuini nominis postulabat? cur non, sicut apostoli in nomine ipsius, ita quoque ipse in nomine spiritus operabatur? denique quid de ipso euangelium protestatur? erat, inquit, docens eos sicut potestatem habens, non sicut scribae eorum et Pharisaei. aut superbum et arrogantem forsitan uis fuisse, qui potestatem, quam a deo ut ais accepisset, suae potentiae deputaret? sed quid facimus quod potestas numquam est obsecuta famulis nisi per nomen auctoris nec habere efficientiam potuit, si aliquid sibi ex ea faciens deputauit.

Sed quid tamdiu euidentibus quidem, sed tamen minoribus argumentis contra furentem blasphemiam agimus? audiamus ipsum ad discipulos loquentem deum: infirmos curate, mortuos suscitate, leprosos mundate, daemones eicite. et iterum in nomine, inquit, meo daemonia--, monia eicietis. numquid ad potestatem exercendam alterius nomine eguit qui ipsum nomen suum potestatem esse fecit? sed quid adhuc additur? ecce, inquit, dedi uobis potestatem calcandi super serpentes et scorpiones et super omnem uirtutem inimici. ipse certe mitem, ut uere erat, et humilem corde se esse dicit.

et quomodo pro summa utique potestate in nomine suo operari alios praecepit, si ipse in nomine operabatur alieno, aut aliis dabat quasi suum, quod ipse, ut tu uis, non habuerat, nisi accepisset alienum? dic mihi autem: qui sanctorum potestatem a deo accipientes sic operati sunt? aut numquid non insanus Petrus creditus fuerat aut furiosus Iohannes aut amens Paulus, si quibuscumque aut aegris dixissent \'in nomine nostro surgite\' aut claudis \'in nomine nostro ambulate\' aut mortuis \'in nomine nostro uiuite\' aut illud ad aliquos \'damus uobis potestatem calcandi super serpentes

et scorpiones et super omnem potestatem inimici?\' intellege ergo ex hoc ipso insaniam tuam, quia, sicut haec uerba insana sunt si sint humanae praesumptionis, ita tu insanissimus qui diuinae haec non intellegis potestatis. ex duobus enim alterum confitearis necesse est, aut posse hominem diuinam potestatem et habere et dare, aut certe, si nullus omnino hominum id potest, deum fuisse qui potuit. nemo enim diuinam uirtutem potest tribuere in munificentia, nisi qui habuerit in natura.

Sequitur autem in blasphemia tua quod caro eius templum a spiritu facta sit, ideo quia Iohannes dixerit: uidi enim spiritum descendentem de caelo et manentem super eum. quia furiosam assertionem tuam etiam diuinis testimoniis confirmare conaris, uideamus quam ob causam hoc quod tu ais testimonium sacrum dixerit uidi enim inquit spiritum descendentem sicut columbam et manentem super eum.

discerne hic, si potes, quis maior sit, quis honoratiorP is qui descendebat an is ad quem descendebatur ? is qui deferebat honorem an is cui honor deferebatur? ubi hic in testimonio sonat quod carnem eius templum spiritus fecerit, aut in quo honorem dei minuit, si ad demonstrandum humano generi deum deus ipse descendit, cum utique non minor intellegi debeat is cuius indicata sit dignitas, quam is qui index fuerit dignitatis?

sed absit ullam credere aut fieri m diumitate distantiam, quia eadem una deitas et aequalis potestas opinionem penitus impiae inaequalitatis excludit. et ideo in hoc negotio, cum et patris persona et filii et spiritus sancti sit, et cum filius dei sit ad quem descenditur, spiritus qui descendit, pater qui testimonium dicit, nullus plus habuit honoris, nullus quicquam accepit iniuriae, sed aequaliter ad plenitudinem deitatis totum redundat, quia quaeuis in trinitate persona honorem in se totius continet trinitatis.

et ideo dici hinc amplius non necesse est nisi ad manifestandam tantum impietatis tuae causam atque originem, quia spinae utique ac tribuli ei radicibus emergentes qualitate sui stirpem suam produnt et ex eo ipso quod sunt indicant unde nascantur. ita ergo et tu, Pelagianae haereseos spinosa suboles, idem ostendis in germine quod pater tuus habuisse traditur in radice. ille enim, ut Leporius discipulus suus dixit, dominum nostrum asserebat Christum factum esse per baptismum, tu in baptismo templum dei dicis factum esse per spiritum. non quidem ad plenum eadem uerba sunt, sed ad plenum una peruersitas.

Addis autem etiam hoc praedictis impietatibus tuis quod eleuationem domino in caelum spiritus condonarit, ostendens scilicet sacrilego sensu tuo, quod tam inbecillum ac tam egenum dominum legum Christum fuisse credis, quod, nisi eum spiritus eleuasset in caelum, adhuc hodie forsitan futurum aestimares in terra. ad probationem autem dicti etiam testimonium sacrum adhibens ait, inquis, enim: dans mandata apostolis, quos elegit, per spiritum sanctum eleuatus est.

quid te appellem, quid te aestimem, qui corrumpendo diuinas litteras id agis, ne testimonia sacra habeant uim testimoniorum? nonum audaciae genus, quae id efficere argumentis nequitiae suae nititur, ut falsitatem ueritas confirmare uideatur. non enim ita in apostolicis actibus dictum est, ut tu ais. quid. enim scriptura dicit? quae coepit Iesus facere et docere usque in diem qua praecipiens apostolis, per spiritum sanctum quos elegit, assumptus est.

quOd. utique hyperbaton est et ita intellegendum: quae coepit Iesus facere et docere usque in diem qua assumptus est, praecipiens apostolis, quos elegit per spiritum sanctum, ut responderi tibi forsitan amplius quam testimonio ipso in hac parte non habeat, quia sufficere utique ad plenum ueritati debet integritas testimonii, si falsitati poterat satis esse corruptio. sed tamen tu, qui putas dominum Iesum Christum non potuisse caelum ascendere nisi

eleuatus esset a spiritu, dic mihi quomodo ipse ait: nemo ascendit in caelum nisi qui de caelo descendit, filius hominis qui est in caelo?

agnosce ergo quam ridicule et stulte putes non potnisse eum caelum ascendere, qui, cum descendisset in terris, numquam afuisse dicatur e caelo, et an possibile ei fuerit linquenti inferos caelum ascendere, cui promptum fuerit etiam in terris sito semper in caelestibus permanere. quid autem illud quod ipse ait: ascendo ad patrem meum? numquid in ascensione hac intercessuram opem indicauit alterius, qui in hoc ipso quod ascensurum se esse dixit uirtutem propriae potestatis ostendit? Dauid quoque de ipsa domini ascensione ascendit, inquit, deus in iubilatione, dominus in uoce tubae: euidenter maiestatem ascendentis per potestatem ascensionis explicuit.

Sed uideamus tamen qua tandem praecedentes blasphemias tuas adiectione concludas: qui tantam, inquis, gloriam Christo donauit. gloriam nominas ut contumeliam facias. nam in eo quod donatum dominum gloria asseris, dum accepisse dicis, indiguisse blasphemas. hoc enim agit impius sensus tuus, ut largitas munerantis indigentiam accipientis ostendat. et — o infelicem impietatem tuam — et ubi illud est quod de ascendente in caelum domino Iesu Christo ipsa olim diuinitas praenuntiauit, tollite, inquiens, portas, principes, uestras, et introibit rei gloriae?

cumque ipse sibi, ut solet sermo diuinus, quasi sub inquirentis nomine respondisset: quis est iste rex gloriae? statim subdidit: dominus fortis et potens, dominus potens in proelio, sub proelii utique gesti nomine uictoriam domini triumphantis ostendens. deinde cum ad conplendam rei expositionem textum supra dicti sermonis iterasset, hac maiestatem domini caelum introeuntis conclusione monstrauit dicens: dominus uirtutum, ipse est rei gloriae. scilicet ne susceptio corporis honorem summae inminueret diuinitatis, eundem hic dominum uirtutum et regem caelestis gloriae esse docuit, quem superius uictorem inferni proelii indicauit.

i nunc et donatam domino gloriam esse dicito, cum et propheta eum regem gloriae esse dixerit I et ipse de se ita testificatus sit: cum uenerit filius hominis in gloria sua. repugna, si potes, et contradicito, ut, 1 cum ille se habere testetur gloriam suam, tu accepisse eum dicas alienam: quamuis nos ita dicamus eum gloriam habere propriam, ut non negemus tamen hanc ipsam gloriae proprie-. tatem ei cum spiritu ac patre esse communem, quia, quid- i quid deus possidet, deitatis est, et regnum gloriae ita est filio i dei proprium, quod non est tamen a totius deitatis proprietate diuisum.

Sed tempus tandem est finem libro, immo uniuerso° operi inponere, si pauca tamen sanctorum uirorum atque inlustrium sacerdotum dicta subdidero, ut id, quod auctoritate testimoniorum sacrorum ia.m approbauimus, etiam fide praesentis temporis roboremus.

Hilarius, uir uirtutum omnium atque ornamentorum et sicut uita, ita etiam eloquentia insignis, qui et magister ecclesiarum et sacerdos non per sua tantum merita, sed etiam per profectus creuit aliorum et inter procellas persecutionum ita immobilis perstitit, ut per inuictae fidei fortitudinem etiam confessoris ceperit dignitatem, in libro fidei primo deum

uerum ex deo uero dominum Iesum Christum et ante saecula natum et postea hominem genitum esse testatur.

item in secundo libro: unus unigenitus deus in corpusculi humani formam sanctae uirginis utero insertus accrescit. qui omnia continet et intra quem cuncta sunt, humani partus lege profertur. item in eodem libro: angelus testis est, deus nobiscum est, ille qui nascitur. item in libro decimo: nati quoque in hominem ex partu uirginis dei sacramentum docuimus. item in eodem: namque cum in homine deus natus sit, non idcirco natus est, ne deus non maneret. item eiusdem in prooemio expositionis euangelii secundum Matthaeum: erat namque primum necessarium nobis, ut unigenitus deus nostri causa homo natus cognosceretur. item in consequentibus : ad id quod deus erat-, homo, id quod tum non erat, gigneretur. item in eodem: tertium deinceps illud congruum fuit, ut, quia deus homo genitus in mundo, et cetera.

haec quidem pauca sunt de satis multis, sed tamen uides etiam ex his quae diximus, quod palam et euidenter natum ex Maria deum praedicat. et ubi illud tuum: non potuit creatura parere creatorem, et: quod natum est ex carne, caro est? longum est de singulis personis conuenientia dicere: enumeratio magis quam exsecutio dictorum agenda est, quia sibi ad exsecutionem sui ipsa sufficiunt.

Ambrosius, eximius dei sacerdos, qui a manu domini non recedens in dei semper digito quasi gemma rutilauit, in libro qui est ad uirgines ita memorat: fraternus meus candidus et rubeus, candidus quia patris splendor est, rubens quia partus est uirginis. memento tamen in eo antiquiora diuinitatis insignia quam corporis sacramenta. non enim coepit ex uirgine, sed qui erat, uenit in uirginem.

item ipsius in natale domini: uidete miraculum matris dominicae: uirgo concepit, uirgo peperit, uirgo cum parturiit, uirgo grauida, uirgo post partum, sicut in Ezechiele dicitur: et porta erat clausa et non est aperta, quia dominus transiuit per eam. gloriosa uirginitas et praeclara fecunditas. dominus mundi nascitur, et nullus est gemitus parientis: uacuatur uterus, infans excipitur, nec tamen uirginitas uiolatur. fas erat ut deo nascente meritum cresceret castitatis, nec per eius egressum uiolarentur integra, qui uenerat sanare corrupta. item in expositione euangelii secundum Lucam: quod ea potissimum lecta est ut deum pareret, quae erat desponsata uiro.

natum certe ex uirgine deum praedicat, matrem Mariam dei nominat. et ubi illa est prodigiosa atque execrabilis uox tua qua ais: quomodo mater potest esse alieni a natura sua? si autem mater ab ipsis uocatur, humanitas est quod natum est, non deus. ecce eximius fidei magister et hominem dicit eam esse quae genuit et deum docet esse qui natus est, et tamen hoc non infidelitatis causam, sed fidei esse miraculum.

Hieronymus, catholicorum magister, cuius scripta per uniuersum mundum quasi diuinae lampades rutilant, in libro ad Eustochium dei, inquit, filius pro nostra salute. hominis factus est filius. decem mensibus in utero ut nascatur expectat, et ille, cuius pugillo mundus includitur, praesepis continetur angustiis. item ipsius in commento Esaiae: dominus enim

uirtutum, qui est rex gloriae, ipse descendit in uterum uirginalem et ingressus est et egressus orientalem portam, quae semper clausa est, de qua Gabrihel dicit ad uirginem: spiritus sanctus superueniet in te et uirtus altissimi obumbrabit tibi. propterea, quod nascetur ex te sanctum, uocabitur filius dei, et in Prouerbiis: sapientia aedificauit sibi domum.

compara noc, si placet, aoctnnae tuae, immo blasphemiae qua ais: deus enim mensum creator est et non mensum p-artus. ecce enim Hieronymus, uir sicut maximae scientiae, ita probatissimae purissimaeque doctrinae, isdem prope uerbis, quibus tu dei filium mensum partum negas, ille partum mensum esse testatur. decem enim inquit mensibus in utero ut nascatur expectat. sed parua tibi forsitan uiri huius uideatur auctoritas: idem omnes atque isdem uerbis putato dicere, quia, quicumque dei filium partum esse uirginis non negat, partum esse mensum confitetur.

Rufinus quoque, Christianae philosophiae uir, haud contemnenda ecclesiasticorum doctorum portio, ita in expositione symboli de domini natiuitate testatur: filius enim, inquit, dei nascitur ex uirgine, non principaliter soli carni sociatus, sed anima inter carnem deumque mediante generatus. numquid obscure deum ex homine natum testificatus est? Augustinus Hipponae Regiensis oppidi sacerdos ut autem homines, inquit, nascerentur ex deo, primum ex ipsis natus est deus: Christus enim deus. et Christus natus ex hominibus non quaesiuit nisi matrem in terra, quia iam patrem habebat in caelo, natus ex deo per quem efficimur, et natus ex femina per quem reficeremur.

item illic: et uerbum caro factum est et habitauit in nobis. quid ergo miraris, quia homines ex deo nascuntur? attende ipsum deum natum ex hominibus. item eiusdem in epistula ad Uolusianum: sed! et ipse Moyses et ceteri prophetae ueracissime dominum Iesum prophetauerunt et ei gloriam magnam, dederunt. hunc non tamquam parem sibi nec in eadem miraculorum potentia superiorem, sed plene, dominum deum omnium et hominem propter homines factum uenturum pronuntiauerunt. qui propterea et ipse talia facere uoluit, ne esset absurdum, quae per illos fecerat, si ipse non faceret. sed tamen et aliquid proprium facere debuit, nasci de uirgine, a mortuis resurgere, in caelum ascendere. hoc deo qui parum putat, quid plus expectet ignoro.

Sed forte, quia hi quos enumerauimus uiri in di-JI uersis mundi partibus fuerunt, minus probabiles tibi auctoritate uideantur: ridiculum id quidem, quia loco fides non imminuitur, et quid sit quis, non ubi sit, considerandum, praesertim cum religio omnes uniat et hi qui in fide una sunt in corpore\' quoque uno esse noscantur. sed tamen aliquos tibi, quos non despicias, etiam de orientalibus proferemus.

Gregorius, splendidissimum scientiae ac doctrinae iubar, qui, cum olim iam uita functus sit, etiam nunc tamen auctoritate ac fide uiuit, et cum olim iam corpore absit ab ecclesiis, uoce tamen ac magisterio° non recedit, cum ergo, inquit, processisset ex uirgine deus in ea quam adsumpserat humana natura, unum I e duobus sibi inuicem contrariis existens, carne ac spiritu, aliud in deum adsumitur, aliud in deitatis I gratiam praestat. o noua et inaudita permixtio, o mira et inexquisita conpago. qui erat, fit, et creator creatur, et qui

inmensus est, capitur, mediante anima deo et carni, et ille qui omnes diuites facit pauper efficitur. item rursus de epiphania: sed quid fit?

quid de uobis agitur uel pro nobis? noua quaedam et inaudita efficitur permutatio naturarum, et deus homo fit. item illio: et dei filius coepit esse etiam hominis filius, non conuersus ex eo quod erat, inconuertibilis namque est, sed adsumens quod non erat, misericors enim est, ut capi posset qui capi non poterat.

uides quam praeclare atque magnifice ita maiestatem deitatis praedicat, ut dignationem incarnationis insinuet, sciens utique admirabilis fidei doctor, ei his omnibus, quae nobis in mundum ueniens deus tribuit , beneficiorum esse cumulum, non honoris inminutonem, quia, quidquid homini deus praestitit, augere eius in nobis debet affectum, non inminuere dignitatem.

Athanasius, Alexandrinae urbis sacerdos, eximium constantiae ac uirtutis exemplum, quem haereticae persecutionis procella non conterruit sed probauit quique similem semper splendenti speculo uitam habens prius paene indeptus est martyrii meritum quam confessoris caperet dignitatem, uideamus quid de domino Iesu Christo uel de domini matre senserit.

haec ergo, inquit, intentio est et character sanctae scripturae, quod saepe diximus, duplicem esse in eadem saluatoris significationem, quod et semper deus fuit et. est filius, uerbum et lumen et sapientia patris, et quod postea propter nos carnem sumpsit ei Maria uirgine theotoco et homo factus est. item post alia: multi ergo sancti fuerunt et mundi a peccato: Hieremias uero ab utero sanctificatus est et Iohannes, cum esset in utero, exultauit in gaudio uoce Mariae theotoci.

deum ntique, dei filium, qui, ut uerbis ipsius fidem \' uniuersorum loquar, uerbum est et lumen et sapientia patris, propter nos carnem sumpsisse dicit, et ideo theotocon uirginem Mariam, quia sit dei mater, appellat.

Iohannes, Constantinopolitanorum antistitum decus, cuius sanctitas absque ulla gentiliciae persecutionis procella ad martyrii merita peruenit, quid de filii dei incarnatione senserit ac praedicarit ausculta. et illum, inquit, quem, si nuda deitate uenisset, non caelum, non terra, non maria, non ulla creatura sustinere potuisset, inlaesa uirginis uiscera portauerunt.

huius ergo fidem atque doctrinam, si L aliorum ignorabas, sequi ac tenere debueras, cuius utique amore ac desiderio te antistitem sibi plebs religiosa delegit, quia, cum de Antiochena ecclesia te sibi sumeret sacerdotem, ex qua illum ante praelegerat, recepturam se in te credidit, quidquid in illo habere desisset. nonne, quaeso, hi omnes quasi prophetico olim spiritu ad confutandas blasphemias tuas cuncta dixerunt? tu enim dominum saluatoremque nostrum Christum esse clamitas non deum, illi autem Christum dominum uerum deum: tu Mariam Christotocon, non theotocon esse blasphemas, illi ita Christotocon non negant.

ut theotocon esse cognoscant, non res tantum blasphemiis tuis sunt oppositae, sed et uerba rerum, ut aperte intellegamus olim aduersus blasphemias tuas munimen a deo inexpugnabile praeparatum, quod uenturam quandoque uim haereticae impugnationis parato iam muro frangeret ueritatis., et tu, o impiissime atque inpudentissime praeclarae urbis contaminator et catholicae ac sanctae plebis grauis et exitiosa contagio, stare in ecclesia. dei ac loqui audes, et blasphemiis ac furiosis uocibus tuis sacerdotes semper inlaesae fidei et catholicae confessionis infamas, dicens magistrorum priorum uitio plebem Constantinopolitanae urbis errare?

tu ergo emendator priorum antistitum, condemnator ueterum sacerdotum, tu Gregorio excellentior, tu Nectario probatior, tu Iohanne praestantior omnibusque aliis orientalium urbium sacerdotibus, qui, etsi non eiusdem nominis cuius hi quos nominaui, eiusdem tamen fidei fuerunt? quod quidem, quantum ad hanc causam pertinet, sufficit, quia, cum de fide agitur, omnes in eo idem sunt quod optimi, in quo consortes sunt optimorum.

Unde ego quoque ipse, humilis atque obscurus nomine sicut merito, licet mihi inter eximios Constantinopolitanae urbis antistites locum magistri usurpare non possim, studium tamen discipuli affectumque praesumo. adoptatus enim a beatissimae memoriae Iohanne episcopo in ministerium sacrum atque oblatus deo, etsi corpore absum, affectu illic sum, et illi dilectissimo mihi ac uenerandissimo dei populo, etsi nunc praesentia non admisceor, tamen mente coniungor.

ct hinc est quod concondolens ei atque conpatiens in uocem nunc quasi communis tristitiae ac doloris erupi, et, quod unum potui, per opusculorum nostrorum flebilem querimoniam quasi pro membrorum atque artuum meorum infirmitate clamaui. etenim si iuxta apostolum dolente quidem minore corporis parte condolet maior atque conpatitur, quanto magis dolente maiore minorem conpati oportet. inhumanissimum quippe est ut in uno atque eodem cor-1 pore maiorum infirmitatem minora non sentiant, cum minorum maiora patiantur.

unde obsecro ac deprecor omnes uos, qui intra Constantinopolitanae urbis ambitum siti et per affectum patriae ciues mei et per unitatem fidei fratres estis, ut separetis uos ab illo, ut scriptum est, lupo rapaci, qui deuorat dei populum sicut cibum pa.nis. ne tetigeritis neque gustaueritis quicquam illius, quia sunt omnia in interitum. exite de medio eius ac separamini, et inmundum ne tetigeritis.

mementote magistrorum ueterum sacerdotumque uestrorum, Gregorii per orbem nobilis, Nectarii sanctimonia insignis, Iohannis fide ac puritate mirabilis, Iohannis, inquam, Iohannis illius, qui uere ad similitudinem Iohannis euangelistae et discipulus Iesu et apostolus quasi super pectus domini semper affectumque discubuit. illius, inquam, mementote, illum sequimini, illius puritatem, illius fidem, illius doctrinam ac sancti-II moniam cogitate. illius mementote semper doctoris uestri ac nutritoris, in cuius quasi gremio quodammodo amplexuque creuistis, qui communis mihi ac uobis magister fuit, cuius discipuli atque institutio sumus.

illius scripta legite, illius informationem tenete, illius fidem ac meritum amplexamini. quod etsi adsequi grande est ac difficile, sequi tamen pulchrum atque sublime, quoniam summarum rerum non adeptio tantum, sed etiam imitatio ipsa laudanda est, quia numquam fere aliquis eius rei portione ad plenum caret, ad quam scandere ac peruenire contendit.

ille ergo nobis in sensu semper et quasi in conspectu sit, ille in animo atque in cogitatione uersetur, ille denique ipse uobis etiam haec quae a me sunt scripta commendet, quia haec quae ego scripsi ille me docuit. ac per hoc non tam mea haec quam illius esse credite, quia riuus ex fonte constat, et quidquid putatur esse discipuli, totum ad honorem referri conuenit magistri. te autem praeter omnia ac super omnia, deus pater domini nostri Iesu Christi, aeque uoce ac mente supplici obsecro, ut haec, quae ex largitate tui muneris scripsimus, tu dono tui amoris insinues.

et quia, ut ipse nos dominus deus noster unigenitus tuus docuit, ita dilexisti hunc mundum, ut pro salute mundi unigenitum tuum mitteres, dones hoc plebi tuae quam redemisti, ut de incarnatione unigeniti filii tui et tuum donum et affectum illius sapiat, et hoc, quod pro nobis unigenitus tuus dominus deus noster et natus et passus est et resurrexit, ita omnes et intellegant et ament, ut dignatio sacrae maiestatis profectus sit nostri amoris, nec in animis uniuersorum humilitas illius imminutionem habeat honoris, sed augmentum semper pariat caritatis, ac beneficia sacrae misericordiae ita omnes pie ac sapienter intellegamus, ut tanto plus debere nouerimus nos deo nostro, quanto humilior propter nos factus est a se deus.

Source. Latin text from the Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum (CSEL) collection of the Open Greek and Latin project (digital edition of ***Johannis Cassiani Opera*** edited by Michael Petschenig (Vienna, Gerold: 1888) Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum 17), encoded in EpiDoc TEI XML. Digitised and corrected by the Open Greek and Latin team (University of Leipzig and partners); the text is taken from the printed edition by OCR with correction, so some errors may remain. SermonIndex has only divided it into short sections for reading; the critical notes, margin notes and apparatus of the printed edition are not shown here but are kept in the XML download.

Licence. Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International (CC BY-SA 4.0). You may share and adapt this text if you credit the Open Greek and Latin project and release your version under the same licence.